

Biblioteka juridičkog seminara

XII

28a

1.

ZAKONI

ZAKON

o

POBIJANJU

PRAVNIH DJELA

KI.60

KNJIŽARA L. S. HARTMANN (SI. RUČLI) ZAGREB.

Hrv.

zak.

XXVII

Zakon

o

pobij.

Našom nakladom izlaze:

Hrvatski zakoni

Sbirka tumačenih zakona, valjanih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji sa pregledom i krasnim tiskom, fino vezano svi u jednoj veličini.

Na način izdanja Manza i Gellera uredio ih

Adolfo Rušnov,

viećnik kr. banskog stola u Zagrebu.

I. **Gradjanski zakonik**, sa naknadnim zakonima i naredbama, tumačeni najnovijimi rješitbama. Ciena for. 2.50

Sa uvrštenim marginalijama i popravci.

- II. **Sudovni i poslovni red za sudove**, sa naknadnim zakonima i naredbama, tumačeni najnovijimi rješitbama. Ciena fr. 1.80
- III. **Sudbeni postupak u neparbenih pravnih poslovih**, sa naknadnim zakonima, naredbama i tumačem. Pod tiskom.
- IV. **Gradjansko-parbeni postupnik** od 16. rujna 1852. uz sve posebne vrste postupovnih parbenih propisa. — Ovršni zakoni; zakon o mjestnih sudovih i postupku maličnom Raztumačeno rješitbama bečkoga vrhovnoga sudišta, kr. stola sedmo rice i kr. banskoga stola u Zagrebu. Poput zakonske sbirke F. Manza i Dr. Gellera uredio Adolfo Rušnov, viećnik kr. banskoga stola u Zagrebu. Drugo izpravljeno i nadopunjeno izdanje. Ciena for. 2.—
- V. **Gruntovni zakon**. Sa svimi predhodnim i doknadnim naredbama i naputci. Sbirku ovu urediše Adolfo Rušnov, viećnik kr. sudb. stola u Zagrebu i Antun Goglia, gruntovni izvjestitelj kod kr. zem. vlade odjela za pravosuđe u Zagrebu. Pod tiskom.
- VI. **Obrotni zakon**, (zak. čl. XVII.: zajedničkoga hrv.-ug. sabora) sa provedbenom i naknadnim naredbama uredio i kratkimi opazkama providio Ivan Zigrović-Pretočki, kr. županijski perovodja. Pod tiskom.
- VII. **Trgovački i mjenbeni zakon** sravnjan sa trgovačkim zakonom i mjenbenim redom, kriepostnim za zemlje zastupane u carevinskom vieću, te kratkimi tumačenjima i rješitbama vrhovnoga sudišta u Beču. Uredio Adolfo Rušnov, viećnik kr. banskoga stola. Drugo izdanje, dodavši rješitbe kr. stola sedmorice i kr. ug. Curije, te novije rješitbe vrhovnoga sudišta u Beču, priredio dr. Franjo Salavary, tajnički pristav kr. ban. stola. Ciena for. 2.50
- VIII. **Šumski zakon** sa svimi naknadnim zakonima i naredbama. Drugo izpravljeno i popunjeno izdanje. Uredio dr. N. Goglia. Ciena for. 2.—
- IX. **Zakoni i naredbe** tičuće se uprave seoskih občina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji — 2. izprav. i popunj. izdanje. 720 str. Uredio Ivan pl. Zigrović-Pretočki, kr. žup. tajnik. Sa sistematičnim i alfabet. kazalom. Ciena fr. 4.—

X. **Ustavno zakonoslovje**. Sbirka ustavnih zakona i propisa valjanih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji. — Sabrao, sustavno uredio i tumačem providio Milan Smrek ar, kr. perov. žup. modruško-riečke. Ciena for. 1.20

XI. **Zakoni i propisi o izravnih porezih**. Priručnik za državne i občinske činovnike, upravne odbore, odvjetnike, novčane zavode i u obće za svakoga komu treba upute u fin. zakonih. Uredio J. Sam. Kocian, min. perovodja kod kr. ug. fin. upravnog sudišta. Sa sistem. i alfabet. kazalom kao repertorijem. Ciena for. 4.—

XII. **Kazneni postupnik** od 17. svibnja 1875. i zakoni od 17. svibnja 1875. o porabi tiska, o sastavljenju porotničkih imenika i o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih sa zakonima i naredbama, koji se na nje odnose, i sa rješitbama kr. stola sedm. rice i vrhovnoga sudišta u Beču. — Drugo izdanje. Uredio dr. Josip Silović, kr. j. r. sveučilištni profesor. Ciena for. 3.—

XIII. **Zakoni i propisi o biljegovini i pravnih pristojbah**. Uredio J. S. Kocian, minist. perovodja kod kr. ug. fin. uprav. sud. Ciena for. 2.50

XIV. **Zakon o zadrugah** od 9. svibnja 1889., sa provedbenom naredbom i svimi ostalim na nju odnosećim se naredbama i propisi. Sastavio i tumačem providio Milan Smrek ar, tajnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade. Drugo preradjeno i popunjeno izdanje. Ciena for. 1.20.

XV. **Kazneni zakon o zločinstvih, prestupeih i prekršajih** sa naknadnim zakonima i naredbama, sa svimi važnijim rješitbama vrhovnoga suda u Beču god. 1851. do 1889. Tekst zakona sa naknadnim pojedinim ustanovah tičućim se naredbama dozvolom vis. kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade uredio Stj. Kranjčić, tajnik kr. zem. vlade, odjela za pravosuđe. Rješitbe sabrao i uredio Adolfo Rušnov, viećnik kr. sudbenog stola. Ciena for. 2.50

XVI. **Zakon o postupku u slučajevih smetanja posjeda**. Uredio A. Rušnov, savjetnik sud. stola u Zagrebu. Ciena for. —.70.

XVII. **Zakonski članak VI. od god. 1889. ob obranbenoj sili** s obzirom na kandidate duhovničkoga stališa, zaredjene svećenike i namještene duhovnike i obzirom na zenitbu. Priobćio i iztumačio Dr. Mato Matina, tajnik i zač. prisjednik nadb. duhov. stola, župnik sv. Petra i ravnatelj nadbisk. sirotišta u Zagrebu. Ciena for. —.50

XVIII. **Zakoni ob izbornom redu i ob uredjenju sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije**. Ciena for. —.50

XIX. **Zakoni ob umirovljivanju, o vlasti sudačkoj, ob ustroju sudovah, državnoga nadodvjetništva i državnih odvjetničkih te ob osobnih odnosajih, uredovnih dužnostih i karnostnoj odgovornosti pravosudnih činovnikah u kralj. Hrv. i Slav.** Uredio Stj. Kranjčić, tajnik kr. zem. vlade, odjela za pravosuđe. Ciena for. —.50

XX. **Zakon od 22. prosinca 1890. kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju neke ustanove postupka u poslovih urbarskih (br. 3. sbor. od god. 1891.) — Zakon od 26. svibnja 1891. o komasaciji zemljištah (br. 40. sbor. od god. 1891.) — Zakon od 7. veljače 1892. kojim se privremeno uređuje pravo dieliti občinske pašnjake (br. 18. sbor. od god. 1892.) zajedno s gradjom sakupio i uredio Dr. Ivo Mallin. Ciena for. 2.—**

- XXI. Zakon o vodnom pravu** od 31. prosinca 1891. s provedbenimi naredbami od 8. listopada 1892. br. 48.602., 48.603., 48.604. 48.605., i 48.606. i s jednim nacrtom. Uredio Stjepan Kranjčić
Ciena for. 1.20
- XXII. Zakoni i propisi o ženitbi**. Uredio Zvonimir Žepić, perovodja kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.
Ciena for. 1.50
- XXIII. Zakon o lovu i zakon za zaštitu pticah u Hrvatskoj i Slavoniji**. Uredio Mijo Vrbanić, sumarsk nadzornik kr. hrv.-slav.-dalm. vlade.
Ciena for. —.50
- XXIV. Biljegovnik**. Sistematički propisi o biljegovanju parbenih i izvanparbenih podnesakah i spisah, spisah župnih uredah, te inih raznih podnesakah i izpravah. S abecednim kazalom. Sastavio Franjo Horvat, kr. fin. tajnik kr. fin. ravnateljstva u Zagrebu.
Ciena for. 1.50
- XXV. Zavičajno pravo**. Zakon od 30. travnja 1880., ob uredjenju zavičajnih odnošajah u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji i prijašnji propisi o stečenju i gubitku zavičajnog prava. Sabrao i bilješke dodao Koloman Mutavdžić, grad. činovnik.
Ciena for. 1.40
- XXVI. Stečajni red** od 18. srpnja 1859. Sa tičućimi se pojedinih ustanovah zakoni i naredb. Uredio dr. Hinković.
Ciena for. 1.—
- XXVII. Biljegovni propisi za sudbeni postupak**. (Zak. čl. XXVI: 1894. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa, sa napatkom br. 27865 m. f. ex 1896, kao i opazkami glede u kreposti ostalih, na ovaj zakon se odnosećih ustanova prijašnjih zakona i propisa). Sastavio Hinko Mašek Bosnodolski, kr. financ. pom. tajnik.
Ciena for. —.60
- XXVIII. Zakon od 24. ožujka 1897. O pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika**. Za štampu priredio i uvod napisao dr. F. J. Spevec. 112. str.
Ciena for. —.80
- XXIX. Zakon od 21. ožujka 1897. O pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika**. Sa tumačem Adolfa Rušnova, viećnika kr. banskoga stola. — Zakon od 28. ožujka 1897. Stečajni zakon. Tekst zakona sa tumačem i obrazci k zakonu od Adolfa Rušnova, viećnika kr. banskoga stola (Oba zakona u jednoj svezci).
Ciena for. 2.—
- XXX. Stečajni zakon od 28. ožujka 1897.** Sa gradjom i provedbenom naredbom. Priredio dr. Josip Mudrović, perovodja kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.
Ciena for. 1.80
- XXXI. Zakon od 25. travnja 1894. O uredjenju zemljištnih zajednica i zakon od 1. svibnja 1895. O uredjenju plemenite občine turopoljske** sa provedbenimi naredbami. Zajedno s gradjom uredio i rješitbami kr. zemaljske vlade i kr. stola sedmorice kao i vlastitim tumačenjem popratio Franjo Haladi, zamjenik kr. državnog odvjetnika u službovanju kod narodno-gospodarstvenog odsjeka unutarnjeg odjela kr. zemaljske vlade.
Ciena for. 1.60

Knjižara Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch)

Ilica 30. — ZAGREB — Ilica 30.

ZAKON O POBIJANJU

PRAVNIH DJELA

GLEDE IMOVINE INSOLVENTNA DUŽNIKA

OD 24. OŽUJKA 1897.

(SBORNIK ZAKONA I NAREDABA KOMAD VIII. BR. 35.
GOD. 1897.)

ZA ŠTAMPU PRIREDIO I UVOD NAPISAO

DR. F. J. SPEVEC.

TIŠAK I NAKLADA KNJIŽARE L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH)
ZAGREB, ILICA 30.

PREDGOVOR.

Zakon o pobijanju pravnih djela, što se tiču imovine insolventna dužnika, uvodi novo, našem dosadašnjemu pravnom sistemu nepoznato pravo. Duboko zasijeca on u različite institute imovinskoga prava i znatno modificira načela, što su dosele vrijedila za te institute. Dulje će vremena trebati, dok se taj zakon uživi u naš pravni sistem i dok ga naš pravnički i prometni svijet potpuno upozna.

Da bi se olakšala upotreba i razumijevanje zakona, izdajemo ga zajedno s obrazloženjem vladine osnove i sa saborskom raspravom. Osim toga će uvod, što ga je napisao g. dr. F. J. Spevec, dobro poslužiti toj svrsi, dok izadje potpuni tumač našem zakonu, što će, nadamo se, biti naskoro.

KNJIŽARA LAV. HARTMANA
(Kugli i Deutsch).

§. 1. Historički prijedlog

I. Obveza sadržaje doduše u sebi dužnost dužnika, da dade vjerovniku ono, na što je obvezan; dužnik jamči za to svojom gospodarskom snagom, pak ako ne može dati onoga, što u prvom redu duguje, mora naknaditi vjerovniku interes. Sve to može se iznuditi od dužnika pravnim sredstvima, a nije prepušteno njegovoj samovolji.

Ali pored svega toga može dužnik slobodno raspolagati sa svojom imovinom, a po tom, potaknut različitim motivima, može se lako lišiti sredstava, da dade vjerovniku ono, što mu duguje, odnosno da mu naknadi interes.

Vjerovnik, koji radi toga ne može dobiti od dužnika namira za svoju tražbinu, redovno ipak ne može pobijati onih dispozicija dužnikovih, po kojima je ovomu postalo nemoguće, da namiri vjerovnika. Jer kako se danas općenito shvaća obvezno pravo, dužnik premda dužnik, ipak slobodno raspolaže sa svojom imovinom, i on čineći to samo se služi svojim pravom¹⁾.

¹⁾ Što je predmet prava vjerovnikova, što u opće objekt obveze, o tom su mišljenja vrlo različita. Može se reći, da preteže ono shvaćanje, koje smatra predmetom obveze činidbu, što je može zahtijevati vjerovnik. Drugi drže, da je predmet obveze osoba dužnikova, treći da je to volja dužnikova, četvrti uče, da je imovina dužnikova predmet obveze. Vidi o tom Windscheid, Pandekten §. 252., Bekker, Pandekten §. 25, Beilage II. (predmet obveze jest osoba dužnikova i njezina imovina; sr. ibid. §. 40, Beilage I.), Regelsberger, Pandekten I., str. 358. Hasenöhr, das oesterr. Obligationenrecht str. 10. sl., Till, prawo prywatne austriackie §. 254.,

Već rano su međutim stali misliti o tom, kako da se zaštititi vjerovnik barem od stanovitih dispozicija dužnika; barem za slučaj, kada dužnik hotice zlorabi svoju slobodu raspolaganja na štetu vjerovnika.

Prema tomu pruža se zaštita najprije od onakovih dispozicija dužnika, koje on čini u nakani, da prikrati vjerovnike; a stoji ta zaštita u tom, da odgovara prikraćenom vjerovniku ne samo njegov dužnik, nego i onaj, u čiji prilog je dužnik raspoložio sa svojom imovinom. Zaštita ima dakle u početku subjektivni karakter, ona pretpostavlja zlu nakanu dužnika i sudjelovanje trećega kod te nakane.

Takovu narav ima zaštita, što je pruža vjerovnicima rimsko pravo. Ako dužnik otudji svoju imovinu u nakani, da prikrati svoje vjerovnike — animo fraudandi, — onda onaj, u čiji je prilog to dužnik učinio, ako je znao za nakanu dužnikovu, ako je particeps fraudis, odgovara tako, da ima povratiti sve, što je primio i naknaditi prikraćenom vjerovniku svaku štetu, u opće ima se prikraćeni vjerovnik staviti u taki položaj, kao da nije ništa otudjeno — ut perinde sint omnia atque si nihil alienatum esset. — Ako pak stjecalac nije znao za zlu nakanu dužnikovu, onda odgovara, osobito ako je stekao po lukrativnom pravnom poslu, samo u toliko, u koliko je po otudjenju još obogaćen²).

op. 3., Puntchart, die moderne Theorie des Privatrechtes und ihre grundbegrifflichen Mängel (Leipzig 1893. potanko ispituje pojedina shvaćanja obveze i motivira svoje vlastito shvaćanje §§. 17.—28., 35.—42.). Dr. Ofner (u Grünhutovom Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht XVII., str. 346.) kaže »dass die Forderung eine Obligation schafft, d. h. eine (unmittelbare) »Haftung« des schuldenrischen Vermögens (Brinz). Diese Haftung gibt dem Gläubiger durch den Mangel der Bestimmtheit noch kein Pfandrecht, stört den Schuldner in der Verfügung mit der einzelnen Sache als solchen nicht, hat aber grosse Aehnlichkeit mit dem Pfandrechte an einer Gesamtsache, mit deren einzelnen Bestandtheilen der Eigenthümer ja auch als solchen verfügen kann und wobei er nur für den entsprechenden Ersatz zu sorgen hat«.

²) D. 42. 8. quae in fraudem creditorum facta sunt ut resti-

Dalje razvijala se zaštita prikraćenih vjerovnika imenito u statima talijanskih gradova. Zaštita rimskoga prava, isključivo subjektivne naravi, nije bila dostatna, pa je ona malo po malo dobivala i objektivni karakter. Pobjijati mogla su se ne samo djela preduzeta u prevarno nakani, nego stanovita djela dužnika i bez obzira na njegovu nakanu, ako su se zbila kratko vrijeme prije otvorenja stečaja ili prije bjega dužnikova. Pretežalo je kod toga shvaćanje, da su takova pravna djela dužnika ništava, jer on da ne može raspolagati sa svojom imovinom nakon obustave plaćanja i stanovito vrijeme prije toga³).

Načela talijanskih statuta prihvati i francusko pravo, osobito trgovačko, dočim civilno slijedi u suštini rimsko pravo, ali ima i samostalnih ustanova. Reglement trgovaca Lyonskih od god. 1667. proglasi ništavima sve pravne poslove trgovca, koji nijesu uglavljeni barem 10 dana prije nastale njegove insolventnosti — dix jours au moins avant la faillite publiquement connue. To postane skorim općenito pravo Francuske, već po ediktu od god. 1702. a još više po Code de commerce od god. 1807. Polazilo se sa stanovišta, da je trgovac već u momentu, kad ne može platiti, materijalno u konkurzu. S toga Code de commerce proglasi općenito ništavima sve pravne poslove, što ih sklopi prezaduženik nakon obustave plaćanja. Pače neki poslovi, kao što imenito gratifikacije pojedinih vjerovnika, ništavi su već onda,

tuantur. Cod. 7. 75. de revocandis his, quae in fraudem creditorum alienata sunt. Sredstvo kojim su se stitili prikraćeni vjerovnici, bila je actio, poznata pod imenom actio Pauliana, i interdikt, nazivan interdictum fraudatorium. U pretorskom ediktu, koji je pružao tu zaštitu vjerovnicima, napominje se jošte actio in factum. Odnosaj između tih pravnih sredstava nije jasan i različito se shvaća. Vidi Windscheid, Pandekten §. 463. Dernburg, Pandekten §§. 145. 146. Grünmann, das Anfechtungsrecht der benachtheiligten Konkursgläubiger §. 2.

³) O tom Cosack, das Anfechtungsrecht etc. str. 5., Kohler, Lehrbuch des Konkursrechts str. 195. i sl.

ako su sklopljeni 10 dana prije obustave plaćanja (art. 332. i sl.).

Zakon od 28. maja 1838. (Loi sur les faillites et banqueroutes) ublaži dosadašnje pravo u toliko, što su pravni poslovi, sklopljeni nakon obustave plaćanja a prije otvorenja stečaja, u opće ništavi samo onda, ako je sukontrahenat prezaduženikov znao za obustavu plaćanja, traži se dakle još subjektivni momenat. No ima nekih specijalnih posala, koji ako su sklopljeni nakon obustave plaćanja ili 10 dana prije toga, ništavi su eo ipso, radi same insolventnosti kao što i po starom pravu, bez obzira na subjektivni momenat, tako darovanja, plaćanja nedospjelih dugova, namir dospjelih dugova po datio in solutum, osnivanje zaloga za starije dugove⁴⁾.

Za francuskim pravom povadjaju se više ili manje prava mnogih drugih država, imenito belgijsko, zatim novije talijansko, španjolsko i portugalsko, dansko i dr.⁵⁾

I u Engleskoj odavna su izdavana za zaštitu vjerovnika različiti zakoni, a u rezultatu slažu se s francusko-talijanskim pravom⁶⁾.

U Njemačkoj bilo je rano različitih propisa za zaštitu vjerovnika.

Potanje normirala je tu zaštitu Pruska u stečajnom zakonu od god. 1855. i to u glavnom po primjeru francuskoga prava, no pravnih djela prezaduženikovih ne smatra ništavima, već samo pobitnima, zatim kao obustava plaćanja djeluje i prijedlog, da se otvori stečaj.

Ostale države slijedile su što prusko pravo, što francusko, što rimsko, dok nije u najnovije doba normirano to pitanje jedinstveno za cijelu Njemačku, i to stečajnim zakonom od 10. februara 1877., u kojem su sadržane ustanove za pobijanje pravnih djela u stečaju (§§. 22—34.), zatim zakonom od 21. jula 1879., koji normira pobijanje izvan stečaja.

⁴⁾ Cosack str. 6. i 7., Kohler str. 198. sl. 231. sl.

⁵⁾ Vidi o tom Cosack str. 8., Kohler str. 233.

⁶⁾ Cosack str. 9. sl., Kohler str. 201. sl.

Po primjeru njemačkoga zakona sadržaje i ugarski stečajni zakon, zak. čl. XVII. od god. 1881. ustanove o pobijanju u stečaju.

Naprotiv austrijski zakon od 16. marta 1884. normira pobijanje u stečaju i izvan stečaja, a i taj zakon osniva se u opće na napomenutim njemačkim zakonima.

Po ugarskom i austrijskom, odnosno njemačkom zakonu izradjen je i naš zakon o pobijanju, uz njeke preinake, koje ćemo navesti na svom mjestu. Potreba takova zakona osjećala se u nas kao što i u Austriji jače, nego u području t. z. općega prava, jer dočim ovo štiti vjerovnike napomenutim gore sredstvom, poznatim pod imenom actio Pauliana, ne štiti ih naš o. g. z. mal ne nikako.

Osim prava, pobijati simulirane pravne poslove (§§. 869., 916.), pruža tek §. 953. o. g. z. zaštitu vjerovnicima, koji su prikraćeni po darovanju dužnika, i donjkele §. 1286. Za to veli Cosack (cit. str. 10.): »Oesterreich hat von allen Staaten, die an der modernen Rechtsentwicklung theilgenommen haben, die Bedürfnisse des Verkehrs, die hier in Frage kommen, am wenigsten zu würdigen verstanden«.

II. 1. Tako dakle prava malne svih evropskih a i mnogih izvanevropskih država⁷⁾ dopuštaju, da se mogu pobijati stanovita djela, što se tiču imovine dužnikove, a prikraćuju vjerovnike; pravo pobijanja takovih djela postalo je može se reći općenito vjeresijsko pravo. Moderno pravo nije kao što rimsko napereno samo protiv

⁷⁾ Glede ostalih država osim napomenutih v. Cosack str. 10., 11., 369. sl. Kohler str. 200. sl. Gradjanski zakonik za kraljevinu Srbiju §§. 303 a, 565., dodatak od 5. maja 1864. god. Crnogorski zakonik čl. 916. Oba slijede u suštini načela rimskoga prava, no po prvom »nevaži prenos pokretnih ili nepokretnih stvari izmedju roditelja i dece (predaka i potomaka), izmedju zadrugara i izmedju muža i žene, u koliko je na štetu poverilaca prenosiočevih onoga vremena učinjen«. Za pobijanje prenosa medj ostalim osobama treba nakana, da se oštete vjerovnici, i poznavanje te nakane; jedino kad poklona ne treba toga.

onih djela dužnikovih, što ih je izveo on u nakani, da ošteti vjerovnike, već se mogu kako jur rečeno, pobijati i stanovita druga djela, koja objektivno sadržavaju nepravo za vjerovnike, a da se ne može dužniku prigovoriti zla nakana ili nevjera.

Nadalje starije pravo štitilo je samo onoga vjerovnika, protiv kojega je napereno dužnikovo djelo, koji je po tom djelu povrijeđen, dakle onoga, koji je bio već vjerovnik u ono doba, kad je pravno djelo izvedeno. Naprotiv po modernom pravu mogu pobijati takovo djelo i oni, koji su postali vjerovnici dužnikovi iza toga djela; moderno pravo ne štiti samo određenoga pojedinoga vjerovnika, već vjerovništvo u opće, ono štiti kredit. Po bitno djelo nema više samo individualno već socijalno značenje, ono je napereno protiv socijalnoga interesa, kredita⁸⁾.

Tako dakle moderno pravo nastoji da zaštiti kredit sad na subjektivni sad na objektivni način; pa ondje, gdje se osniva zaštita na subjektivnom stanovištu, nastoji, da izbjegne procesualne poteškoće s pomoću presumpcija.

Ne samo da dužnik, nad čijom imovinom je jur otvoren stečaj, ne može više raspolagati sa svojom imovinom na štetu vjerovnika, već prikraćeni vjerovnici mogu pobijati i mnoga djela dužnikova izvedena prije stečaja kao što i izvan stečaja. I ne samo da se mogu pobijati pravna djela samoga dužnika, nego i njeka onakova djela, kojih nije izveo sam dužnik, a tiču se njegove imovine.

2. Je li ta zaštita u toj mjeri opravdana? Mnogi to poriču i koješta prigovaraju toj zaštiti⁹⁾.

Kažu, da od prevarnih djela dužnikovih valja štiti vjerovnika kaznenopravnim i policajnim sredstvima, do čim ova civilnopravna zaštita da ide predaleko. Dok se dužnik razpoložujući sa svojom imovinom kreće u grani-

⁸⁾ Kohler cit. str. 194.

⁹⁾ Vidi osobito Till, Prawo prywatne austriackie I., §. 98., op. 4.

cama prava, ne čini on krivo vjerovnicima; pa ako ovi nijesu osigurali svojih tražbina na način, kako im to dopuštaju zakoni (založnim pravom ili poručanstvom), moraju biti pripravi na to, da će dužnik raspoložiti sa svojom imovinom tako, kako ne bude za njih korisno; ali dužnik služio se kod toga samo svojim pravom, jer on makar dužnik, ipak ima pravo raspolagati sa svojom imovinom.

No to je baš ono, o čemu se radi. Baš radi toga, što po načelima obveznoga prava, kako se ono danas općenito shvaća, može dužnik lako izigrati namirenje vjerovnika, što to obvezno pravo ne pruža vjerovnicima dostatne zaštite, baš radi toga podaje se ta zaštita posebnim zakonom

Uvidja se, da se jedino kaznenopravnim sredstvima ne može da pruži ta zaštita¹⁰⁾.

Poručanstvo ne pomaže mnogo, jer i poruk može kao što i glavni dužnik lišiti se sredstava, koja bi imala služiti za namir vjerovnika.

Zaloga u mnogim slučajevima i s različitim razloga ne može dati onaj, koji traži vjeresiju, a ipak je vrijedan, da mu se pruži kredit. Kad bi oni, koji mogu dati vjeresiju, davali je samo onima, koji im mogu dati zalog, bilo bi traženje i davanje vjeresije vrlo ograničeno, a potom i ograničene sve one koristi, što ih ima promet od vjeresije.¹¹⁾ Doklen postoji dakle potreba osobnoga kredita, dotle treba taj kredit štiti tako, da bude ta zaštita koliko moguće uspješna.

Prigovara se pravu pobijanja i to, da ono odveć

¹⁰⁾ Vidi motive austr. zak. u Kaserer-a, Oesterreichische Gesetze mit Materialien Bd. XXVI., str. 29. sl.; isto tako obrazloženje našem zakonu.

¹¹⁾ »Ohne Credit wäre der Verkehr das unvollkommenste, schwerfälligste Ding von der Welt — ein Vogel ohne Flügel; er ist durch den Verkehrszweck in einer Weise geboten, dass er überall mit zwingender Nothwendigkeit sich einstellen wird. Ihering, der Zweck im Recht I., 3. Aufl., str. 156. i 166. To sigurno ne vrijedi samo za realni kredit.

otegoćuje i steže promet, jer niko se ne će lako davati na sklapanje pravnih posala, kad se mora bojati, ne će li se naći koji vjerovnik, koji će pobijati taj posao. Istina je, da zakon o pobijanju nalaže svakomu veću opreznost kod sklapanja pravnih posala, da pazi na imovinske odnošaje osobito dugove onoga, s kojim sklapa pravne poslove; istina je i to, da se po tom mogu pobijati mnogi pravni poslovi, kojih inače ne bi bilo moći rušiti.

Ali baš za tim se ide, da se stave slobodi dužnikove dispozicije stanovite stege, za koje se drži, da su manje štetne nego li je štetna ona sloboda po vjeresiju. I ovdje ima pravo kao što i u mnogim drugim slučajevima, da izmiri interese, što konkuriraju međusobno, interese vjerovnika odnosno vjeresije i interese inakoga prometa s dužnikom. Zakoni o pobijanju imaju po tom kao što i mnogi drugi zakoni karakter kompromisa.¹²⁾ Oni nastoje, da zaštite interese vjeresije jače, nego je to bivalo prije njih; ali u drugu ruku oni ne proglašuju pobitnima sva pravna djela, što se tiču imovine dužnikove, već samo stanovita djela, kod kojih postoje određene što subjektivne što objektivne pretpostavke; a i ta djela mogu se pobijati ne u svakom slučaju i bezuvjetno, već tekar onda, ako dužnik ne može inače namiriti svojih vjerovnika.

Kaže se dalje, da pravo pobijanja ide i u tom predaleko, što seže preko granica obveznoga prava i pomršuje razliku između stvarnih i obveznih prava.

No s obzirom na to valja uvažiti, da opreka između stvarnih i obveznih prava pripada formalnoj jurističkoj tehnici, ona nije nepromjenljiva i treba je napustiti ili barem ublažiti njezinu načelnu oštrinu, gdje to iziskuju stvarni interes (Cosack). Ako dakle potrebe života ne mogu zadovoljiti načela i stroge konsekvencije čisto obveznoga prava, onda valja početi preko tih konsekvencija.

¹²⁾ V. moju raspravu »O pravu i pravednosti« str. 18.

Ima više primjera i u našem pravu, gdje stanovita obvezna prava dještvuju apsolutno, contra quemcunque¹³⁾ ¹⁴⁾.

III. Literatura.

Kako je naš zakon sastavljen po primjeru austrijskoga i ugarskoga, a ovi opet po primjeru njemačkih zakona o pobijanju, važno je za razumijevanje našega zakona poznavanje kao što napomenutih zakona tako i njihove literature.

Literatura njemačkih zakona bogata je. Jedno od glavnih djela jest Cosack, das Anfechtungsrecht der Gläubiger etc. 1884. Na str. 393. i sl. navedena je potpuno ostala literatura do onoga vremena.

Zatim spadaju ovamo različiti komentari njem. stečajnoga zakona, od kojih napose navodimo onaj od Wil-mowskoga, 5. izdanje 1896, gdje se na str. 110. citira i novija literatura.

Od sistematičnih djela o stečajnom pravu osobito Kohler, Lehrbuch des Konkursrechts 1891.

Od literature austrijskoga zakona navodimo ovdje: Steinbach, Commentar zum Gesetze v. 16. März 1884.

Menzel, Anfechtungsrecht der Gläubiger etc. Beč 1886.

Krasnopolski, Anfechtungsrecht etc. 1889, i njegove rasprave u različitim časopisima, osobito Grünhutovom, Bd. XIV. i XV.

§. 2. Pojam i pravna narav pobijanja.

1. Pobitna ili rušljiva pravna djela zovu se obično ona, u kojih je kaki pravni nedostatak, zbog kojega se mogu ona pobijati i porušiti; ali ako se to ne učini, zadržavaju ona svoju valjanost i snagu kao da nemaju ni kojega nedostatka.

¹³⁾ Tako ona po §§. 1070., 1073., 1095. o. g. z., isto tako pravo obrtnika na osnovu ugovora sa šegrtom ili kalfom. §§. 75., 76., 90. obrt. zak

¹⁴⁾ O ostalim i rigovorima vidi prilog III.

Opreku sačinjavaju ništava pravna djela, u kojih je taki pravni nedostatak, da pravni učinak, što ga namjerava ništavo pravno djelo, naprosto niti ne nastaje, te redovno ne treba protiv njega ni koje reakcije, osim možda, da se samo konstatira ništavost¹⁾.

Nedostatak pobitnoga ili rušljivoga pravnog djela nije dakle taki, da bi on sam po sebi isključivao namjeravani učinak, već samo podaje jednoj ili više osoba pravo, da pobijaju to djelo i da ga poruše. Samo osoba, ovlaštena na pobijanje, može da odluči o daljoj sudbini djela i njegovih učinaka. Sudac ne smije uvažavati rušljivosti ureda radi.

Pobijati se može rušljivo pravno djelo u nekim slučajevima izjavom ovlaštenika izvan suda; no redovno treba zato tužba ili prigovor ili pak molba za povratu u prijašnje stanje.

Pravo pobijanja pristoji redovno samo onomu, u čiju pravnu sferu dira pobitno pravno djelo neposredno;

¹⁾ N. p. §§. 865., 879, 1371., 1372. o. g z itd. Obično se pravi razlika između apsolutne i relativne ništavosti. Apsolutna djeluje ipso jure bez obzira na to, da li se ko na nju poziva; sudac mora je uvažiti ureda radi, čim saznade za nju iz gradiva parnice; pozvati može se na nju svako, u čije interese dira ništavo pravno djelo. — Relativna ništavost je ona, koja nedjeluje ipso jure, već tekar, ako se interesirana stranka pozove na nju. Eksistencija pravnoga djela ovdje je dakle neodlučena, dok se osoba, kojoj pripada pravo odluke, ne izjavi o tom. Izjavi li se ona protiv eksistencije pravnoga djela, onda je ono ništavo od početka, ex tunc.

Drugi drže, da je taj pojam relativne ništavosti suvišan, i da je zgodnije, shvaćaju li se slučajevi relativne ništavosti kao rušljivost (pobitnost), jer i ovdje je od potrebe njeka akcija jednoga od interesenata, da se osujeti pravni učinak djela.

Oni opet, koji prihvaćaju pojam relativne ništavosti, poriču, da je ona identična s rušljivošću; obje da se razlikuju međusobno u koječem, napose u tom, što ništavost djeluje ex tunc, rušljivost pak ex nunc.

Ima ih opet, koji apsolutnu i relativnu ništavost shvaćaju nješto drugačije. Sr. o svem tom Windscheid cit. I, §. 82, Dernburg, Pandekten §. 120. Hölder, Pandekten §. 58, Regelsberger cit. §. 174., Unger, System §§. 91., 92., Burckhard, System II. §§. 101, 102., Till cit §. 97., Hasenöhrl cit. I, §. 55

no kadšto imaju to pravo i posredni interesenti, što sami, što u društvu sa neposrednima.

Pobijanje napereno je većinom samo protiv onoga, u čiji se je prilog neposredno zbililo pravno djelo; no kadšto i protiv posrednih učesnika.

Svrha pobijanju jest, da se razvrgnu pravni učinci, što su jur nastali i isključe buduću. Nastali jur pravni učinci razvrgavaju se ili neposredno, tako da oni prestaju eo ipso, čim se pobije pravno djelo; prava osnovana po tom djelu propadaju, a ukinuta opet oživljuju.²⁾ Ili pak posredno, tako da provedeno pobijanje radja za pobijanoga samo obvezu, da povрати sve u prijašnje stanje; on ima da povрати, što je po rušljivom djelu primio, prava, koja su mu bila osnovana, ima da napusti, ona koja su bila ukinuta, da uspostavi itd

Razlozi, s kojih se može pobijati pravno djelo, mogu biti vrlo različiti. Više takovih razloga poznaje i naš o. g. z., a pobijanje označuje različitim imenima.³⁾ Tako n. p. radi prikraćenja preko polovice vrijednosti (§§. 934-1386.), radi nedostataka primljene stvari (§. 932.), isplata neduga (condictio indebiti §. 1431.), pobijanje darovanja radi neharmonosti i s drugih razloga (§. 947. i sl.), pobijanje oporuke radi povrede nužnoga dijela (§. 775. sl) pobijanje pravnoga posla radi straha i zablude (§. 870. sl.) itd.

2. Osobita vrsta pobitnih pravnih djela jesu ona, što ih naš zakon proglašuje pobitnima, naime djela, što se tiču imovine dužnika, koji ne može da namiri svojih vjerovnika. Pobijanje pravnih djela te vrste razlikuje se u koječem od pobijanja ostalih rušljivih djela, kao što se u opće mnogi slučajevi pobijanja razlikuju jedni od drugih, i što se tiče pretpostavaka pobijanja i s obzirom na njegove

²⁾ Ove slučajeve ubrajaju mnogi u relativnu ništavost.

³⁾ Za »anfichten« upotrebljava hrvatski tekst u §. 720 i 1386. »napadati« i »ustati suprot«, jedan te isti izraz prevodi dakle različito, i to nezdgodno. Bolji je izraz našega zakona: pobijati. Rusi kažu: »оспоривать«, »право оспореняя«; Poljaci: »zaczepiać«, »prawo zaczepiania«; Česi: »odporovati«, »právo odpůřiti«.

učinke. Pobijanje po našem zakonu iste je vrste, kao što i ono po §. 953. o. g. z., samo što je ovo posljednje ograničeno na darovanje, dočim se po našem zakonu mogu pobijati pod stanovitim uvjetima sva pravna djela, koja prikraćuju vjerovnike.

To pravo pobijanja stoji u tom, da vjerovnici, koji ne mogu naći u dužnikovoj imovini namira za svoje tražbine, mogu zahtijevati, da se odredjena pravna djela, što se tiču imovine dužnikove, proglašene bez učinka za tu imovinu, tako da vjerovnici mogu tražiti svoj namir kao da se ona djela nijesu ni zbila, kao da ono, što je po tim djelima otudjeno iz imovine dužnikove, niti nije otudjeno i kao da se još nalazi u njegovoj imovini. Uskraćuje se dakle tim djelima snaga u toliko, što se ona promjena u imovini dužnikovoj, koju su uzrokovala ta djela na štetu vjerovnika, ne uvažava, i to u interesu vjerovnika, tako da vjerovnici mogu tražiti namir svojih tražbina kao da se ta promjena nije ni zbila. Po tom je naše pobijanje napereno protiv pravnih učinaka, što ih ima pobijano pravno djelo za vjerovnike; njemu je svrha, da se pobijano pravno djelo proglašeno »bez moći prema vjerovnikom« (§§ 1. 23. zakona o pobijanju). Proglašeno li se ono »bez moći«, onda to znači, da njegovi učinci ne smiju škoditi namiru vjerovnika, da vjerovnici mogu tražiti namir svojih tražbina onako, kako bi bili mogli tražiti, da nije toga djela.

Naše pobijanje ne ide dakle za tim, kao što mnogo drugo pobijanje, da se poruši i u opće ukloni cijelo djelo; ono se po sebi ne brine za odnošaj, što je nastao od toga djela među njegovim subjektima, već je to pobijanje napereno samo protiv jednoga učinka toga djela, na ime prikraćenja vjerovnika, i to prikraćenje hoće da osujeti te omogućiti vjerovnicima, da upotrebe za namir svojih tražbina ono, što bi inače po pobijanom pravnom djelu bilo oteto tomu namiru.

Ovo pobijanje uvedeno je samo u interesu vjerov-

nika, i samo vjerovnici mogu se služiti njim⁴⁾, i ono ne ide dalje, nego iziskuju interesi vjerovnika.

Što se tiče odnošaja između subjekata pobijanoga pravnoga djela, odnošaja između dužnika i onoga, s kojim je dužnik sklopio n. p. pravni posao, ili u čiji je prilog inače raspoložio, to smo jur naglasili, da naše pobijanje nije napereno direktno protiv toga odnošaja, njemu nije u prvom redu do toga, da se taj odnošaj razvrigne, ono hoće samo to, da pravnom djelu oduzme učinak s obzirom na vjerovnike; a kako će to utjecati na odnošaj između dužnika i druge stranke, za to se ne brine naše pobijanje i to zavisi od naravi pobijanoga pravnoga djela.

II. Pravo pobijati pravna djela, što se tiču imovine insolventna dužnika, jest kako smo vidjeli, pravo vjerovnika; svrha mu je, da se oduzmu tim djelima učinci, u koliko prikraćuju vjerovnike. Onaj, protiv koga je napereno pobijanje, pobijani, mora da povрати, što je primio na osnovu pobijanoga pravnoga djela odnosno vrijednost toga; on mora dopustiti, da se to upotrebi za namir vjerovnika.

Na čem se osniva to pravo vjerovnika i ta obveza pobijanoga?, koja im je pravna narav?

To pravo vjerovnika jest obveznopravne naravi. Osniva li se ono na posebnom obveznopravnom odnošaju između vjerovnika i pobijanoga, ili je ono sadržano već u samom pravu vjerovnika naprama dužniku?

Pretežno se drži, da je prvo, da se na ime pravo pobijanja osniva na posebnom obveznopravnom odnošaju između vjerovnika i pobijanoga. No koje je naravi taj obveznopravni odnošaj, kako on postaje, što mu je vrelo, o tom se mišljenja ne slažu.

Motivi njemačkoga zakona a s njima i mnogi pisci osnivaju pravo pobijanja osim jednoga slučaja, darovanja, na deliktu pobijanoga, na njegovoj zloj namjeri, u kojoj radi, ili se ta zla namjera pretpostavlja u njega.

⁴⁾ Dočim inače redovno je jedna od stranaka, jedan od subjekata rušljivoga djela, kome pristoji pravo pobijanja.

No jasno je, da je to stanovište motiva pogrešno, jer ne samo u slučaju darovanja, nego ni u mnogim drugim slučajevima pobijanja ne osniva se ono na zloj namjeri pobijanoga. Ne može po tom delikt biti općeniti osnov prava pobijanja⁶⁾.

Drugi osnivaju pravo pobijanja na deliktu samo u njekim slučajevima, dočim u drugim slučajevima da je slično ono sa *condictio sine causa*⁶⁾.

Treći označuju obveznopravni odnošaj izmedju vjerovnika i pobijanoga jednostavno kao *obligatio ex lege*, on da se osniva »neposredno na zakonu« (§. 859. o. g. z.), ili da pripada medju »*obligationes ex variis figuris*«⁷⁾.

U istinu se pravo pobijanja osniva na različitim momentima, različite su mu pretpostavke: pojedina pravna djela proglašuju zakoni, osobito naš zakon, pobitnima s različitim razloga, ne mogu se po tom svi slučajevi pobijanja svesti na jedan jedinstveni razlog; pa prema tomu niti ne odgovara pobijani u svim slučajevima jednako, već različito⁸⁾.

⁶⁾ Vidi o tom osobito Cosack cit. §. 4., Menzel cit. §. 3., Krasnopolski cit. §. 5.

⁶⁾ Tako Dernburg, Pandekten §. 146., Preussisches Privatrecht II., §. 127., 131.

Menzel subsumira pobijanje u stečaju pod kondicije, a pobijanje izvan stečaja prosudjuje sa stanovišta »ograničenoga jamstva za tuđe dugove« (str. 26., 27., 30.). Ofner u savezu sa svojim gore (§. I., op. I.) navedenim shvaćanjem kaže: »Der theoretische Grund der Anfechtung ist . . . das unmittelbar auf dem Vermögen haftende halbdingliche Deckungsrecht der Gläubiger; die Fehlerhaftigkeit des Erwerbes ist nur der begleitende, wenn auch notwendige Factor. Damit ist ein leitender Gesichtspunkt gewonnen, welcher für alle Fragen des Anfechtungsrechtes eine befriedigende Antwort finden lässt. Namentlich erscheint die Klage als *condictio* auf Wiederherstellung des Deckungsrechtes.«

⁷⁾ Tako osobito Cosack, cit. §. 6. Krasnopolski cit. Zbirka rješidaba vrhovnoga sudišta takodjer uvršćuje pravo pobijanja medju »*obligationes ex variis causarum figuris*«.

⁸⁾ Wilmowski cit. str. 111. Kohler cit. razlikuje tri vrste Pauliane: Deliktspauliana (§. 39.), objektivne ili Schenkungspauliana (§. 40.), i Aequitäts- ili Konkurspauliana (§. 41.).

Imade ih, koji drže, da se pravo pobijanja ne osniva na posebnom odnošaju izmedju vjerovnika i pobijanoga, već da je to pravo sadržano u samom prvobitnom pravu vjerovnika, u njegovoj tražbini protiv dužnika. Pravo pobijanja da nije ništa drugo, nego ovršna tužba upravljena protiv trećega posjednika stvari ili vrijednosti, koja se je prije nalazila u imovini dužnika, a sada je u rukama toga trećega⁹⁾.

III. Zakon o pobijanju sadržaje norme o postanju, sadržaju i prestajanju prava pobijanja u subjektivnom smislu. Te norme sačinjavaju objektivno pravo pobijanja. One su, u koliko su materijalnopravne naravi, dopunjak, sastavni dio našega općega privatnoga prava. U tom smislu imaju se tumačiti i dopunjavati, u koliko sam zakon o pobijanju ne sadržaje o tom ustanova, n. p. kakova je teritorijalna snaga zakona itd.

Danas se priznaje, da i za singularno pravo vrijede općenita pravila o interpretaciji, nije isključena niti analogija. Ako se kaže, da se norme zakona o pobijanju imaju u sumnji tumačiti restriktivno¹⁰⁾, onda to ne može značiti drugo, nego, što se razumijeva samo po sebi, da se pravno pravilo ne smije protezati na ono, za što nije dano niti mišljeno, t. j. pravo pobijanja osnovano je samo onda, ako je glede imovine dužnikove preduzeto onakovo pravno djelo i uz one pretpostavke, što ih iziskuje zakon o pobijanju¹¹⁾.

Zakon o pobijanju sam upućuje na njekim mjestima na o. g. z. Tako §. 15. alin. II.: »kao nepošteni posjednik u smislu građanskoga zakonika«. No da i nije ovoga dodatka: »u smislu građanskoga zakonika«, razumijevalo bi se, da se odgovornost nepoštena posjednika, gdje nije napose normirana ima prosudjivati po. o. g. z.

Isto vrijedi i za ono pozivanje §. 16. na o. g. z.

⁹⁾ Tako osobito Lippmann, die rechtliche Natur des Anfechtungsrechts, Iherings Jahrbücher, Bd. XXXVI., str. 145.—247. Protiv toga shvaćanja Cosack §. 7. Menzel str. 15.

¹⁰⁾ Menzel str. 8.

¹¹⁾ Krasnopolski, Grünhut XV., str. I. i sl.

§. 3. Općenite pretpostavke pobijanja.

I. Pretpostavka pobijanja jest prije svega, da dužnik ne može inače namiriti svojih vjerovnika; da dakle vjerovnici ne mogu dobiti iz imovine dužnikove namira za svoje tražbine. Da dužnik ne može namiriti svojih vjerovnika, to pokazuje jur činjenica, da je nad njegovom imovinom otvoren stečaj; a izvan stečaja činjenica, da je ovrha na imovinu dužnikovu ostala bez uspjeha ili se mora uzeti, da bi ostala bez uspjeha. Pretpostavka pobijanja jest po tom, da je ili otvoren stečaj nad imovinom dužnikovom (§. 1. zakona o pobijanju), ili da se »vjerovnik nije mogao ili se mora uzeti, da se ne bi mogao podmiriti putem ovrhe na imovinu dužnikovu« (§. 28.). Pravo pobijanja jest dakle subsidijarno, ono se može izvršivati tekar, ako se inače ne mogu vjerovnici namiriti iz imovine dužnikove.

II. Dalja pretpostavka pobijanja jest, da je preduzeto glede imovine dužnikove njeko pravno djelo, i da to djelo ima onakova svojstva, kakova ga po zakonu čine pobitnim. Razumijevaju se imovinskopravna djela, jer obiteljskopravne dispozicije, kao adopcija, osnutak braka i dr. ne spadaju ovamo.

1. Pojam »pravno djelo« širi je nego »pravni posao«. Pravna djela obuhvaćaju pravne poslove i mnoga druga djela, kojima ne pripada karakter pravnoga posla, ali ona uzrokuju pravne učinke, napose ovdje promjenu u imovini dužnikovoj na korist koje treće osobe. Pripadaju dakle ovamo prije svega različite vrste pravnih posala, napose otudjivanja, opterećivanja, odricanja, preuzimanja obveza itd., za tim različita druga pravna djela, kao preokretaj, zidanje, sadjenje, pomjesa i spojidba stvari, derelekcija itd., isto tako djela, po kojima se ispunjuje koji uvjet, kao što i procesualna djela itd., nadalje ne samo djela samoga dužnika, nego i onakova, kod kojih nije sudjelovao dužnik.

Mogu li se i treba li pobijati i manjkava djela (ništava, rušljiva)?

Prije svega stoji, da zakon o pobijanju ne dira u pravo interesenata, da udare na koje pravno djelo s razloga, s kojih to u opće dopušta naše pozitivno pravo¹⁾.

Isto tako stoji i to, da zakon o pobijanju nigdje ne izuzimlje manjkavih pravnih djela, mogu dakle biti pobijana ona i po našem zakonu, čim postoje za to uvjeti. I takova pravna djela mogu uzrokovati nepovoljnu promjenu u imovini dužnika, pa može biti u interesu vjerovnika, da ih, bez obzira na njihovu inaku manjkavost, pobijaju po našem zakonu. Ovamo pripadaju i simulirana pravna djela.

Motivi njemačkoga zakona kažu, da simuliranih pravnih posala ne treba pobijati po zakonu o pobijanju, jer se i onako mogu pobijati oni po općenitim načelima radi simulacije; simulirani pravni posao, uglavljiven samo na oko, ne uzrokuje de jure nikoje promjene u imovini dužnikovoj. Svako, ko ima interes za to, može udariti na simulirani pravni posao, pa tako i vjerovnici dužnikovi. Oni mogu tražiti svoj namir iz stvari, otudjenih samo na oko, nalazile se one još u posjedu dužnika ili prešle jur u posjed trećega, jer te stvari nalaze se de jure još u imovini dužnikovoj.

To stanovište motiva slijede i mnogi pisci, dočim drugi drže, da se i po njemačkom zakonu mogu pobijati simulirani pravni poslovi i po načelima toga zakona, čim postoje uvjeti za to; jer sam zakon nigdje ne izuzimlje simuliranih posala, a vjerovnici mogu imati interes, da ih pobijaju po tom zakonu²⁾.

¹⁾ Austrijski zakon §. 51. izrijekom ističe to glede prava stečajnoga upravitelja, da pobija valjanost ugovora prezaduženikovih. Vidi o tom Krasnopolski. Grünhut XV., str. 4. i sl.

²⁾ Cosack str. 53., Wilmowski str. 116., 117., Kohler str. 217. »So insbesondere auch bei simulirten Geschäften. Zwar bedarf es der Pauliana nicht, um die simulationsweise veräußerte Sache dem Konkurs zugänglich zu machen: ist doch das Eigenthum nicht übergegangen. Aber einmal kann der Vindikation eine exceptio doli

Isto to vrijedi i po austrijskom i našem zakonu. Nijedan od njih ne govori ništa o simuliranim pravnim poslovima. Sama dakle simulacija ne dostaje za pobijanje po tim zakonima, ali u drugu ruku niti prigovor, da je pobijano djelo uglavljeno samo na oko, ne može isključiti toga pobijanja, ako je ono inače osnovano. Može pak biti u interesu vjerovnika, da pobijaju simulirano pravno djelo ne radi simulacije, već po našem zakonu³⁾.

Pravno djelo može stajati i u propustu. Njemački zakon nema o tom ni koje ustanove. Motivi stoje na stanovištu, da se propusti načelno ne mogu pobijati; izuzetak dopuštaju jedino onda, ako zakon izjednačuje propust s pozitivnim djelom. I motivi osnove austrijskog zakona drže, da se propusti ne mogu pobijati, oni dakle ne dopuštaju niti one iznimke, koju motivi njemačkoga zakona⁴⁾. Naprotiv pravosudni odbor zastupničke kuće izjavio se za pobijanje i propusta u opće, pa je predložio ustanovu sličnu onoj našega zakona⁵⁾. No njegov

eines weiteren gutgläubigen Erwerbers im Wege stehen; sodann ist es schon eine verschlechterte Situation, dass die Gläubigerschaft die Sache in die dritte und vierte Hand suchen muss. Es muss daher, wenn die Voraussetzungen der Pauliana vorliegen, und sie liegen bei solchen Simulationsgeschäften sehr häufig vor, ein Anspruch gegen den simulierten Erwerber auf dasjenige statthaft sein, auf was die Pauliana geht, also auf Rückgabe der Sache bezw. ihres Wertes; für den letzteren muss der Paulianische Erwerber eintreten, und darin liegt gerade die praktische Spitze der Frage.«

³⁾ Pogotovu treba to onda, ako se polazi sa stanovišta, da simulirani pravni posao mogu pobijati samo njegovi kontrahenti odnosno njihovi nasljednici, a ne i treće osobe, koje nijesu sudjelovale kod pravnoga posla. Na tom stanovištu stoje motivi austrijskoga zakona i mnoge rješidbe vrhovnoga sudišta (Kaserer cit. str. 59.). Tomu se pridružuje i obrazloženje našega zakona. No to stanovište držim da nije opravdano. § 869. o. g. z. veli: »Tko... da drugoga prevari... preduzima tobožno djelanje, držan je dati zadovoljštinu«. Dakle u opće drugoga, ne samo sukontrahenta. Njemački tekst veli: »einen Anderen«, a ne »den Anderen«. Sr. Till cit. §. 278., op. 19., Pfersche, die Irrthumslehre des oesterr. Privatrechts, str. 109., op. 13.

⁴⁾ Kaserer cit. str. 54., 55.

⁵⁾ Ibid. str. 138., 144.

prijedlog nije postao zakon, već prijedlog juridičke komisije gornje kuće⁶⁾, sadržan u §. 13. austrijskoga zakona. Ta ustanova austrijskoga zakona nastoji da posreduje između dva oprečna stanovišta: vladine osnove i pravosudnoga odbora zastupničke kuće. Prema tomu podvrgava austrijski zakon pobijanju samo stanovite vrste propusta, što ih izrijekom navodi.

Općenito se priznaje, da ta ustanova austr. zakona nije sretna, da ne može zadovoljiti interese vjerovnika, a i načelno je neosnovana u toliko, što pitanje o pobijanju propusta brka s pitanjem, da li se može pobijati otklon dobitka (stečenja)⁷⁾.

Naš zakon (§. 11.) veli općenito: »Pobijanje nije isključeno ni tim, što pravno djelo stoji u hotomičnom propustu«. Podvrgava dakle propuste općenito pobijanju, ako postoje inače uvjeti za pobijanje. To je opravdano. Propust u koliko se osniva na volji i uzrokuje pravni učinak, takodjer je pravno djelo. I propust može da uzrokuje onaki učinak, protiv kakovoga je u opće napereno pravo pobijanja; n. pr. dužnik propusti prekinuti zastaru, protestirati mjenicu, pusti propasti parnicu itd. Treba dakle dopustiti i pobijanje propusta, ako postoje pretpostavke, koje se u opće traže za pobijanje pravnih djela⁸⁾.

2. Pravno djelo, da se može pobijati, treba da se tiče imovine dužnikove. Svejedno je, da li je to djelo izvedeno za života dužnikova ili s obzirom na njegovu

⁶⁾ Ibid. str. 209.

⁷⁾ Menzel §. 11., Krasnopolski, Grünhut XIV., str. 73. sl., XV., str. 110.—124.

⁸⁾ Tako i pretežni dio literature njem. zakona, tako i praksa državnoga sudišta njemačkoga. Vidi Strübe, die Anfechtung von Rechtshandlungen des Schuldners... dargestellt nach den Entscheidungen des Reichsgerichts str. 6. sl. Argumentacija napomenutih gore motiva polazi sa stanovišta, da se propusti ne mogu pobijati stoga, jer pobijanje ide za tim, da se ono, što se zbilo, učini kao da se nije dogodilo, ac si factum non esset; a propust da se ne može učiniti, kao da se nije dogodio. No ta argumentacija ne stoji. Ono, što se u istinu pobija, jest pravna promjena, koja je posljedica propusta dužnikova, a ta pravna promjena može se opet ukinuti.

ostavinu, koja nije još uručena nasljedniku (§. 12., 34. z. o. p.); t. j. djela, što bi se mogla pobijati, da ih je preduzeo dužnik ili da su izvedena protiv njega, mogu se pobijati i onda, ako ih je preduzeo legitimirani zastupnik još neuručene ostavine [nasljednik, što se očitovao (§. 810 o. g. z., 145. izv. p.), kurator ostavinski (§. 811. o. g. z.)], tako n. pr. plaćanja, osiguranja, darovanja itd. iz ostavine, dok traje ostavinska rasprava⁹⁾.

Pravno djelo treba da uzrokuje u imovini dužnikovoju neku promjenu. Nije nužno, da se imovina dužnikova upravo umanji; može opseg imovine ostati nepromjenjen, a da se ipak promijenio njezin pravni položaj; n. pr. osnovano je založno pravo, plaćen je istinit i dospjeli dug itd.^{9a)}.

Isto tako treba da je na osnovu pravnoga djela nastala njeka promjena u imovini pobijanoga, da je on nešto »stekao«; da je pobitno pravno djelo donijelo ili ima donijeti neposredno ili posredno u imovinu pobijanoga kakvi imovinski objekt, ili da ono osigurava ili olakoćuje izvršivanje stečenih prava. Nije nužno, da je po tom djelu imovina pobijanoga upravo umnožana, može ona biti n. pr. samo osigurana, pa će se i osiguranje moći pobijati.

Napomenutu promjenu u imovini dužnikovoj odnosno u imovini pobijanoga može da uzrokuje ne samo pozitivno pravno djelo, nego i propust, kako to jur rečeno.

Nastaje li takova promjena i onda, ako dužnik ne će nešto da steče, t. j. može li se pobijati i nolle acquirere?

⁹⁾ Vidi obrazloženje k §. 10. vladine osnove

^{9a)} Promjena može dakle stajati u tom, da se umanjuje aktivna imovina, kao što i u tom, da se ona opterećuje, da se umnožavaju passiva, broj vjerovnika, ili povišuju njihove tražbine. Rješ. državnoga sudišta njemačkoga 6./II. 1896. A je dužnik B-a; B traži platež, na to dade A kao ručni zalag papir, što glasi na donosnika, naznačiv izrijekom, da je on vlasništvo C-a. A pane pod stečaj. Osnutak ručnoga zaloga može se pobijati kao štetan po vjerovnike. Povećava se na ime krug stečajnih vjerovnika, C traži naknadu kao stečajni vjerovnik. Strübe cit. str. 13.

Rimsko pravo ne dopušta takova pobijanja¹⁰⁾. Isto tako motivi njemačkoga, a u suštini i austrijskoga zakona. Tako i mnogi pisci. Kad se na ime uvaži, da su predmet pobijanja pravna djela, što se tiču imovine dužnikove, da se na osnovu provedenoga pobijanja ima povratiti, što je »otudjeno ili napušteno iz imovine dužnikove« (§. 15., 34. z. o. p.), onda slijedi odatle, da se djelo dužnikovo, po kojem on samo ne steče njeko pravo, koje još ne pripada u njegovu imovinu, načelno ne može pobijati. Ono, što dužnik ne će da steče, nije u nijednom momentu bilo u njegovoj imovini, on dakle ništa ne otudjuje niti ne napušta iz svoje imovine.

To je stanovište opravdano, u koliko se u istinu radi o čistom nolle acquirere, u koliko dužnik samo ne prihvaća mogućnosti i prilike, da steče nešto, što još u nikojem pogledu ne pripada u njegovu imovinu. Dužnik nije rob svojih vjerovnika, da bi morao raditi i stjecati za njih. S toga se n. pr. ne može pobijati, ako dužnik otkloni pogodbenu ponudu, ofertu; isto tako ne može se pobijati, ako se dužnik odrekne nasljednoga prava, koje mu još nije ni pripalo (§. 551. o. g. z.)¹¹⁾.

No nije puko otklanjanje stečenja, nije čisto nolle acquirere, kad se napušta pravo, koje ako i nije još potpuno stečeno, ipak ima jur realnu vrijednost za ovlaš-

¹⁰⁾ L. 6. pr. D. quae in fraudem creditorum facta sunt, ut restituantur, 42., 8.: »Quod autem, quum possit aliquid quaerere, non id agit, ut acquirat, ad hoc Edictum non pertinet; pertinet enim Edictum ad deminuentes patrimonium suum. non ad eos, qui id agunt, ne locupletentur« Cf. §. 1.—5., gdje se navode pojedini primjeri.

¹¹⁾ Cosack str. 73., Menzel 85., 86. Među slučajevima, u kojima je isključeno pobijanje, navodi Cosack (str. 75.) i onaj, ako dužnik obavi kome besplatno radnju, koja se inače plaća Tako i Krasnopolski cit. str. 17. No to može biti besplatna raspoložba. Osobito po našem pravu s obzirom na §. 1431. o. g. z., po kojem onaj, koji obavi drugomu indebite kakovu radnju, ima pravo zahtijevati »plaću prema nabavljenoj koristi«. Isto tako, ako dužnik ustupi kome besplatno stan u svojoj kući, stan, koji je određen za najam. Sравни o tom Dernburg, Preuss. P. R. II. §. 161.

tenoga, već sačinjava sastojinu njegove imovine i prelazi na njegove nasljednike.

Tako uvjetna prava pripadaju jur u imovinu uvjetno ovlaštenoga i prelaze na njegove nasljednike¹²⁾ te mogu biti predmet ovrhe¹³⁾. Ako dakle dužnik osujeti ispunjenje uvjeta, pod kojim mu je štogodj namijenjeno, bilo propustom, bilo pozitivnim djelom, može se to pobijati¹⁴⁾.

Najvažnije je ovdje pitanje, ima li mjesta pobijanju onda, ako dužnik propusti prihvatiti pripalo mu nasljedstvo ili ga otkloni?

Rimsko pravo isključuje i ovdje pobijanje¹⁵⁾. Na protiv mnoga novija prava određuju izrijekom, da je pobijanje u takovom slučaju dopušteno. Tako saksoski zakonik¹⁶⁾, francuski za njeke nasljednike¹⁷⁾, talijanski¹⁸⁾, braziljanski stečajni zakon¹⁹⁾; tako i austrijski zakon o pobijanju (§. 13., 37.), ugarski stečajni zakon (§. 28.).

Određuju to mnogi zakoni možda i s toga, jer bi mače moglo biti dvojbena, da li se može pobijati ili ne. Dvojbena ne može biti dakako za ona prava, po kojima se steče nasljedstvo ipso jure, čim je pripalo, kao što

¹²⁾ Kod raspoložba medju živima (§. 900. o. g. z.), jer za one mortis causa vrijedi §. 703. o. g. z.

¹³⁾ Menzel 85.

¹⁴⁾ Cosack 72., Menzel 85., Wilmowski 115., 116.

¹⁵⁾ L. 6. §. 2. D. cit. »Proinde et qui repudiavit hereditatem vel legitimam, vel testamentariam, non est in ea causa, ut huic Edicto locum faciat; noluit enim acquirere, non suum proprium patrimonium deminuit.« §. 4. »Sed et illud probandam, si legatum repudiavit...«; l. 28. pr. D. de V. S. 50., 16 : »Qui occasione acquirendi non utitur, non intelligitur alienare, veluti qui hereditatem omittit...«

¹⁶⁾ §. 1511.

¹⁷⁾ Art. 788. »Les créanciers de celui qui renonce au préjudice de leurs droits. peuvent se faire autoriser en justice à accepter la succession du chef de leur débiteur, en son lieu et place. — Dans ce cas, la renonciation n'est annulée qu'en faveur des créanciers, et jusqu'à concurrence seulement des leurs créances: elle n'est pas au profit de l'héritier qui a renoncé.«

¹⁸⁾ Art 949 glasi kao što i francuski

¹⁹⁾ Čl. 29. d. Vidi Borchardt, das brasilianische Falliments-Dekret vom 24. Oktober 1890. Berlin 1895.

ga steću po rimskom pravu sui heredes, po francuskom héretiers légitimes, po pruskom svi osim rijetkih izuzetaka.

No dvojbena može to biti po onim pravima, po kojima se ne steče nasljedstvo samim pripadom, već posebnim nastupom nasljedstva ili tek urudžbom, kao što po našem pravu²⁰⁾.

Naš zakon o pobijanju ne govori o tom pitanju ništa. Valja ga s toga riješiti prema općenitim načelima toga zakona kao što i po načelima našega ostaloga privatnoga prava.

Lučimo pobijanje u stečaju i van stečaja.

a) Po našem stečajnom zakonu (§. 2.) pripada u stečajnu masu i nasljedstvo, što pripane prezaduženiku tečajem stečajnoga postupka. Stečajni upravitelj ima pravo, da u ime prezaduženikovo prihvati nasljedstvo (§. 6.). Ovo vrijedi ne samo za nasljedstvo, koje pripane prezaduženiku tečajem stečaja, već i za ono, koje mu je pripalo prije stečaja, a on ga nije prihvatio i pao pod stečaj.

Ako dakle prezaduženik propusti prihvatiti nasljedstvo, može ga prihvatiti stečajni upravitelj, odnosno ako je ono uručeno jur drugomu, tražiti ga tužbom o nasljedstvu, kao što bi to mogao i sám prezaduženik; jer propust prihvata nema za posljedicu gubitak nasljednoga prava, pa onaj, koji je propustio očitovati se za nasljednika, može još uvijek tužbom o nasljedstvu, doklen god ona ne zastari, tražiti nasljedstvo od onoga, komu je uručeno²¹⁾.

U ovom dakle slučaju ni ne trebaju stečajni vjerovnici pravo pobijanja. Dapače oni bi bili u nepovoljnijem položaju, kad bi bili upućeni lih na pravo pobijanja, i to već s toga, što su rokovi za pobijanje mnogo kraći, nego rok za tužbu o nasljedstvu; zatim kad bi htjeli pobijati n. pr. po §. 2. z. o p., teško bi se moglo dokazati, da je

²⁰⁾ Da li po nastupu ili urudžbi, o tom se prepiru. Sr. Unger Erbrecht §. 40., Pfaff. Hofmann II., str 41., 53., Krainz, System II. 2, str. 374. sl., Randa, Erwerb der Erbschaft str. 92.-95., Eigenthum §. 16., Grünhut, Zeitschrift XIV., str. 137. i sl.

²¹⁾ §§ 120., 128., 130. izv. p., 823. o. g. z.

onomu, komu je uručeno nasljedstvo radi propusta dužnikova, poznata bila nakana ovoga, da prikrati svoje vjerovnike.

Ako pak prezaduženik otkloni nasljedstvo, onda mogu vjerovnici pobijati taj otklon kao i svako drugo pozitivno djelo dužnika. Nije li nasljedstvo još uručeno trećemu, imat će tužba, kojom se pobija, narav prejudicijalne tužbe; petit će joj biti, da se presudi, da je prezaduženikov otklon nasljedstva bez moći za vjerovnike. Ako je nasljedstvo već uručeno trećemu, onda s tim petitom valja spojiti i dalji, da pobijani izruči nasljedstvo, t. j. tužba o pobijanju imat će u ovom slučaju narav tužbe o nasljedstvu, a s njom, kad je podižu vjerovnici, oni nastupaju ujedno nasljedstvo. Tako dakle otklon nasljedstva mogu pobijati vjerovnici u slučaju stečaja bez poteškoća, a puki propust prihvata ni ne trebaju pobijati.

b) Teže je s pobijanjem izvan stečaja. Jer dočim stečajni zakon normira pravo stečajnih vjerovnika glede pripaloga prezaduženiku nasljedstva, nemaju vjerovnici izvan stečaja drugoga prava glede nasljedstva, pripaloga njihovu dužniku, nego da traže osiguranje po §. 822. o. g. z., a i to osiguranje prekarne je naravi, jer pada, ako se nasljedstvo ne uruči dužniku, već drugomu polag zakonskih propisa ili odredbe posljednje volje. Naprotiv nemaju vjerovnici niti prava, da u ime dužnika nastupe pripalo mu nasljedstvo, niti mogu voditi ovrhu na njegovo nasljedno pravo; jer pravo, što pripada delatu na osnovu delacije, prelazi doduše na njegove nasljednike (transmissio), ali ono je neutudjivo i ne može biti predmet ovrhe²²⁾. Siliti ne može se po našem pravu niko, da nastupi nasljedstvo, isto tako ne poznaje naše pravo fikcije nastupa.

Ako dakle dužnik propusti nastupiti nasljedstvo, a još se vodi ostavinska rasprava s drugim nasljednikom, koji se je prijavio, onda vjerovnicima ni ne treba pobi-

²²⁾ Pfaff-Hofmann II., str. 18, Menzel cit. str. 84.

janja, jer oni mogu i sada tražiti osiguranje po §. 822. o. g. z. A da i pobijaju, ne bi pobijanje imalo uspjeha, jer ono bi im u ovom stadiju moglo donijeti opet samo osiguranje po §. 822. o. g. z. a ne bi moglo zapriječiti, da se provede ostavinska rasprava s onim, koji je nastupio nasljedstvo, i da mu se ovo uruči (§. 120. izv. p.), a po tom pasti će i njihovo osiguranje.

Ako je pak ostavinska rasprava jur provedena, i ostavina uručena onima, koji su nastupili nasljedstvo, pa vjerovnici sada pobijaju propust nastupa, ne može to pobijanje niti sada imati za vjerovnike željena uspjeha, jer pobijani ne može biti osuđen, da nasljedstvo, što je bilo pripalo dužniku, dade za namir vjerovnika, jer to nasljedstvo nije nikada bilo sastojina imovine dužnikove u onom smislu, da bi vjerovnici mogli biti voditi na to ovrhu.

Isti će biti rezultat i onda, kada dužnik otkloni pripalo mu nasljedstvo. Pobiju li vjerovnici taj otklon, može biti tomu samo ta posljedica, da se uspostavi sve, kako je bilo prije otklona, da se vjerovnicima dade ono, što su imali prije otklona, a to je samo osiguranje sa stegama §. 822. o. g. z. Više ne može pobijanje donijeti u imovinu dužnikovu, nego je bilo u njoj prije otklona; a prije otklona imao je dužnik samo pravo na osnovu delacije, to pak pravo, kako je jur više puta rečeno, nijesu mogli vjerovnici upotrebiti za svoj namir, nijesu mogli voditi na nj ovrhe. Vjerovnik izvan stečaja ne može niti nastupiti nasljedstva u ime dužnika, niti može podići tužbu o nasljedstvu; isto tako ne može se fingirati, da je dužnik nastupio.

Tako dakle pobijanje izvan stečaja, kad bi se i dopustilo, ne može dati vjerovnicima ono, što inače ima pobijanje da dade; ono im ne može pribaviti mogućnosti, da se namire nasljedstvom, pripalim dužniku, no što ga on nije nastupio ili ga je otklonio. Ako i provedu s uspjehom pobijanje, pobiju propust nastupa ili otklon nasljedstva, nalaziti će se u onakovom položaju, u kakovom i

svaki drugi vjerovnik, čijemu dužniku je pripalo nasljedstvo²³⁾.

Što se tiče slučaja, kada dužniku pripane zapis, ne zadaje pitanje o pobijanju ni kojih poteškoća onda, ako se stavimo na stanovište, na kojem stoji i obrazloženje našega zakona, na ime da se zapis (zapisovna tražbina) stječe ipso jure samim pripadom, a da ne treba za to prihvata²⁴⁾. S toga stanovišta ne može ni biti propusta prihvata ili on ne može imati ni kojih posljedica, jer i bez prihvata sačinjava tražbina legatarova sastavni dio njegove imovine, i vjerovnici mogu upotrebiti za svoj namir tu tražbinu isto onako, kao što i svaku drugu imovinu dužnikovu, na koju se može voditi ovrhu. Tražbina legatarova pripada dakle u slučaju stečaja u stečajnu masu i vjerovnici je mogu upotrebiti za svoj namir kao što i svaku drugu tražbinu, koja nije čisto osobne naravi. — Isto tako vjerovnici izvan stečaja mogu voditi ovrhu na tu tražbinu po propisima, što vrijede za ovrhu na tražbine.

Ako pak dužnik legatar otkloni zapis, onda se isto onako, kao da napusti koje drugo pravo, što pripada u njegovu imovinu, može pobijati taj otklon, ako postoje

²³⁾ Potanje o tom Krasnopolski, Juristische Vierteljahresschrift, Neue Folge, II Bd., str. 1.—26. U obrazloženju vladine osnove veli se kod §. 3. i §. 9., da se »odreknuća nasljedna« mogu pobijati po §. 3., toč. 1. Ubraja dakle obrazloženje otklon nasljedstva među besplatne raspoložbe. To ne stoji. Otklon nasljedstva i besplatna raspoložba s pripalim nasljedstvom nije jedno te isto. Ko otklanja, taj izjavljuje, da ne će prihvatiti nasljedstva; naprotiv ko raspolaže s njim, ma i besplatno, taj ga prihvaća. Za to ugarski zakon §. 28. i prvobitna osnova austrijskoga zakona §. 3, točka 1. navode pored besplatnih raspoložba napose otklon nasljedstva ili zapisa. Da otklon pripaloga nasljedstva nije darovanje, kaže izrijeком §. 939. o. g. z. (Tako i po pruskom zemaljskom pravu. Dernburg cit. §. 161.) Za besplatnu raspoložbu s pripalim nasljedstvom vrijedi isto, što i onda, kad se pripalo nasljedstvo otudji za plaću. Za jedno i drugo vrijedi §. 1282. o. g. z., te se nastup nasljedstva po onom, kome je ono za plaću ili bez plaće otudjeno, smatra kao da je nastupio nasljedstvo otudjilac

²⁴⁾ Tako Randa, Strohal, Pfaff-Hofmann, Stubenrauch i dr.

uvjeti za to, po općenitim propisima o pobijanju, a da ne treba za to posebne ustanove.

Tako dakle za propust prihvata legata ni ne treba pobijanja, a za pobijanje otklona legata ne treba posebnoga propisa²⁵⁾.

3.) Pravno djelo, da se može pobijati, mora imati osim napomenutih još njevoja druga svojstva. Ne može se pobijati svako pravno djelo, što se tiče imovine dužnikove i uzrokuje promjenu u toj imovini odnosno u imovini pobijanoga, već samo onakovo pravno djelo, u kojega su osim toga još stanovite pretpostavke što subjektivnoga što samo objektivnoga karaktera. Te pretpostavke odnosno okolnosti, u kojima mora da je izvedeno pravno djelo, da se može pobijati, navodi zakon taksativno u §§. 2., 3., 4., 5., 6., 7. odn. 24., 25., 26., 27. i 14, 29.

Njekoje od njih na ime one §§. 2., 3., 4., 5. osnivaju pravo pobijanja i onda, ako je nad imovinom dužnikovom otvoren stečaj kao što i izvan stečaja; druge opet samo onda, ako je otvoren stečaj, §. 6. 7.

Jedne su nadalje čisto objektivne naravi, tako one §§. 4. i 5. odn. 26., 27.; druge opet subjektivne naravi, u koliko pretpostavljaju u stranaka stanovitu nakanu i poznavanje te nakane ili koje druge okolnosti, tako one §§. 2. odn. 24., 3. odn. 25., 6. i 7.

Pored svega toga treba, da je dotično pravno djelo izvedeno odredjeno vrijeme prije nego je otvoren stečaj, odnosno prije nego se pred sudom potjeruje pravo pobijanja. U slučaju §. 2. odn. 24. treba da je djelo izvedeno tečajem posljednjih deset godina pred otvorenjem stečaja odnosno pred sudskim izvršivanjem prava pobijanja; u slučajevima §§. 3., 4., 5. odn. 25., 26. 27. treba da je izvedeno pravno djelo tečajem dviju godina

²⁵⁾ Naprotiv ako se podje sa stanovišta, na kojem čini se da stoji austrijski zakon o pobijanju, da i za stečenje legata treba prihvat (tako Unger), onda se kod pitanja o pobijanju otklona legata odnosno propusta prihvata — izvan stečaja — radjaju iste poteškoće, koje i kod propusta prihvata odn. otklona nasljedstva.

prije toga vremena. — Djela §§. 6. 7. ne mogu se pobijati, ako su izvedena prije nego šest mjeseci pred otvorenjem stečaja. Prema okolnostima nije dosta, da je dotično djelo izvedeno tečajem određenoga vremena, već treba da je prethodio još neki događaj, — obustava plaćanja, predlog, da se otvori stečaj (§§. 6., 7.).

Svi napomenuti rokovi sastojine su samoga učina, momenti, što pripadaju k samomu učinu, da bude osnovano pobijanje. Nijesu dakle ti rokovi niti rokovi zastarni niti preklusivni rokovi. — Gdje su oni pozitivni momenti učina, tamo mora onaj, koji pobija, dokazati vrijeme, kada je preduzeto pobijano pravno djelo; naprotiv gdje izminuće tih rokova izključuje pravo pobijanja, tamo mora pobijani dokazati, da je od momenta, kad je preduzeto pravno djelo, izminulo jur vrijeme, što ga iziskuje zakon, da bude osnovano pobijanje (6 mjeseci)

Glede računanja tih rokova vrijede, u koliko nema posebnih ustanova zakon o pobijanju, načela našega općega privatnoga prava²⁶⁾.

Ako se jedno te isto pravno djelo može pobijati s više razloga, onda može pobijač birati, s kojega će razloga pobijati to pravno djelo. Ako n. p. dužnik učini besplatnu raspoložbu tečajem posljednjih dviju godina prije otvorenja stečaja u nakani, da prikrati svoje vjerovnike, a drugoj stranci je ta nakana dužnikova poznata, onda se može pobijati ta raspoložba ili kao besplatna po §. 4., ili pak radi toga, što je pobijani znao za nakanu dužnikovu da ošteti vjerovnike, po §. 2.²⁷⁾

4. Pravno djelo mora da je škodljivo za vjerovnike. Zakon o pobijanju ne propisuje doduše kao općenitu pretpostavku za pobijanje i to, da vjerovnici moraju biti svagda oštećeni po pravnom djelu. Ali u pojedinim slučajevima traži za učin sad »nakanu dužnika, da ošteti svoje vjerovnike, i poznavanje te nakane u druge stranke« (§§. 2., 24.), sad »da se već samom pogodbom oštećuju

²⁶⁾ O svem tom osobito Menzel §. 15. i 16.

²⁷⁾ Steinbach cit. str. 31.

vjerovnici« (§§. 3., 25.), ili »da se već samim pravnim poslom oštećuju vjerovnici« (§. 7. toč. 2.).

Kad se traži kao općenita pretpostavka za pravo pobijanja, da pravno djelo mora biti škodljivo za vjerovnike, da ono prikraćuje njihov namir, onda to ne znači, da pobijač mora u svakom slučaju dokazati štetu, što ju je pretrpio od pravnoga djela, ili da je dotično pravno djelo uzrokovalo insolventnost dužnika. Ono znači samo to, da je dotično djelo zahvatilo imovinu dužnikovu tako, da se po tom ograničuje, oteščava ili onemogućuje namir vjerovnika. Taki pak uspjeh mora da ima svako pravno djelo, što se tiče imovine dužnikove, hoće li u opće da utječe na namir vjerovnika. — Kad se prema tomu općenito traži, da pobitno pravno djelo ima biti škodljivo za vjerovnike, onda ako se hoće dati tomu samostalno značenje, valja to razumjeti tako, da pravo pobijanja nije osnovano ondje, gdje, kad bi ga i sud priznao, ne bi pobijač imao odatle ništa, t. j. ni sudska priznaja njegovoga prava pobijanja ne bi mu davala mogućnosti, da u većoj mjeri dobije namir za svoju tražbinu. Pravo pobijanja ne može se dakle izvršivati ondje, gdje to pobijanje, da se i provede s uspjehom, ne bi donijelo pobijaču niti predmeta za ovrhu, niti mu u opće pribavilo bolji namir²⁸⁾.

III. Stoje li navedene pretpostavke, tada se može pravno djelo pobijati i onda, ako je ono »utvrđeno ovršivom osudom, ovršivom nagodom, ili inim ovršnim naslovom« (§. 10.). T. j. pravno djelo, koje je po zakonu pobitno, ostaje pobitno i onda, ako je na osnovu toga pravnoga djela jur izrečena pravomoćna osuda, ili uglavljena ovršna nagoda, sastavljen ovršivi bilježnički spis,

²⁸⁾ Krasnopolski str. 23. i sl. Pravo pobijanja ne može se n. pr. izvršivati, ako je otuđeni predmet tako bio opterećen založnim pravima, da se ni onda, kad on ne bi bio otuđen odnosno kad bi se povratio, ne bi mogao vjerovnik namiriti odatle. Tako više rješidaba državnoga sudišta njem Wilmowski str. 114., Rintelen, das Konkursrecht str. 60, op. 2

ili samo pravno djelo stoji u takovom ovršivom naslovu, n. p. ovršivoj nagodi, ovršivom bilježničkom spisu; isto tako onda, ako su u svrhu ispunjenja pravnoga djela jur preduzeti ovršni akti. Sve to ne može onoga, što je pobitno, učiniti nepobitnim. Ako je n. p. dužnik otudjio stvari u nakani, da ošteti vjerovnike, i drugoj je stranci poznata bila ta nakana, mogu vjerovnici pobijati to pravno djelo, makar je dužnik već pravomoćno osudjen, da ispunji to djelo, da preda otudjene stvari.

U svim tim slučajevima osnovano je pobijanje po samom djelu dužnikovom; učinci toga djela imaju se ukloniti, za tim ide pobijanje. Uspije li ovo, t. j. bude li po sudu presudjeno, da pobijeno pravno djelo nema moći za vjerovnike, onda eo ipso gube snagu za vjerovnike i ovršni naslov i preduzeti jur ovršni čini: oni padaju zajedno sa svojom podlogom — pobitnim pravnim djelom. Ako je n. p. dužnik obećao komu osiguranje, a sud presudi, da to obećanje nema moći za vjerovnike, onda je za vjerovnike bez moći i osiguranje uzeto putem ovrhe.

Isto tako može se, kad postoje pretpostavke za to, pobijati pravno djelo, izvedeno »ovrhom do osiguranja ili namirenja« (§. 8.). Ne mora dakle pobitno pravno djelo biti vazda djelo samoga dužnika, može ono biti i sudsko djelo. N. p. namir ili osiguranje vjerovnika, koji je u vrijeme namira ili osiguranja znao, da je njegov dužnik obustavio plaćanja ili da je zatraženo otvorenje stečaja, može se pobijati bez razlike, da li je dužnik dobrovoljno namirio odnosno osigurao vjerovniku, ili se je to zbilježilo putem ovrhe protiv njegove volje²⁹⁾.

Isto tako upis u gruntovnicu ne smeta pobijanju. Ono, što je po zakonu pobitno, može se pobijati i onda, ako je uknjiženo³⁰⁾.

²⁹⁾ Vidi §. 28. njem. zakona, §. 31. ug., §. 12 austr. zak. Wil-mowski ad §. 28., Menzel §. 13., Cosack §. 14 a, Krasnopolski str. 22., Steinbach str. 77. sl., Rintelen cit. str. 59., 60

³⁰⁾ O tom osobito Krasnopolski, Grünhuts Zeitschrift Bd. XV., str. 124. — 150.

ZAKON

o pobijanju pravnih djela glede imovine
insolventna dužnika.

Poglavje prvo.

Pobijanje pravnih djelah u postupku stečajnom.

§. 1. Nakon otvorena stečaja mogu se prijašnja pravna djela, što se tiču imovine prezaduženika, pobijati u smislu propisah ovoga poglavja kao bez moći prema vjerovnikom stečajnim.

§. 2. Pobijati se mogu pravna djela, koja je prezaduženik izveo tečajem posljednjih deset godinah prije otvorena stečaja u nakani, da ošteti svoje vjerovnike, ako je ta nakana bila poznata drugoj stranci.

§. 3. Pobijati se mogu naplatne pogodbe prezaduženikove, uglavljene tečajem posljednjih dviju godinah prije otvorena stečaja sa ženitbenim mu drugom, ili sa bližimi rodjaci ili svojaci, u koliko se već samom pogodbom oštećuju vjerovnici stečajni, a druga stranka ne dokaže, da joj u vrijeme utanačene pogodbe nije bila poznata nakana prezaduženikova, da ošteti svoje vjerovnike. Bliži su rodjaci dotično svojaci prezaduženikovi one osobe, koje su s njim ili sa njegovim drugom ženitbenim u rodu ili tastbini u lozi uzpravnoj ili do drugoga koljena loze pobočne (§, 41. o. g. z.).

§. 4. Pobijati se mogu besplatne razpoložbe prezaduženikove, učinjene tečajem posljednjih dviju godinah prije otvorena stečaja, u koliko prezaduženik nije bio na to po zakonu obvezan, ili u koliko se ne radi o navadnih prigodnih darovih. To pobijanje dosiže i mješovite, to jest dielom naplatne dielom besplatne pogodbe prezaduženikove, u koliko su besplatne.

§. 5. Pobijati se mogu, ako su izvedena tečajem posljednjih dviju godina prije otvorena stečaja sliedeća pravna djela:

1. Osiguranje miraza, uzmirazja ili udovičke plaće imovinom muževom, a tako i povratak miraza dotično izručba uzmirazja ili udovičke plaće, u koliko muž u vrijeme osiguranja ili povratka dotične izručbe nije bio na to obvezan bilo pogodbom, utanačenom bar dvije godine prije otvorena stečaja, bilo samim zakonom;

2. osiguranje obećana, a još nepredana miraza imovinom ženinom, ili predaja miraza obećana iz imovine ženine, u koliko žena u vrijeme osiguranja ili predaje nije bila na to obvezana bilo pogodbom, utanačenom bar dvije godine prije otvorena stečaja, bilo samim zakonom.

§. 6. Pobijati se mogu, ako su izvedena nakon obustave plaćanja prezaduženikovih ili nakon predana sudu predloga stečajnoga, ili tečajem posljednjih 14 dana prije obustave plaćanja odnosno predloga stečajnoga: ona pravna djela, kojimi se naplaćuje ili osigurava vjerovnik, koji toga nije mogao zahtijevati u obće ili ne tako (takovu izplatu, takovo osiguranje) ili ne u to vrijeme, ako ne dokaže, da mu u vrijeme izplate ili osiguranja nije bila poznata nakana prezaduženikova, da ga pogoduje pred ostalimi vjerovnici, ili ako pobijač dokaže, da je vjerovnik u vrijeme izplate ili osiguranja znao, da je prezaduženik jur obustavio plaćanja, ili da je proti njemu predan predlog stečajni.

§. 7. Popijati se mogu, ako su izvedena nakon obustave plaćanja prezaduženikovih ili nakon predana sudu predloga stečajnoga:

1. Pravna djela, kojimi se naplaćuje ili osigurava vjerovnik, koji je u vrijeme izplate ili osiguranja znao, da su obustavljena plaćanja ili da je predan predlog stečajni;

2. pravni poslovi prezaduženikovi, ako se već njimi samimi oštećuju vjerovnici stečajni i ako je druga stranka u vrijeme uglave takova pravnoga posla znala, da su obustavljena plaćanja ili da je predan predlog stečajni.

§. 8. Na osnovu §. 6. i 7. ne može se pobijati pravno djelo, koje je izvedeno prije posljednjih 6 mjesecih pred otvorenim stečajem.

§. 9. Na osnovu §. 7. toč. 1. ne može se zahtijevati povratak mjenbenih izplatah prezaduženikovih od takova primaoca, koji je po mjenbenom pravu morao primiti izplatu ili izgubiti pravo mjenbene zavrate proti drugim obvezanikom mjenbenim.

Plaćenu svotu mjenbenu mora u takovu slučaju povratiti posljednji mjenbeno zavratni obvezanik, ili ako je ovaj na račun koga trećega prenio mjenicu, taj treći, ako je posljednjemu mjenbeno-zavratnomu obvezaniku ili tomu trećemu, kada je prenio ili dao prenieti mjenicu, bilo poznato, da su obustavljena plaćanja, dotično da je predan predlog stečajni.

§. 10. Pobijanje nije izključeno tim, što je pravno djelo utvrđeno ovršivom osudom, ovršivom nagodom ili inim ovršivim naslovom, kao ni tim, što je izvedeno ovrhom do osiguranja ili namirenja.

§. 11. Pobijanje nije izključeno ni tim, što pravno djelo stoji u hotimičnom propustu.

§. 12. Prema gornjim ustanovam mogu se pobijati i pravna djela glede još neuručenoga nasljedstva, proti komu je otvoren stečaj.

§. 13. Pravo pobijanja izvršuje tužbom ili prigovorom u pravilu stečajni upravitelj.

Ako proti mnenju stečajnoga upravitelja zaključiti vjerovnički odbor ili vjerovnička skupština, da se ima tužbom pobijati koje pravno djelo, biti će vlastni, da postave u tu svrhu posebnoga zastupnika.

Ne dira se u pravo razlučnih ovlaštenikah (§. 35. stečajnoga zakona), da i tečajem postupka stečajnoga

kao izvan stečaja pobijaju pravna djela u svrhu, da obrane pristojće im pravo na podmirbu iz stanovitih dobarah prezaduženikovih, ili u svrhu da obezkriepe pravo koga drugoga vjerovnika, koje se tiče istih dobarah.

§. 14. Pravo pobijanja pristoji:

1. Proti onomu, s kojim je prezaduženik pobitno ugovarao, ili koji je pobitno osiguran, podmiren ili pogodovan;

2. proti nasljedniku označene pod 1. osobe;

3. proti inomu neposrednomu pravnomu sliedniku naznačene pod 1. osobe, nu samo onda

a) ako mu je u vrijeme njegova stečenja bilo poznato, da je prezaduženik izveo pravno djelo u nakani, da ošteti svoje vjerovnike (§. 2.), ili

b) ako mu se stečenje temelji na takovu pravnom djelu, koje bi se, da ga je izveo prezaduženik, moglo pobijati po §. 4., ili

c) ako je pravni sliednik koja od osobah, označenih u §. 3., a ne dokaže, da mu u vrijeme njegova stečenja nisu bile poznate činjenice, na kojih se osniva pravo pobijanja proti njegovu predniku.

Proti dalnjemu pravnomu sliedniku pristoji pravo pobijanja samo onda, ako je prema ustanovam ovoga paragrafa osnovano i proti njemu i proti svakomu njegovu predniku;

4. proti nasljedniku koje osobe, označene u toč. 3.

§. 15. Što je pobitnim pravnim djelom odsvojeno ili napušteno iz imovine prezaduženikove, mora se povratit u masu stečajnu.

U koliko se ne može povratit u naravi, valja naknaditi vrijednost.

Pobijani u slučaju §§. 2. i 3. odgovara kao nepošten posjednik u smislu obćega građanskoga zakona, a pobijani u slučaju §§. 5., 6., 7. mora povratiti sve koristi, koje je dobio posjedom stvari i naknaditi svaku štetu, nastavšu s njegova posjeda, u koliko joj je kriv.

§. 16. Po §. 15. osnovane obveze ostavitelja prelaze i na nasljednika. Time se ne dira u stegnuto jamčenje, koje nastaje po građanskom zakonu, kada nasljednik uvjetno prihvati nasljedstvo.

Ako je nasljednik obvezan povratiti predmeta u stečajnu masu, a ne jamči već po uručenoj tužbi kao nepošten posjednik, odgovara za trajanja svoga posjeda u pogledu tih predmeta kao i ostavitelj samo onda, ako su mu poznate bile one okolnosti, na kojih se osniva pravo pobijanja proti ostavitelju. Istoga načela valja se držati pri prosudjivanju nasljednikove dužnosti odštetne, ako je tek za njegova posjeda nastala nemogućnost povratka predmeta.

§. 17. Što je tko stekao besplatno (§. 4.), mora povratiti samo u koliko u vrijeme pobijanja još posjeduje primljenu stvar ili njezinu vrijednost.

Te pogodnosti ne ima stecilac:

1. Ako postoje ostali uvjeti (ne gledeć na to, da li je pravno djelo uz plaću ili bez plaće). još kojega zakonskoga razloga pobijanju (§§. 2., 3., 5., 6., 7.);

2. ako je nepoštenim načinom prestao posjedovati primljenu stvar ili njezinu vrijednost.

§. 18. Ustanove §§. 15., 16., 17. upravljaju se primjereno kod prosudjivanja obvezah pobijanoga u slučaju, kada je pobitnim pravnim djelom ustanovljeno ili ustupljeno koje pravo, ili se je tko odrekao svoga prava, ili je obavljena izplata ili osiguranje.

§. 19. Pobijani može zahtievati, da mu se povrati protučinitba (to jest ono, što je temeljem pobitna pravnoga djela dao ili učinio prezaduženiku), u koliko se u masi stečajnoj može razlikovati predmet protučinitbe, ili u koliko je masa obogaćena vrijednošću protučinitbe. Inače vlastan je protučinitbu zahtievati samo kao vjerovnik stečajni.

§. 20. Pošto pobijani povrati predmet pobijane činitbe, oživljuje opet njegova tražbina, koja je bila utrнула s te činitbe.

§. 21. Zahtjev pobijačev ne može se prebiti sa zahtjevom pobijanoga, pristojecim proti prezaduženiku.

§. 22. Pravo pobijanja utrnjuje, ako se ne potjera sudbeno tečajem 6 mjeseci nakon dana otvorena stečaja.

Poglavje drugo.

Pobijanje pravnih djela izvan postupka stečajnoga.

§. 23. Izvan stečajnoga postupka mogu se pravna djela glede imovine dužnikove u smislu propisih ovoga zakona pobijati u svrhu podmirbe vjerovnika kojega kao bez moći prema tomu vjerovniku.

§. 24. Pobijati se mogu pravna djela, koja je dužnik tečajem posljednjih deset godina prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje izveo u nakani, da ošteti svoje vjerovnike, ako je ta nakana bila poznata drugoj stranci.

§. 25. Pobijati se mogu naplatne pogodbe dužnikove, uglavljene tečajem posljednjih dviju godina prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, sa ženitbenim mu drugom ili sa bližimi rođjaci ili svojaci; u koliko se već samom pogodbom oštećuju vjerovnici dužnikovi, a druga stranka ne dokaže, da joj u vrijeme utanačene pogodbe nije bila poznata nakana dužnikova, da ošteti svoje vjerovnike. Bliži su rođjaci dotično svojaci dužnikovi one osobe, koje su s njim ili sa njegovim drugom ženitbenim u rodu ili tastbini u lozi uspravnoj ili do drugoga koljena loze pobočne (§. 41. o. g. z.).

§. 26. Pobijati se mogu besplatne razpoložbe dužnikove učinjene tečajem posljednjih dviju godina prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, u koliko dužnik nije bio na to po zakonu obvezan, ili

u koliko se ne radi o navadnih prigodnih darovih. To pobijanje dosiže i mješovite, to jest dielom naplatne dielom bezplatne pogodbe dužnikove, u koliko su bezplatne.

§. 27. Pobijati se mogu, ako su izvedena tečajem posljednjih dviju godina prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, sliedeća pravna djela:

1. Osiguranje miraza, uzmirazja ili udovičke plaće imovinom muževom, a tako i povratak miraza dotično izručba uzmirazja ili udovičke plaće, u koliko muž u vrijeme osiguranja ili povratka dotično izručbe nije bio na to obvezan, bilo pogodbom, utanačenom bar dvie godine prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, bilo samim zakonom;

2. osiguranje obećana, a još nepredana miraza imovinom ženinom, ili predaja miraza obećanoga iz imovine ženine, u koliko žena u vrijeme osiguranja ili predaje nije bila na to obvezana, bilo pogodbom utanačenom bar dvije godine prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, bilo samim zakonom.

§. 28. Pravo pobijanja pristoji svakomu vjerovniku, koji ima ovršivu tražbinu, bez obzira na vrijeme, kada je nastala, nu samo u toliko, u koliko se vjerovnik nije mogao, ili se mora uzeti, da se nebi mogao podmiriti putem ovrhe na imovinu dužnikovu.

Pobijati se može tužbom ili prigovorom.

§. 29. Pravo pobijanja pristoji:

1. Proti onomu, s kojim je dužnik pobitno ugovarao, ili koj je pobitno osiguran, podmiren ili pogodovan;

2. proti nasljedniku označene pod 1. osobe;

3. proti inomu neposrednomu pravnomu sledniku, označene pod 1. osobe, nu samo onda

a) ako mu je u vrijeme njegova stečenja bilo poznato, da je dužnik izveo pravno djelo u nakani, da ošteti svoje vjerovnike (§. 24.), ili

b) ako mu se stečenje temelji na takovu prav-

nomu djelu, koje bi se, da ga je izveo dužnik, moglo pobijati po §. 26. ili

c) ako je pravni sliednik koja od osobah, označenih u §. 25. a ne dokaže, da mu u vrieme njegova stečenja nisu bile poznate činjenice, na kojih se osniva pravo pobijanja proti nje govju predniku.

Proti daljnjemu pravnomu sliedniku pristoji pravo pobijanja samo onda, ako je prema ustanovam ovoga paragrafa osnovano i proti njemu i proti svakomu njegovu predniku;

4. proti nasljedniku koje osobe označene u toč. 3.

§. 30. Ako je vjerovnik, prije nego mu je tražbina postala ovršivom ili prije nego se pokaže neutjerivost njezina ovrhom na imovinu dužnikovu (§. 28.) sudbenom ili javno bilježničkom dostavom obavjestio samoga onoga, prema komu je izvedeno koje pravno djelo, naznačeno u §. 25., 26., 27. ili njegova nasljednika, da smiera pobijati to pravno djelo, ima se u §. 25., 26., 27. napomenuti dvogodišnji rok računati od dana dostave te ubavjesti, ako je u daljnjem roku od dvie godine iza te dostave sudbeno potjerano pravo pobijanja i ako se osim toga mora uzeti, da već u vrieme pomenute dostave vjerovnik nebi ovrhom na imovinu dužnikovu došao do podpune podmirbe.

Nije li takova ubavjest dostavljena samomu onomu, prema komu je izvedeno koje pravno djelo, naznačeno u §. 25., 26., 27. ili njegovu nasljedniku, produljuje se navedenim načinom rok samo proti onomu pobijanomu, komu je takova ubavjest dostavljena.

§. 31. Prije nego tražbina mu postane ovršivom, može vjerovnik samo pri diobi kupovnine, polučene ovršnom dražbom, pobijati bilo tužbom bilo prigovorom, u inih slučajevih samo prigovorom.

§. 32. Pobija li se tužbom, valja sa zahtjevom, da se pobitno pravno djelo izjavi kao bez moći prama vjerovniku, spojiti dalnji zahtjev, što ima tuženik da učini ili trpi u svrhu podmirbe vjerovnika.

§. 33. Protučinidbu ili ponovno oživjelu tražbinu može pobijati potjerati samo proti dužniku.

§. 34. U koliko ne ima u ovom poglavlju inih ustanovah, imadu se propisi §§. 10., 11., 12., 15., 16., 17., 18. i 21. primjereno uporabiti i u slučaju pobijanja pravnih djela dužnikovih izvan stečajnoga postupka.

§. 35. Pravo pobijačevo prestaje proti takovu pobijanomu, koji podmiri pobijačevu tražbinu proti dužniku.

§. 36. Ako više vjerovnikah pobija u jednoj ili u više parnicah isto pravno djelo, ne može pobijati odgovarati u svem više, nego je obvezan u smislu §§. 15. do 18.

§. 37. Tužbom o pobijanju koga vjerovnika povelena parnica prekida se otvorenjem stečaja na imovinu dužnikovu.

Upravitelj stečajni može u takovu parnicu stupiti na mjesto vjerovnikovo ili odkloniti nastavak postupka.

Stečajni upravitelj mora vjerovniku ili pobijanomu sudbenom ili javno-bilježničkom dostavom priobčiti, što je odabrao.

Oteže li stečajni upravitelj, može i vjerovnik i pobijani zahtievati u stečajnoga suda, da upravitelju stečajnomu opredieli po kalendaru rok, u kojem valja da odabere i da stečajnomu sudu izjavi, što je odabrao. Sud će stečajni izjavu stečajnoga upravitelja odmah obznaniti parbenim strankam.

Ne dade li stečajni upravitelj izjave u odredjenu mu roku, uzimlje se, da odklanja nastavak postupka.

Prihvati li parnicu stečajni upravitelj, počimlju od dana dostavljene njegove izjave iznova podpuni zakonski rokovi parbeni, kako njemu tako i pobijanomu u korist.

Odkloni li stečajni upravitelj nastavak postupka, može ga svaka stranka obnoviti i nastaviti samo glede parbenih troškovah.

Od dana dostavljene sudbene izjave koje stranke, da obnavlja parnicu glede parbenih troškova, počimlju obim strankam iznova podpunu zakonski rokovi parbeni.

Stečajni upravitelj, i pošto odkloni nastavak postupka, ne gubi prava, da do izminuća rokova, ustanovljenih ovim zakonom, samostalno potjera pristojće mu pravo pobijanja.

§. 38. Ako je komu vjerovniku po §. 30. produljen rok za pobijanje, a prije podignute tužbe bude otvoren stečaj proti dužniku, važi taj produljaj i za upravitelja stečajnoga, kada vrši pravo pobijanja, nu samo uz one uvjete i u onom obsegu, kako bi vlastan bio pobijati i dotični vjerovnik.

§. 39. Na temelju osude, izrečene na tužbu o pobijanju, može nakon otvorena proti dužniku stečaja samo stečajni upravitelj povesti ili nastaviti ovrhu proti pobijanomu.

Toga prava neima stečajni upravitelj, u koliko je vjerovnik na temelju izrečene osude jur podmiren ili osiguran; nu takova podmirba ili osiguranje može se pobijati prema propisu §. 7. toč. 1.

§. 40. Ako je parnicom, povedenom na tužbu pobitnu koga vjerovnika, izvojšteno imovine u korist mase, valja iz te imovine naknaditi vjerovniku pobijaču troškove, koje je imao vršeć pravo pobijanja

§. 41. Nakon dovršena stečaja ne mogu se više potjerati prava na pobijanje, koja su nastala prije otvorena stečaja.

§. 42. Propisi §. 37. do 41. ne uporabljaju se na tužbe pobitne realnih vjerovnikah, podignute u svrhu, da obrane pristojće im pravo na podmirbu iz stanovitih dobarah dužnikovih, ili u svrhu da obezkrjepe pravo koga drugoga vjerovnika, koje se tiče istih dobarah

Poglavje treće.

Zajedničke ustanove.

§. 43. Zahtieva li pobijač koje od privremenih sredstvih osiguranja, dopustivih prema postojećim zakonom, ne mora se zasnjeđočiti pogibelj, ako pobijač dade sigurnost za štetu, koja bi mogla pobijanomu nastati s dozvole privremenoga sredstva osiguranja.

Pobijač može kod parničnoga suda zahtievati, da se predana tužba zabilježi u gruntovnih knjigah, ako provedbi zahtjeva tužbenoga treba gruntovnoga unosa i ako ima uvjetah za dozvolu privremenoga koga sredstva osigurajnoga. Bude li tužba zabilježena, osuda će, izrečena na takovu tužbu, imati moć i proti osobam, koje steku gruntovnih pravah tek pošto gruntovnomu sudu stigne zamolba, da se provede zabilježba.

§. 44. U nijednom preporu o pobijanju nije sudac vezan na zakonska pravila o dopustivosti i o uvažanju dokaza, nego će na temelju savjestna izpitivanja dokazah odlučiti po slobodnom svojem osvjeđočenju.

Pobija li se tužbom, valja postupati ustmeno prema propisom gradj. parbenoga postupnika od 16. rujna 1852. (br. 190 d. z. l.) ako ne ima uvjetah postupniku maličnom po zakonu od 3. listopada 1876. (sbor. br. 88.).

Odlučna prisega u smislu gradj. parb. postupnika od 16. rujna 1852. u dokaz toga, da je komu bilo što poznato ili da mu nije bilo poznato, dopustiva je samo tako, da se prisegom mogu potvrditi takove okolnosti čina, od kojih se ima zaključiti to znanje ili neznanje.

§. 45. Parnica o pobijanju može se s razloga, što je pobitno pravno djelo kažnjivo po kaznenom zakonu, obustaviti samo onda, ako je kaznena iztraga

jur u tečaju, i ako izreka sudca građanskoga stoji do izreke kaznenoga sudca u pogledu krivnje pobijanoga.

§. 46. Zakon ovaj stupa u život istodobno sa zakonom stečajnim, pa tada gube svoju kriepost svi protivni zakonski propisi o istom predmetu.

Na pravna djela, izvedena prije toga vremena, ne upravlja se ovaj zakon.

§. 47. Provedba ovoga zakona povjerava se banu.

Prilog I.

Obrazloženje.

k osnovi zakona o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika.

Uvodne primjetbe.

Ne pomaže vjerovnikom ni stečaj ni ovrha, kada se prije toga raznese kojekuda imovina dužnikova. Napose zloban dužnik prenese svoju imovinu na koga pouzdanika svoga, ili ju po što po to unovči, samo da ju ne dosegnu vjerovnici mu; pa i gdje ne ima zlobe, dužnik u neprilici napreže se i sklapa vratolomne poslove, ne bi li se spasio od predvidna razsula u imovini, a treće osobe izrabljuju poznato im stanje dužnikovo na štetu vjerovnikah, i upućeni vjerovnici njegovi namiruju se i osiguravaju, dočim neupućeni vjerovnici budu prikraćeni. Da su takovi slučajevi učestali i kod nas, to je obćenito poznato, a da uz takove odnošaje znatno trpi obća vjersija, o tom ne može biti dvojbe.

U sadašnjem našem pravu ne ima dovoljno uporišta vjerovnikom, da se brane proti tomu. Tu su jedino §§. 953., 916. o. g. z., ter §§. 197., 199. sl. f., 486. k. z., nu pomoć je ta nedovoljna.

Po §. 953. o. g. z. pobitna su samo darovanja, pa se i ta lahko zaodjenu oblikom naplatne pogodbe, a poziv na §. 916. o. g. z. da je naime pogodba koja samo prividna, shvaća se prétežno kao pravo, pristojće samo supogodbenikom, a ne i trećim osobam, vjerovnikom

Ni kaznene parnice u pravilu nisu pomogle vjerovnikom, jer ma da i uspije više puta kazneni postupak radi prevare po §. 197. k. z., ma da nisu ni riedke osude radi prestupka po §. 486. k. z., ipak to u pravilu biva samo proti insolventnu dužniku, a ne i proti drugoj stranci, koja je stekla što od dužnika, jer se ovoj preriedko može takodjer dokazati po kaznenom zakonu kažnjivo sudjelovanje. Njezino sudjelovanje često se ni ne može smatrati kažnjivim, naime kada je druga stranka doista vjerovnikom, te je ma i poznajući stanje dužnikovo samo pogodovana osiguranjem ili ranijom podmirbom. Jedva će se i u buduće moći takovim činom vjerovnikah zaprijetiti kaznom, sve ako se inače i proširi kaznenopravna zaštita vjerovnikah proti nepravničnom oštećivanju njihovih obligatornih pravah. Proti takovu oštećivanju morati će vjerovnici tražiti zaštite poglavito u građanskom pravu samom, te je svrha ovoj osnovi zakona o pobijanju, da tu zaštitu dade vjerovnikom.

Osnova se povadja za austrijskim zakonom (od 16. ožujka 1884.), ugarskim zakonom (§§. 26. do 37. zak. čl. XVII.: 1881.) i njemačkim zakoni (§§. 22. do 34. stečajnog zakona od 10. veljače 1877. i zakonom od 21. srpnja 1879. o pobijanju izvan stečaja), što je našimi prometnim i inimi odnošaji sigurno opravdano. U referent. osnovi novele k ugar stečajnom zakonu predlaže se popunjenje ustanovah o pobijanju skoro posve prema austr. zakonu.

Poglavitom je podlogom i osnovi austrijski zakon, u kojem su sve ustanove o pobijanju stečajnom i izvanstečajnom složene u jednu celinu. Kad se naime zna, da su nuždne ustanove o pobijanju izvan stečaja, onda je doista najprikladnije sve ustanove o pobijanju složiti u jedan zakon: radi se o istoj uredbi pravnoj, o pobijanju pravnih djelah, te nastaju samo neke modifikacije prema tomu, dali se pobija u stečaju ili izvan stečaja. Nije osnovana bojazan, da se tako gubi potreban

savez medju stečajnim zakonom i ustanovami o stečajnom pobijanju, jer je taj savez očevidan već po samom naslovu pa i celim sadržajem 1. poglavja ove osnove, a iztaknut je i u osnovi stečajnoga zakona (§. 14.).

I osnova dakako ima na umu, da naprema interesu vjerovnikah stanovitoga dužnika, koji traže zaštitu, stoji pravna sigurnost prometa, koja zahtieva, da se ne dira u pravne odnošaje po pravu građanskom jur osnovane, pa zato i osnova pazi na to, da u zaštiti vjerovnikah ne podje predaleko, ter napose steže pravo pobijanja ne dugimi rokovi

Ne radi se naime ovdje o tom, da se dokinu pravni odnošaji, kojim je pri postanku im manjkao koji uvjet građanskoga prava (sr. §. 865. i slied. obč. gr. zak.), već o tom, da treće osobe, vjerovnici, mogu pobijati kao bez moći, pravovaljana djela pravna glede imovine dužnikove, ako postoje uvjeti pobijanju.

Obći uvjeti pobijanja jesu i po osnovi:

1. da se vjerovnici sa svojim zahtjevi novčanima ili u novac pretvorenimi ne mogu namirit iz imovine dužnikove (§§. 1., 13., 24., i 31. osnove): ako A proda konja B-u, nu prije predaje daruje ga i preda C-u, neće B moći pobijati darovanja (§. 3. toč. 1. osnove) sve dok se ne pokaže, da nije mogao dobiti odštete od A-a, pristojće mu radi toga, što mu A nije predao konja, nu i onda, kada se pokaže taj neuspjeh, neće B moći od C-a tražiti predaju konja, već opet samo odštetu iz vrijdnosti konja ili eventualno (sr. §§. 13., 28., 30.) ine imovine C-ove.

2.) da postoji koji od razlogah pobijanju, naznačenih u osnovi, dakle n. pr. da je dužnik osigurao miraz ženin, a nije bio na to valjano obvezan (§. 3. toč. 2. dotično §. 23. toč. 2), da se je treći koji vjerovnik namirio iz imovine dužnikove, prem je znao, da je dužnik već bio obustavio plaćanja, pa na to bude otvoren stečaj (§. 5. toč. 2.), itd.,

3.) da još nisu minuli rokovi, ustanovljeni u osnovi. (§§. 2., 3. itd.).

Vjerovnikom je samo do toga, da se podmire, a u tu svrhu im nije potrebno (te ni po osnovi ne mogu) pobijati pravnih djela kao ništetnih, već samo kao bez moći i to samo naprema njim, vjerovnikom, dočim inače pobitna pravna djela zadržaju svoju pravnu moć prema svakomu, a napose prema dužniku samomu.

Pravno djelo postoji, nu smatra se kao da ne ima pravne moći prema pobijaču, koji je uspio pobijanjem. Time se daje dovoljna podloga za daljnje zahtjeve pobijačeve, koji mogu biti raznoliki, te su omedjeni u §§. 13. do 16, 30.

Što se tiče načelah, kojih se drži osnova postavljajuć razloge pobijanju (§§. 2. do 5. dotično §§. 22., 23.) valja iztaknuti, da je tim načelom izvor u shodnosti, u pravičnosti, u živoj potrebi obće vjeresije, a iztiču se poglavito tri načela, naime:

1.) tko je što stekao, a znao je, da je druga stranka time htjela nanieti štetu svojim vjerovnikom, taj mora to povratit (§§. 2., 3., toč. 4.):

2.) tko je što stekao bezplatno, mora povratit još postojeću korist. (§. 3., toč. 1., §. 15.):

3.) tko je znao, da je njegov dužnik jur obustavio svoja plaćanja, ili da je proti njemu predan predlog stečajni, pa je na to podmiren uz povredu zajedničkih interesah suvjerovnikah, ili tko je izrabljujuć poznato mu takovo imovinsko stanje druge stranke sklopio s njom posao, već po sebi štetan vjerovnikom njezinim, i taj mora da povratit, što je stekao (§. 5.). Prva dva načela iztiču se već u rimskom pravu (actio Pauliana), a drugo i u obće gradj. zakoniku (§. 953.). Prva dva načela pristaju kod pobijanja u stečaju i izvan stečaja, treće samo u stečaju.

Poglavje prvo.

Pobijanje pravnih djela u postupku stečajnom.

Prema §. 1. (sr. §. 26. ugar. zakona, §. 1. austr. zak., §. 22. njem. steč. zak.), ovo se pobijanje vrši poslie otvorena stečaja, a tiče se pravnih djela, koja su preduzeta u pogledu imovine prezaduženikove prije otvorena stečaja.

Pravna djela glede imovine stečajne, preduzeta poslie otvorena stečaja, ništetna so prema vjerovnikom stečajnim, jer svak po oglasu i po razposjednuću prezaduženikovu mora da znađe, da se više na imovinu stečajnu ne može steći pravah na štetu vjerovnikak stečajnih (§§. 3., 5., 11. osnove stečajnoga zakona). Tu ne pomaže ni bona fides, niti je potreban koji daljni uvjet nevaljanosti osim otvorena stečaja.

Nu prije otvorena stečaja ne ima takova vanjski opaziva odnošaja, ma dužnik i bio već prezadužen, te su potrebni posebni uvjeti, naznačeni u osnovi, pod kojimi se i takova prijašnja pravna djela, izvedena za vrieme, dok je prezaduženik još mogao razpolagati svojom imovinom, mogu izjaviti kao bez moći prema vjerovnikom stečajnim.

Pobijanje u stečaju vrši se samo za stečajne, to jest osobne vjerovnike (sr. §. 3. osnove stečajnog zakona), a ne za izlučitelje, ni vjerovnike razlučne ni vjerovnike, kojim se ima što platiti iz mase kao dug stečajni (sr. poglavje peto, šesto i sedmo osnove stečajnoga zakona). Razlučni vjerovnici vrše pravo pobijanja kao izvan stečaja (§. 11. al. 3-).

Pobitno pravno djelo ne treba da je izvedeno po prezaduženiku, već to može biti na pr. i ovršna pljenitba (sr. §. 8.). Pojam pravnoga djela obuhvaća sve, po čem subjektivna prava postaju, održaju se, mienjaju ili dokiđaju. Da ovamo idu i propusti, to je izrično ustanovljeno u §. 9. osnove.

U stečajnom pobijanju ne mora pobijač — kako to mora u pobijanju izvanstečajnom (sr. kod §. 24.) — dokazati, da se vjerovnici ne mogu namirit iz imovine prezaduženikove, jer je tomu dokazom otvoreni stečaj.

Isto tako ne mora tužeći pobijač u stečaju — kako to mora izvan stečaja — sa zaktjevom, da se pravno djelo izjavi kao bez moći, spojiti dalnji zahtjev, što ima tuženik da učini ili trpi, nego je u stečajnom pobijanju dopustiv i sam zahtjev praejudicialni, da se pravno djelo izjavi kao bez moći prema vjerovnikom stečajnim (sr. kod §. 28.).

Po §. 2. (sr. §. 29. ugar. zak., §. 2. austr. zakona, §. 24. toč. 1. njem. steč. zakona) pravna djela, koja je prezaduženik izveo poznatom drugoj stranci nakanom, da ošteti svoje vjerovnike, mogu se pobijati samo ako nisu starija od 10 godina prije otvorena stečaja. To je najdulji rok po osnovi, nu opravdan je, kad se uvaži narav tih pravnih djelah. S druge strane ipak sigurnost prometa zahtieva, da taj rok ne bude dulji, a mora se i to uvažiti, da pod udar ove ustanove ne padaju samo prevare, već i slučaj, kada netko na pr. kupi uz posve primjerenu cijenu još neobterećenu kuću prezaduženikovu, prem znade, da prezaduženik prodaje kuću zato, da imovinom svojom umakne ovrham svojih vjerovnikah, to jest da ošteti svoje vjerovnike.

Ne ima razlike, da li su ova pobitna djela izvedena u običnom prometu ili u parnici. Da osuda i t. d. ne izključuje ni ne otežčava pobijanja, izrično je ustanovljeno u §. 8. osnove.

Šom 3. (sr. §. 28. ugar. zak., §. 3. austr. zakona, §§. 25. 24. toč. 2. njem. steč. zakona) hoće da se dohvate raznovrstna pravna djela, nu svim je zjedničko to, da su pobitna samo onda, ako su izvedena unutar zadnjih dviju godinah prije otvorena stečaja.

Po austr. zakonu (§. 3.), su ista pravna djela pobitna samo onda, ako su izvedena tečajem zadnje jedne godine, nu osnova drži ovdje opravdanijom strožijom

ustanovu ugarskoga zakona (§. 28.), po kojem taj rok traje dvie godine.

Nakana oštetna prezaduženikova, ili i da je drugoj stranci poznata bila ta nakana, nije ni ovdje ni po dalnjih ustanovah uvjetom pobijanju, kao što je to uvjetom postavljeno u §. 2., nu ako se dokažu i ti uvjeti, dakako da će i ova pravna djela biti pobitna sve dok ne prodje rok od 10 godina, ustanovljen u §. 2.

Toč. I. tiče se bezplatnih razpoložbah, dakle ne samo darovanjah, nego napose i odreknućah nasliednih glede pripadšega prezaduženiku nasliedstva. Izuzimlju se samo navadni prigodni darovi (božićni, k imendanu, t. z. napitnice) i takove bezplatne razpoložbe, na koje je prezaduženik bio po zakonu obvezan (sr. §§. 1220., 1221., 1231. o. g. z.).

Toč. 2. predpolaze, da je muž pod stečajem, te dozvoljuje pobijanje osiguranja miraza, uzmirazja ili udovičke plaće, a tako i povratka miraza dotično izručbe uzmirazja ili udovičke plaće. Dostatno je naime potvrdilo izkustvo, da su takova osiguranja, pa povratak dotično izručba samo način, kojim se izigravaju vjerovnici muževi, napose kada se pomisli, da mirazu, uzmirazju i udovičkoj plaći nije svrha, da se vraća dotično izručuje, dok još traje bračna zajednica (sr. §§. 1218., 1230., 1242. o. g. z.) i kada se uvaži, da se sva ta pravna djela izvadljaju ne dugo prije očitoga razsula imovine muževe, kada dotični to razsulo već predviđaju.

Pobijanje je izključeno samo onda, ako je muž na spomenuta pravna djela bio obvezan pogodbom, sklopljenom barem 2 godine prije otvorena stečaja ili samim zakonom (§§. 1229., 1245., 1264. do 1266. o. g. z.).

Izključni razlog ima utvrdit i dokazati pobijani.

Točka 3. uzimlje, da je žena pod stečajem, te se uz jednako razmatranje, s kojega se u točki 2. sa naznačenimi tamo zahtjevi iz bračnih ugovorah strože postupa, nego sa zahtjevi inimi, jednako postupa sa zahtjevi muževimi glede miraza, podvrgavajuć pobijanju osi-

guranje obećana, nu još ne predana, miraza imovinom ženinom, zatim predaju miraza, obećana iz imovine žene. I tu se izključuje pobijanje, ako je žena bila na osiguranje dotično na predaju miraza obvezana pogodbom, utanačenom bar dvie godine prije otvorena stečaja ili je na predaju miraza bila obvezana samim zakonom (§. 1266. o. g. z.).

Točkom 4. znamenito se olahkočuje pobijanje pogodabih naplatnih proti rodbini i svojti.

Po §. 2. može se pravno djelo pobijati tečajem 10 godina, nu pobijač mora dokazati, da je prezaduženik kanio tim pravnim djelom oštetiti svoje vjerovnike i da je pobijanomu ta nakana bila poznata. U toč. 4. §. 3. se ustanovljuje, da pobijač ne treba toga dokazati, ako se radi o pogodbi za plaću, ako pogodba nije starija od 2 godine prije otvorena stečaja, i ako je drugom strankom prezaduženikov drug ženitbeni, ili njegov bliži rođjak ili svojak, nego da ovaj supogodbenik ima dokazati, da mu označena prezadužnikova nakana nije bila poznata. Iskustvo je naime pokazalo, da se takove pogodbe redovito udešavaju ne dugo prije očita razsula u imovini dužnikovoj samo u tu svrhu, da se oštete vjerovnici, pa je strogost umjestna. Ako u konkretnom slučaju takova pretpostava nije osnovana, neće biti osobitih poteškoćah, da ju druga stranka obori, napose kada se u parnicah o pobijanju slobodno prosudjuju dokazala (§. 40.).

Uvjetom je pobijanju, da su — što mora dokazati pobijač — vjerovnici oštećeni već samom pogodbom, a sama pogodba vjerovnikom je štetna, ako se njom za vrijednost, koja prelazi iz imovine dužnikove, ujedno ne polučuje tolika vrijednost iz imovine druge stranke, počem dakle pogodba ne mora biti po sebi štetnom, akoprem je u svojem uspjehu — jer su na pr. pale ciene nabavljene robe — postala štetnom

Po austrijskom kao i po njemačkom zakonu (§. 3. toč. 4. dotično §. 24. toč. 2.) dopustivo je ovakovo po-

bijanje proti drugu ženitbenom i onda, ako je pogodba utanačena prije sklopljena prezaduženikova braka; u vrijeme pobijanja dakako mora da već postoji brak. Osnova, sliedeć ugarski zakon (§. 28. toč. 2.), ne prihvaća toga, jer to nisu pogodbe sa drugom ženitbenim i jer se tim pobudjuju dotičnici, da obidju zakon odgodom braka, dok ne minu rokovi za pobijanje.

Pod §. 4. (sr. §. 4. austr. zak. §. 3. referent, osn. novele ugar. zak.) padaju kao pobitni prezaduženikovi poslovi kupovni, zamjenbeni i nabavni, ako su uglavljeni tečajem zadnjih šest mjesecih prije otvorena stečaja i ako je druga stranka morala u poslu opaziti vjerovnikom štetno razsipanje imovine.

Tu je ustanovu, predloženu u osnovi vladinoj, austrijska zastupnička kuća s prvine po predlogu pravnoga odbora bila odklonila, nu prihvatila ju je poslie, pošto ju je prihvatila gospodska kuća, te je postala zakonom (§. 4.).

Mora se izpravnim priznati opravdanje te ustanove tim, da napose trgovci i obrtnici baš često, razabrav svoje slabo stanje imovinsko, formalno pripravljuju stečaj, nastoje naime svoju robu, samo da njom izmaknu dohvat u svojih vjerovnikah, pretvoriti u novac ili vrijednostne papire, što je dakako lakše ukloniti. Tako oni podju u stečaj punimi žepovi, a vjerovnici ostaju tako rekuć praznih šakah. Osim toga takovi prezaduženici, a često i njihovi supogodbenici prave jako pogibeljnu konkurenciju solidnim trgovcem. Razsipanje je napuštanje imovinskih vrijednostih lahkoumnom nepažnjom na pravu vrijednost.

Valja naglasiti, da pod udar §. 4. ne padaju realizovanja izpod vrijednosti radi sezone na izmaku, radi pogibelji pokvarenja robe, zatim ni prodaje od nužde, da se naime namakne gotovine u svrhu da se savlada momentana zaustava u plaćanju (Zahlungstockung, ne Zahlungseinstellung).

Uvjetom je uspjehu ovoga pobijanja i dokaz, da je druga stranka u poslu morala opaziti (culpa lata) razsi-

panje, štetno vjerovnikom. Radi se tu dakle o nemaru takovu, koji je posve blizu djelu hotomičnu; da je druga stranka imala vrlo neznatnu pomnju, bila bi opazila, da je u poslu ošteta vjerovnikah supogodbjenika njezina.

I taj dokaz je kao i dokaz zle nakane u ovih preporih dosta težak, nu imovinsko stanje dužnikovo, ugovorena protučinitba druge stranke, uvjeti platežni i druge okolnosti, kojih će biti uz posao, mogu dati dovoljnih podatakah. Austrijski zakon izuzimlje od pobijanja po ovoj nstanovi rodbinu i svojtu, označenu u §. 3. toč. 4., očito zato, jer drži, da su ovakovi poslovi sa bližimi rođjaci ili svojaci svakako već strože dohvaćeni u §. 3. toč. 4. Naprotiv tomu valja iztahnuti, da po §. 3. toč. 4. pobijač nemože uspjeti proti takovu pobijanomu, koji dokaže, da mu prezaduženikova nakana oštetna nije bila poznata, a to može pobijani dokazati, prem bi se njemu moglo dokazati, da je u poslu morao opaziti vjerovnikom štetno razzipanje imovine (§. 4.). Tako bi slovo zakona po rođjaka glasilu blaže, nego po koga drugoga.

Na ovom će mjestu biti sgodno, da se razloži, zašto osnova nije prihvatila §. 11. austr. zakona koji glasi:

»Stečenja ter izplate, posliedivše temeljem pojedinih prodajah pokretninah u javnih dućanih, ili posliedivše povodom javnih dražbah, mogu se prema predidućim ustanovam pobijati samo u toliko, u koliko ima uvjetah pobijanju po §. 2.«.

Motivi austrijske osnove opravdavaju tu ustanovu samo ovim:

»Jedva je potrebno, da se obrazlaže ovo ograničenje pobijanja; ovo se ozniva na istom shvaćanju, koje je našlo izražaja u §. 367. o. g. z. i pri kojem je austrijsko pravo s razlogah prometne sigurnosti uvijek držalo, da mora ostati«.

§. 367. o. g. z. glasi:

»Tužbi o vlastnosti ne ima mjesta suprot poštenom posjedniku stvari pokretne, ako on dokaže, da je tu stvar pribavio na javnoj dražbi, ili od kojega obrtnika,

ovlašćenoga voditi takovi promet, ili za plaću od onoga, komu ju povjeri isti tužitelj, da se njom služi, da ju čuva ili na koju mu drago inu svrhu. U ovih slučajevih poštenim posjednik zadobiva vlastnost, a prijašnji vlasnik ima pravo na naknadu štete samo suprot onim, koji su mu za to odgovorni«.

Poziv na §. 367. o. g. z., kako se vidi, nije osnovan već zato, jer tu gradjanski zakon štiti poštena posjednika (sr. i §. 368. o. g. z.), dočim austrijski zakon o pobijanju smatra pobijanoga svagda nepoštenim posjednikom (§. 17.).

Osim toga ukazuje se ustanova §. 11. prema celom smjeru zakona nedosljednou. Tu se naime štite stečenja (očito stečenja od prezaduženika, jer stečenja prezaduženikova po sebi ne mogu biti pobitna), ter izplate (očito samo prezaduženikove, sr. kod §. 5. toč. 2.) posliedivše

a) na temelju pojedinih prodajah pokretninah (to jest u detaljnom prometu u opreci sa prometom en gross) u javnih (to jest svakomu pristupnih) dućanih, ili

b) povodom javnih (to jest po kojoj oblasti, javnom bilježniku ili uz dozvolu oblasti po samih privatnicah obdržavanih, dražbah. Tu (toč. b) nisu izključene ni nepokretnine ni prodaje en gros.

Prema tomu se ne mogu pobijati sliedeci slučajevi, osim ako ima uvjetah §. 2.:

a) A. proda B-u. u svom dućanu uz bezcienu, a kupac je ili koja od osobah, naznačenih u §. 3. toč. 4., ili je morao u poslu opaziti vjerovnikom štetno razzipanje (§. 4. austr. zak., §. 4. osn.), ili je znao, da je prodavaoc već obustavio svoja plaćanja, ili da je proti njemu predan predlog stečajni (§. 9. austr. zak., §. 5. točka 3. osn.);

b) B proda A-u u dućanu svom ili A-ovu uz prekomjernu cienu, a prodavalac je ili koja od osobah, naznačenih u §. 3. toč. 4., ili je morao u poslu opaziti vjerovnikom štetno razzipanje, ili je znao da je A već

obustavio plaćanja ili da je proti njemu predan predlog stečajni (§§. 4. dotično 9. austr. zak., §§. 4. dotično 5. toč. 3. osnove);

c) A je za dobrovoljnu dražbu naznačio bezcienu svojih stvari, koje su tako prodane kupcem uz okolnosti, naznačene pod sl. a);

d) A je kupio uz prekomjernu cenu na dobrovoljnoj dražbi nepokretninu, a vlasnik si je pridržao odobrenje, ter uz okolnosti, naznačene pod sl. b), odobrio prodaju;

e) A izplati B-u kupovninu za stvar, koju mu je prodao B u dućanu kojega od njih dvaju, ili A izplati vlasniku pripadajuću kupovninu za stvar, koju je dostao na javnoj (dobrovoljnoj ili ovršnoj) dražbi, B je pako dotično vlasnik kod izplate znao, da je A već obustavio svoja plaćanja ili da je proti njemu predan predlog stečajni (§. 6. austr. zak. §. 5. toč. 2. osnove). Takove izplate su nepobitne i onda, ako je njimi namiren nedospjeli ili uvjetan dug (§. 5. austr. zak. §. 5. toč. 1. osnove).

Takovi slučajevi sigurno nisu vriedni zaštite §. 11., napose neima nikakova razloga, da se od pobijanja izključe izplate pod e, niti je dosljedno, da se štite trgovačke i obrtničke nesolidne realizacije proti §. 4. koji je u prvom redu naperen baš proti takovim poslovom,

Što se pak tiče inih slučajevah, koje bi još imao da obuhvati §. 11., naime dobrovoljne dražbe, kod kojih je prezaduženik (A) osim slučaja pod d) kupcem uz prekomjernu cenu, zatim ovršne dražbe, pri kojih je prezaduženik kupcem ili ovršenikom, ter izplate na ruke suda ili realnih ovlaštenika; obavljene po prezaduženiku, kao kupcu na ovršnoj dražbi, bolje je, da se ne postavlja obćenita ustanova, kao što je ne postavlja ni njemački zakon. Valjalo bi naime lučiti dobrovoljne dražbe od ovršnih, a napose nebi uputno bilo naročito pravilo, da se ovršne dražbe mogu pobijati po §. 2., jer bi se po tom moglo misliti, da je pobitna ovršna dražba proti ovršeniku, ovrhovoditelju ili založnomu vjerovniku, koji

su znali, da dostalac dražbuje u nakani, da tim ošteti svoje vjerovnike, ili proti dostalcu, koji je znao, da ovršenik daje u dogovoru sa ovrhovoditeljem dražbovati svoju stvar u nakani da ošteti svoje vjerovnike.

U §. 5. (sr. §. 27. ugar. zakona, §§. 5., 6., 9. austrijskog zakona, §. 23. njem. steč. zakona) radi se o pobijanju pravnih djela, izvedenih nakon nastupivšega t. z. materijalnoga stečaja, to j. takova stanja u imovini prezaduženikovoj prije otvorena stečaja, da se više ne mogu njom naplatiti svi vjerovnici njegovi (insuficiencija). ili da on više nemože izplaćivati svojih vjerovnikah (insolvencija). Ovo potonje može nastati, a da nepostoji prezaduženost, (to jest veća pasiva od aktivah), naprotiv netreba nastati, akoprem postoji prezaduženost, nu prezaduženik ipak plaća bilo pomoću vjeresije, bilo inom pomoću. To je vrieme, kada se prezaduženik napreže, a upućeniji i bliži vjerovnici navaljuju, najpogibeljnije ostalim vjerovnikom, koje valja po mogućnosti štititi

Ova ustanova hoće, da kriepost skoro (§. 6.) otvorena stečaja po mogućnosti protagne već na vrieme predana predloga stečajnoga, dotično obustave plaćanja u svrhu, da se uzpostavi imovina prezaduženikova, kako je postajala u to vrieme, i tim da se već od toga vremena poluči jednakost svih vjerovnikah stečajnih. Nemože se odrediti obćenito, da sva štetna pravna djela glede imovine prezaduženikove, izvedena u materijalnom stečaju, gube otvorenim stečajem svoju moć prema vjerovnikom stečajnim, jer bi se tim odveć ugrozila pravna sigurnost prometa. To se može ustanoviti samo proti onim, koji su takova pravna djela izveli, kada su već znali, da je nastupilo stanje materijalnoga stečaja. Tko pozna stanje prezaduženikovo, pa ga izrabluje na štetu vjerovnikah, ili se podmiruje znajući da time prikraćuje ostale vjerovnike, koji imadu jednako pravo, proti tomu može se dozvoliti pobijanje. To zahtieva pravičan obzir na sve vjerovnike stečajne.

Nu kako će se dokazati, da je postojala prezaduže-

nost ili insolventija u vrijeme izvedena pravnoga djela i da je pobijani poznavao to stanje?

Kad bi se doista moralo dokazati, da je postojala prezaduženost i da je drugoj stranci bila poznata, onda bi pobijanje u pravilu ostalo pustom željom, jer sve da je uvijek inventar pri ruci te da netreba dokazati aktivah i pasivah, ipak je vrijednost aktivah promjenljiva, a na to bi još valjalo dokazati, da je to sve znala druga stranka.

Tako je i kod insolventije: Najprije bi valjalo dokazati činjenice, iz kojih bi sudac imao zaključiti, da je postojala insolventija, a za tim i to, da je pobijani poznavao te činjenice i po njih ili inače insolventiju. Stoga se postavlja kasnija, opaziva činjenica, iza koje mora da je izvedeno pobitno pravno djelo i koju mora da je poznavao pobijani, a to je predan sudu predlog, da se otvori stečaj (predlog stečajni) ili — kod protokolirana trgovca (sr. §. 219. osn. steč. zakona) — obustava plaćanja. Naša osnova novoga stečajnoga zakona, pristajući u tom uz austrijski i ugarski, a ne uz njemački zakon, ne postavlja insolventije ni kod trgovacah jedinim uvjetom otvorenju stečaja, tako naime, da se stečaj nebi imao otvoriti sve dok trgovac plaća, ma bio i prezadužen, već ju pozna samo u pojavu obustave plaćanja, koja može nastupiti, ma da su aktiva veća od pasiva.

Točka 1. i 2. ovoga paragrafa naperena je proti podmirivanju i osiguravanju vjerovnikah, a točka 3. proti štetnim poslovom prezaduženikovim sa trećimi osobami; po točki 2. i 3. mora pobijač dokazati, da je pobijanomu poznat bio predlog stečajni ili obustava plaćanja, a po toč. 1. mora pobijani dokazati, da mu to nije bilo poznato.

Točka 1. znatno olakšava pobijanje u slučaju, ako je vjerovnik podmiren ili osiguran, a da toga nije mogao zahtievati i to bilo u obće ne (tražbina je neutuživa sr. §. 1432., 943., 982. i dr. ogz., nije postojala obveza osiguranja) ili ne tako (datio in solutum, izpunjenje na drugom mjestu, osiguranje pokretninami na mjesto prema

obvezi nepokretninami) ili još ne (tražbina nije dospjela, uvjet nije izpunjen). To su t. z. objektivna pogodovanja, koja se po vanjskom liku svom ukazuju pogodovanjem, pa je opravdana pretpostava, da su si stranke svjestne bile pogodovanja. Zato se u takovih slučajevih na pobijanoga naprčuje teret dokaza, da naime nije znao za predlog stečajni dotično za obustavu plaćanja, i osim toga da mu u vrijeme osiguranja ili izplate nije bila poznata nakana prezaduženikova, da ga pogoduje pred ostalimi vjerovnici. Takova pogodovanja sbivaju se često tik pred ili kratko vrijeme prije predana predloga stečajnoga ili obustave plaćanja, a zato se izjavljuju pobitnimi i onda, ako su izvedena tečajem posljednjih 14 dana prije predloga stečajnoga ili obustave plaćanja, ako pogodovnik ne dokaže, da mu prezaduženikova nakana pogodovna nije bila poznata.

Pod toč. 2. idu i putem ovrhe posljedivša namirenja i osiguranja, kako je to i izrično spomenuto u §. 8. Naprotiv tko plati prezaduženiku dospjelu svoju tražbinu, ne može se to pobijati, ma platac i znao, da je predan stečajni predlog ili da su obustavljena plaćanja, jer ga prezaduženik može prisiliti na to i jer ne bi opravdano bilo, da se n. pr. mjenbeni glavni obvezanik sili na uzkratu dospjele izplate mjenbene, koja bi uzkrata bila povodom protestu i po tom možda krivim glasovom o njegovom kreditu.

Alineja posljednja §. 6. austr. zakona suvišna je, pošto se može ticati samo vjerovnikah razlučnih i dugovah stečajnih, a ovi se naplaćuju i u formalnom stečaju kao izvan stečaja, pa ih se tim manje tiče materijalni stečaj (sr. §§. 28., 29., 30., 137. austr. stečajnog zakona, dotično §§. 31., 32., 35., 139. osnove našega novoga steč. zakona).

U toč. 3. spomenuti štetni poslovi prezaduženikovi poblize su označeni kod §. 3. toč. 4. Po §. 6. (sr. §. 27. alin. posled. ugar. zakona, §. 5. alin. posljednja i §. 10. austr. zakona, §. 26. njem. steč. zakona) mora da

bude otvoren stečaj prije nego mine 6 mjeseci nakon izvedena pravnoga djela, pobitna po §. 5., jer se inače to pravno djelo nemože pobijati. Mora se naime radi sigurnosti prometa postaviti ne dug rok, a s druge strane taj rok nesmije biti ni prekratak, jer bi se inače s koje strane nastojalo zategnuti otvorenje stečaja samo da se izključiti pobijanje. Isti je rok ustanovljen i u austr. zakonu (§. 10.) za pravna djela, pobitna po §§. 6., 9. (§. 5. toč. 2., 3. osnove), nu za pravna djela, pobitna po §. 5. (§. 5. toč. 1. osnove) naredjuje austr. zakon (§. 5. alin. posljednja) rok od 1 godine, Osnova drži, da su ta pravna djela već dovoljno pritisnuta teretom teška dokaza.

Propis §. 7. (sr. §. 30. ugar. zak., §§. 8. 22. austr. zak., §. 27. njem. stečajnog zakona) u korist mjenbenoga vjerovnika je nuždan, jer bi inače mjenbeni vjerovnik bio u ovakovu položaju: Ako primi izplatu, a postoje uvjeti §. 5. toč. 2. za pobijanje, morat će ju povratiti, ako je ne primi, gubi pravo zavrata proti drugim obvezanikom mjenbenim, (sr. §§. 41., 43., 61., 62., 112. toč. 6., 7. §. 113. mjenb. zakona). Da se dopusti pobijanje takove izplate, znatno bi u vrijednosti izgubile mjenice, najvažniji trgovački papiri. Samo valja imati na umu, da je izplata nepobitna samo onda, ako se uzkratom primitka gubi zavrata proti komu drugomu obvezaniku mjenbenomu.

Nepobitna će dakle biti napose izplata, koju primi posjednik mjenice od prihvatnika ili tezovnika, ako mu glasom mjenice jamči još bar jedan mjenbeni obvezanik, dakle bar još izdatnik tezice, dočim će se moći pobijati, izplata, koju je posjednik primio od izdatnika vlastite recta-mjenice (§§. 8., 112. toč. 2. mjenb. zak.) ili koju je od prihvatnika primio izdatnik i ujedno remitent tezice (§. 5. mjenb. zak.), jer tu osim platca ne ima inoga mjenbenoga obvezanika, tako i izplata izdatnika tezice ili nalednjika bilo tezice bilo mjenice vlastite, jer se uzkratom primitka takove izplate ne gubi pravo mjenbene tužbe proti inim obvezanikom mjenbenim; tako i izplata

nakon podignuta prosvjeda radi neplateža, jer je uz prosvjed već užučvano pravo zavrata proti drugim dužnikom mjenbenim,

Alineja 2. §. 7. je naprotiv u zaštitu stečajne mase, jer bi vrlo jednostavno bilo pomoću prve alineje svaku izplatu učiniti nepobitnom: Vjerovnik počto saznade, da je njegov dužnik obustavio plaćanja, ili da je proti njemu predan predlog stečajni, trebao bi samo potegnuti mjenicu na dužnika, tu mjenicu kao remitent (§. 5. mjenb. zak.) dalje prenieti, na što bi treći mogao nepobitno primit izplatu od dužnika. Proti takovu postupku vjerovnika valja uzpostaviti uporabu §. 5. toč. 2. Izplatom tezovnika, dotično kod mjenice vlastite, izdatnika oslobadjaju se svi mjenbeni obvezanici, nu svi za slučaj neizplate po napomenutih glavnih dužnicih imaju pravo zavrata osim zadnjega zavratnoga obvezanika (izdatnika tezice, dotično prvoga nalednjika kod mjenice vlastite). Ovomu je obvezan jedino glavni dužnik, koji mu ne može platiti nepobitno u smislu 1. alineje. Zadnji zavratni obvezanik je svojim prenosom dobio valutu, pa kada glavni dužnik poslie plati ovlašteniku mjenbenomu, te po toj nepobitnoj izplati budc odlučeno, da će zadnji zavratni obvezanik prema svojim sliednikom zadržati stečenu svojim prenosom valutu, to je u stvari tako, kao da je zadnji zavratni obvezanik u vrijeme prenosa izplaćen po dužniku. Ako je dakle zadnji zavratni obvezanik u vrijeme prenosa mjenice znao, da je njegov dužnik jur obustavio plaćanje ili da je proti njemu predan predlog stečajni, ne ima nikakova razloga, da se izključi pobijanje proti tomu prenosniku i da se ovaj pridrži na povratak plaćene mjenbene svote.

Nu tu opet valja razlikovati, da li je zadnji zavratni obvezanik radio na svoj ili na račun koga trećega. Taj treći može biti remitent, prvi naledjovnik, on može dati da drugi za njega potegne ter prenese mjenicu, on može operirat i bielom naledjom. Da se i u takovu slučaju tjera zadnji zavratni obvezanik, a ovaj da se drži svoga

vlastodavca, bilo bi nepravedno, a često se nebi ni postigla svrha zakona, jer bi fraudolozni vjerovnik, koji je doista obogaćen, lahko mogao naći koga, koji bi izdao i dalje prenio tezicu i neznajući, da je tezoznik obustavio plaćanja ili da je proti njemu predložen stečaj, pa se u tom slučaju nebi mogao proti takovu izdatniku zahtijevati povratak svote mjenbene. Često puta nebi takov zahtjev koristio, sve da su izdatniku i poznate napomenute činjenice, nu neposjeduje ništa, od kud bi se pobijač naplatio.

Stoga u takovu slučaju mora da povрати plaćenu svotu mjenbenu onaj treći, dakle možda onaj isti, koji je primio po 1. alineji po §. 7. nepobitnu izplatu, ako je u vrijeme, kada je mjenicu prenieti dao, već znao, da je dužnik obustavio plaćanja ili da je proti ovomu predan predlog stečajni,

§-om 8. (sr. §. 31. ugar. zak., §. 12, austr. zakona, §. 28. njem. steč. zakona) popunjuju se propisi o pobijanju, jer bi, da se stvar ne shvaća tako, dvojben bio svaki uspjeh tih propisih. Vrlo je naime lahko strankam izhoditi pravomoćnu osudu ili ini naslov ovršivi ili pako zaodjeti ovrhom pobitnu izplatu ili osiguranje. Ovršivi naslovi i ovrhe i onako se tiču dotičnih stranakah, te bi se možda već i valjanom interpretacijom došlo do toga, što izrično propisuje §. 8.

Pripomenuti je, da se ne pobija ovršivi naslov niti ovrha, nego dotično pobitno pravno djelo (darovanje itd. izplata, osiguranje), jer je dotično pravno djelo samo »utvrđeno« ovršivim naslovom, dotično je »izvedeno putem« ovrhe, nu posve će umjestno biti, da se već u zahtjevu, a tako i u sudbenoj rještbi to pravno djelo označi u savezu sa ovršivim naslovom ili ovrhom, tako da ne bude o tom poslie dvojbe, te da nebi novom parnicom trebalo dokazivati taj savez. Propis druge alin. §. 12. austr. zakona nije ni potreban ni uputan: da ovršivi naslov ili ovrha ne može pomoći pobijanomu, te da se pobija dotično pravno djelo (»die anzufechtende Rechts-

handlung«), to se kaže već u prvoj alineji, kao i u §. 8. osnove.

U §. 9. (sr. §. 13. austr. zak.) dopušta se pobijanje propustah. Propust dolazi u obzir samo kao izražaj volje to jest kao hotimičan. Takav propust može kao i pozitivno djelo biti činjenicom, radi koje subjektivna prava nastaju, prestaju, mienjaju se: Propusti se što po čijoj zabrani, pa zabranilac tim steče posjed i dosjelošću pravo služnosti (§§. 313., 476., 1470. o. g. z.); ne digne se tužba proti posjedniku stvari, te ovaj dosjelošću steče vlastnost; ne potjera se tražbina, pa zastari; po zabrani druge stranke ne vrši se pristojće pravo služnosti pa ovo prestane s neporabe (§. 1488. o. g. z.); netko propusti učiniti nešto, a tim se odluči, da ne stiče prava, koje mu je pristojalo pod uvjetom, da učini, što je propustio učiniti (ne izpuni se uvjet potestativni), ili se tim odluči, da druga stranka stiče pravo, koje joj je pristojalo pod uvjetom, da se isti čin propusti (izpuni se uvjet potestativni); jedna stranka propusti obranu proti procesualnoj navali druge stranke, napose ne dodje na ročište, ne podnese parničkoga pisma, ne podnese tužbe uzazvane; ne upotrebi se pravni liek proti rještbi nižega suda; ne prijavi se tražbina u stečaju ili u postupku po §§. 813. do 815. o. g. z. i §. 133. i sled. neparb. post. ne prijave se prava u izpravnom postupku gruntovnom i t. d.

Propust mora da je pravnim temeljem (bilo jedinim kao kod zastare, bilo uz druge činjenice kao kod dosjelošti) postanku, prestanku ili promjeni prava. Ako dakle tko propusti na pr. kupiti blaga, pa radi toga nastane korist vlastniku služećega zemljišta, na kojem se je to blago moglo pasti temeljem pristojće služnosti paše; ako tko propusti platiti svoj dug, a prieti mu ovrha, pa vjerovnik doista steče pravo zaloga pljenitbom; ako tko propusti izhoditi pljenitbu proti svomu dužniku, te ga u tom preteče drugi vjerovnik: ne mogu se takovi propusti smatrati ni sastojnim dielom u onom učinu, s kojim

objektivno pravo spaja iztaknuto stečenje druge stranke. Nu ako tko zna, da stanovitim pravnim djelom može očuvati, a propustom toga djela izgubiti svoje pravo, pa odluči potonje i propusti djelo, o tom se mora reći, da je on tu štetnu promjenu u svojoj imovini htio i uzročio.

Pobijanjem propusta ide se za tim, da se ukloni zapreka podmirbi, stojeća u promjeni pravnoj (po zastari, dosjelogosti itd.), uzročenoj propustom, ide se za tim, da se pravno omogućiti podmirba, kao da štetna promjena nije ni nastala, kako je to i kod pobijanja pozitivnoga pravnoga djela. Samo treba imati na umu, da se je propuštenim pravnim djelom imalo očuvati pravo, nu da to možda nebi ni uspjelo bilo, sve da je propušteno djelo izvedeno, da po tom valja uzeti obzir na drugu stranku, kojoj je dotična promjena pravna u imovini na korist, jer bi se inače drugoj stranci oduzela mogućnost, da brani svoje pravo na pr.: Zastara ili dospjelost bila bi nastala, sve da je tužba podignuta, jer proti zahtjevu ponovne izplate, jur obavljene po §. 1424. al. 2. o. g. z., pristoji prigovor, da je u korist primaoca obraćeno, što je plaćeno, pa takova tužba nebi smetala zastari, ili proti vlasničkoj tužbi pristoji prigovor po §. 366. al. 2. o. g. z., pa takova tužba ne bi smetala dospjelosti, sa §. 1497. o. g. z., osudom je udovoljeno zahtjevu tužbe, jer tuženik nije došao na ročište, nu takova bi osuda možda bila izrečena, sve da je tuženik i došao na ročište i spretno se branio; osuda je postala pravomoćnom, jer druga stranka nije uložila pravnoga lieka, nu takovom bi osuda možda bila postala, sve da je druga stranka iscrpila pravne lijekove.

Zato treba izključiti pobijanje propusta, ako se mora uzeti, da bi ista štetna posljedica bila nastala, sve da i nije bilo propusta.

Uz tu stegu drži osnova opravdanim, da se dopusti pobijanje i propustah.

Pobijanje propuštene obrane proti procesualnoj navali druge stranke ili propuštena pravnoga lieka biti će

od potrebe samo radi takovih sudbenih rještibah, kojimi se ne deklarira već i onako pobitan pravni odnošaj, jer pobijanju takova pravnoga odnošaja ne smeta ni pravomoćna osuda, kojom je utvrđen (§. 8.). Nadalje je iztaknuti, da se ni pri pobijanju takovih propustah, kao ni kod povrate u prijašnje stanje radi krivnje pravdo-pravnika i sbog nadjenih novih sredstvih dokaza (II. i III. slučaj povrate po gradj. parb. postup.), kojim je to pobijanje nalik, ne radi o tom, da sud pogodi, kako bi tu stvar bio prije prosudio sud (I. ili i više molbe), već o tom, da pravi doseg propusta sada prosudi sud (I. ili više molbe).

Još se pita, koje od pobitnih, u §§. 2. do 5. naznačenih vrstih pravnih djelah mogu se izvesti propustom?

Osiguranje, povratak, predaja miraza itd. (§. 3. toč. 2., 3.), štetne pogodbe (§. 3. toč. 4., §§. 4., 5. točka 3.), predolažu uvijek pozitivno djelo jedne i druge stranke; eventualno muče ošitovanje volje po §. 863. o. g. z. (na pr. prodavaoc, mjesto da na ponudu ciene kaže »pristajem«, primi pruženu kupovninu te se ne protivi, da kupac odnese stvar), nije propust. Tako je i u slučaju namirenja ili osiguranja, pobitna po §. 5. toč. 1. 2., osim ako se izvede ovrhom ili položbom (sr. §§. 890., 1428, 1425.; o. g. z.). nu i u ovrhi ili položbi uvijek je pozitivan čin jedne stranke.

Preostaju dakle samo pravna djela, naznačena u §§. 2., 3. toč. 1., na koja austr. zakon (§. 13.) izrično steže pobijanje propustah, nu koja se prema navedenom i onako jedino mogu izvesti propustom.

Što se tiče §. 13. austr. zakona, ta je ustanova prihvaćena prema posredujućem predlogu pravnoga povjerenstva gospodske kuće: vladina osnova naime nije sa-državala nikakva propisa o pobijanju propustah, nego je obrazloženje (k §. 1.) bilo proti takovu pobijanju, dočim je pravni odbor zastupničke kuće predložio i zastupnička kuća bila s prvine prihvatila pobijanje propustah ovom

ustanovom: Die Anfechtung wird auch dadurch nicht ausgeschlossen, dass die anzufechtende Rechtshandlung ohne positives Thun durch blosse Unterlassung erfolgt ist. §. 13. austr. zakona je preuzak; osim toga je točka 1. toga §-a nepraktična, jer se zapis stiče i bez prihvata, te se po tom ne može izgubiti propustom prihvata (§. 684. o. g. z.), jer nadalje ni propušten prihvata nasliedstva u ostavinskoj razpravi ne vodi (kao što vodi odreknuće, pobitno po §. 3. toč. 1.) do gubitka nasliednoga prava, nego samo do nepovoljna procesualnog položaja: Ostavina se uruči onim nasliednikom, koji se prijave (§§. 120., 128., 130. car. pat. od 9. kolovoza 1854.), dočim nemarnim nasliednikom ostaje pravo, da nasliedstvenom tužbom (§. 823. o. g. z.) istu nasliedstvo od onih, kojim je uručeno.

§. 10. (sa §. 32. ugar. zak. §. 14. austr. zak.) hoće da ukloni svaku dvojbu o tom, da i pravna djela glede neizručenoga nasliedstva, izvedena u materijalnom stečaju nasliedstva, napose pravna djela očitovanih nasliednikah i skrbnikah nasliedstva, mogu biti pobijana, kada se otvori stečaj na nasliedstvo.

Tu se radi o nasliedstvu, još neuručenu, dakle kao posebnoj masi imovinskoj, jer poslije uručbe je to imovina nasliednikova. Ta ostavina može da je iza ostavitelja, koji je umro, pošto je bio obustavio plaćanja ili pošto je proti njemu bio već predan predlog stečajni, a može da je i takova, glede koje su te činjenice nastale tek poslije smrti ostavitelja. O tom ne može biti nikakve dvojbe, da se pravna djela glede imovine ostaviteljeve, izvedena još za živa ostavitelja u materijalnom stečaju, mogu pobijati, kada na ostavinu bude otvoren stečaj, jer se smrću ostaviteljevom, dakako ne dokidaju pobojne obveze onih, koji su pobitno što stekli.

Može biti i taj slučaj, da je očitovani nasliednik već u stečaju, pa mu pripada ostavina, koja je već u materijalnom stečaju: tada će se, ako bude otvoren stečaj na ostavinu, taj stečaj razpraviti razlučeno od stečaja proti

nasliedniku (sr. §. 106. al. 2. osnove novoga stečajnoga zakona).

§. 11. (sr. §. 26. ugar. zak. §. 16. austr. zak., §. 29. njem. steč. zak.) dozvoljava pobijanje tužbom i prigovorom, te opredjeljuje ovlaštenike, koji mogu za trajanja stečaja izvršivati pravo pobijanja. To je prije svega stečajni upravitelj, koji ima da upravlja i raspolaže masom stečajnom (§§. 3., 92., 93. osnove novog steč. zakona), nu koj se u tom ima držati zaključka vjerovničkoga odbora dotično, prije održavanog obćeg ročišta likvidacionalnoga, mora za to imati dozvolu suda stečajnoga (§§. 142., 148. toč. 1. osnove novoga steč. zakona). Ako vjerovnički odbor ili vjerovnička skupština zaključi, da se koje pravno djelo pobija tužbom (ne prigovorom), za taj slučaj ovlašćuje osnova sa ugarskim zakonom (§. 26.) vjerovnički odbor dotično skupštinu, da postavi u tu svrhu posebnoga zastupnika.

Pojedini stečajni vjerovnici nemaju prava, da vrše pravo pobijanja, te se u toliko steže ustanova §. 128. alin. 2. i 3. osnove stečajnoga zakona.

Što se tiče razlučnih to jest takovih ovlaštenikah, kojim pristoji pravo, da se podmire iz stanovitih dobarah prezaduženikovih i koji se po §. 140. osnove novoga stečajnoga zakona podmiruju za trajanja stečaja, kao izvan stečaja, daje im dosliedno i ova osnova zakona o pobijanju pravo, da pobijaju za vrijeme stečaja kao izvan stečaja, pošto se pravom pobijanja hoće vjerovniku samo da pomogne do podmirenja — ovdje iz stanovitih dobarah. Kada pobijaju vjerovnici razlučni, upravljaju se propisi poglavja drugoga ove osnove zakona o pobijanju.

U §. 12. (sr. §. 35. ugar. zak., 15. austr. zak. §. 33. njem. steč. zak.), je propis o tom, proti komu se može izvršivati pravo pobijanja.

Ponajprije (toč. 1.) proti onomu samomu, koji je što stekao iz imovine prezaduženikove. Proti prezaduženiku se ne izvršuje pravo pobijanja. Nije naime od po-

trebe, da se postupa proti obojici, kad se po ustanovah osnove ne dira u sam pravni odnošaj medju tom dvoji-com, nego taj odnošaj pravni samo ne smije da smeta podmirbenom pravu vjerovnikah, pa jer je samo stečenje druge stranke na putu podmirbi vjerovnikah, treba da se samo ta zaprieka ukloni, to jest, da se parbeno postupa samo proti drugoj stranci, u koliko sama dobrovoljno ne ukloni te zaprieke.

U točki 2. i 4. radi se o pravu pobijanja proti universalnom nasljedniku, a u toč. 3. o pravu pobijanja proti singularnom sljedniku (pravnomu sliedniku) one osobe, proti kojoj je već postojalo pravo pobijanja, te se u toč. 2. i 4. obćenito iztiče, što sliedi i iz nasljednoga prava, da obveza ostaviteljeva iz pobijanja prelazi na nasljednika. Obseg obveze nasljednikove je u §. 14. samo u toliko stegnut, u koliko se tiče nasljednikovih pravnih djela i dogadjajah, izvedenik dotično spetivših se glede stečenoga predmeta za vrijeme nasljednikova posjeda.

Što se tiče prava pobijanja proti singularnim nasliednikom, razlikuje se medju neposrednimi i dalnjimi pravnimi sliednici prvoga stecioca, te proti dalnjemu sliedniku dozvoljuje pobijanje samo onda, ako je pravo pobijanja pristojalo proti svakomu njegovu predniku. Ako je naime koji od njegovih prednikah stekao nepobitno, prekinut je vez pobijanja; ako je n. pr. drugi stecioc stekao nepobitno, stiče nepobitno i treći stecioc, ma glede ovoga i postojali ini uvjeti toč. 3. ovoga paragrafa, ma on n. pr. i znao u vrijeme svoga stećenja, da je prezaduženik pravno djelo prema prvomu steciocu izveo u nakani, da ošteti svoje vjerovnike.

Koji su to uvjeti, o kojih stoji pravo pobijanja proti neposrednomu singularnomu nasliedniku prvoga stecioca?

Ponajprije treba, da je netko pravnim sliednikom u onom, što je njegov neposredni prednik to jest prvi stecioc pobitno stekao iz prezaduženikove imovine, a zatim mora sliednik ili da je

a) u vrijeme svoga stećenja znao, da je prezaduženik dotično pravno djelo izveo u nakani, da ošteti svoje vjerovnike. Glede sliednika dakle mora da postoje uvjeti §. 2. osnove, dočim nije potrebno, da je pravno djelo i proti prvomu steciocu pobitno po §. 2, već je dovoljno, da je proti ovomu pobitno po kojoj drugoj ustanovi (§§. 3., 4., 5.) osnove. Ako je dakle sliednik znao, da je prvi stecioc n. pr. podmiren dotičnim predmetom već pošto je znao, da je prezaduženik obustavio svoja plaćanja, ili da je proti njemu predloženo otvorenje stečaja (§. 5., toč. 2.), ne može se pobijati sliednikovo stečenje, osim ako je prezaduženik time hotio ošteti svoje vjerovnike i ako je sliednik poznavao tu nakanu oštetnu. Ta stega je opravdana obzirom na sigurnost prometnu; ili da je

b) stekao bezplatno u smislu §. 3. toč. 1. osnove; ili da je

c) bližim rođakom ili svojakom prezaduženikovim u smislu §. 3. toč. 4., a ne dokaže, da mu u vrijeme njegova stećenja nisu bile poznate činjenice, na kojih se osniva pravo pobijanja proti njegovu predniku. U ovom potonjem slučaju se dakle nesteže pobijanje na slučaj, da je sliedniku poznata bila nakana oštetna prezaduženikova (§. 2.), kao pod sl. a), već se dopušta pravo pobijanja proti bližem rođaku ili svojaku prezaduženikovu kao sliedniku i onda, ako su mu poznate bile ine okolnosti, po kojih je pravno djelo proti prvomu steciocu pobitno (§§. 3., 4., 5.), te se osim toga dosliedno prema §. 3. toč. 4. uzimlje, da su te osobe poznavale te okolnosti, ako nedokažu, da ih nisu poznavale. Inače bi lahko bilo i obići oštricu §. 3. toč. 4. tim, da se medju prave pogodbenike stavi koja treća osoba, a taj promet ne može zahtievati obzira, koji je obzir opravdan u slučaju sl. a).

Da je pravno djelo ništetno, nebi trebalo ni tih uvjetah, već bi se n. pr. otudjeni predmet mogao u pravilu vindicirati i od sliednika, nu kad nije ništetno, već

po osnovi samo bez moći prema vjerovnikom, postavlja se uvjetom pobijanja i proti sliednikom conscientia fraudis ili bezplatnost stećenja, kako je gore navedeno.

K §. 13. (sr. §. 33. ugar. zakona, §. 7. ref. osnova novog ugarskog zakona, §. 17. austr. zakona, §. 30. njem. steč- zakona) Ako pobitno ustanovljeni ili priznani (sr. §§. 1396. i 1497. o. g. z.) dug još nije plaćen, ili ako je drugoj stranci pobitno oprostjen njezin dug, dovoljno će biti i samo to, da se takovo pravno djelo izjavi kao bez moći prema vjernikom stečajnim, jer je tim već uzpostavljeno prijašnje stanje. Za takove slučajeve ne bi trebalo posebna propisa, jer to sliedi već iz §. 1., nu potrebni su posebni propisi u slučaju, ako je koja stvar prezaduženikova već predana u vlastnost ili pod zalog, ako je ustanovljena služnost na njegovoj stvari, ako je puštena njegova služnost na stvari druge stranke, u obće ako treba da druga stranka što stanovita učini, propusti ili trpi u svrhu, da se omogući podmirba vjerovnikah iz dotične vrijdnosti. U tu svrhu će naime morati druga stranka povratiti primljenu stvar, izpravu (napose mjenicu) ili ustupljeno pravo, imati će dozvoliti brisanje uknjiženih pravah (napose zaloga), trpiti ponovno izvršivanje puštenoga prava, propustiti daljnje izvršivanje ustanovljenoga prava, a nije li moguća podpuna uzpostava prijašnjega stanja, morati će dati odštetu.

S toga se u §. 13. al. 1. i 2. postavlja obćenito pravilo, valjano za sve slučajeve, u koliko se drugdje neustanovijuje inače, pravilo naime, da se ima povratiti u masu, što je pobitno odsvojeno ili napušteno iz imovine prezaduženikove, eventualno, da se ima naknaditi vrijdnost, u koliko se ne može povratiti. Ako je dakle treća osoba stekla proti pobijanomu zalog ili podzalog na pobitno stečenoj stvari ili zalogu, morati će pobijani naknaditi vrijdnost, u koliko ne može stvari povratiti bez tereta, postojećega na korist treće osobe. Prema tome je nepotreban još naročit propis, kao što je §. 21. austr. zak., koji propis osim toga po svom slovu obvezuje pobijača,

da dokaže nepobitnost stećenja treće osobe, i da naknadu vrijdnosti toga stećenja zahtieva samo od onoga, koji je stvar posjedovao, kada je treća osoba dotično pravo stekla, dočim ipak pobijač inače nigdje nije vezan da pobija bilo proti prvomu teciocu bilo proti neposrednomu ili daljnemu sliedniku po svom izboru, i da od svakoga zahtjeva povratak onoga, što je pobitno stekao, sve dok ne ostvari svoga prava pobijanja.

U alin. 3. ovoga §. 13. i u §. 15. prave se medju raznimi vrsti pobitnih djelah razlike u pogledu obsega obveze pobijanoga, te se §. 15. (sr. kod toga §-a) tiče obveze pobijanoga radi bezplatnoga stećenja, dočim je u alin. 3. §. 13. označena obveza stecioca po ostalih vrstih pobitnih djelah.

U §. 13. alin. 3. luče se slučajevi pobijanja po §§. 2. i 3. toč. 4. §. 4. s jedne i slučajevi pobijanja po §. 3. toč. 2. i 3. §. 5. s druge strane, te je očito već po naravi tih pravnih djelah opravdano, da se sa prvimi postupa strože, naime da se pobijani u prvih slučajevih smatra nepoštenim posjednikom, dočim pobij ni u potonjih slučajevih mora povratiti sve koristi, koje je dobio posjedom stvari i naknaditi svaku štetu, nastavšu s njegova posjeda, u koliko joj je kriv. U prvih slučajevih mora pobijani kao nepošten posjednik osim toga naknaditi i koristi, koje bi zadobio prezaduženik dotično stečajni upravitelj; takov pobijani odgovara za svaku štetu, a da mu nije ni dopušten dokaz, da joj nije kriv, on jamči i za slučaj, koji ne bi stvari zadesio kod prezaduženika dotično u masi stečajnoj, nu po naravi stvari nebi ni takav pobijani nikad imao da odgovara za vrijdnost od osobite naklonosti (§. 335. o. g. z.), jer takova vrijdnost dolazi u obzir samo za onakova ovlaštenika, kojemu pristoji pravo, da ima samu stvar, a vjerovnikom stečajnim ne pristoji pravo, da imadu stvar, već da se namire iz nje.

I sa pobijanim u slučajevih §. 3. toč. 2. 3. i §. 5. pa i sa polijanim u slučaju §. 3. toč. 1. (sr. §. 15.), ter sa pobijanim nasliednikom (sr. §. 14.) postupa se kao sa

posjednikom nepoštenim, pošto mu bude priobćeno pobijanje (§. 338. o. g. z.)

U §. 14. (sr. §. 18. austr. zak., §. 10. ref. osn. ugar. zak.) obveza pobojna ostavitelja, obvezanoga po §. 13, prelazi na nasljednika u obsegu, koji je dobila po činjenicah, nastavih do smrti ostaviteljeve (alin. 1.), kako je to osnovano u pravu nasljednom, nu poslije toga valja uvažiti, da nasljednik možda ni nezna, da je po pravu nasljedstva što prešlo u njegovu imovinu, što je pobitno stečeno po ostavitelju, a u tom slučaju sigurno neće biti opravdano, da se štetne činjenice, koje glede stečenoga predmeta nastanu za poštena posjeda nasljednikova, prusudjuju istim mjerilom, kao da su nastale za posjeda ostaviteljeva. Nasljednik treba da odgovara posve kao ostavitelj dakle i prema propisu alin. 3. §. 13. samo onda, ako su mu poznate lile okolnosti, na kojih se osniva pravo pobijanja proti ostavitelju. Inače jamči nasljednik, ne doduše u smislu §. 15., jer se §. 15. kao iznimka tiče samo bezplatnoga stečenja prema §. 3. toč. 1., a ne ni naprosto u smislu §§. 329., 330. o. g. z. kao pošten posjednik, koji bi mogao i stvar potrošiti bez dužnosti povratka, već mora u smislu §. 13. al. 1., 2. osnove i §. 1447. o. g. z. stvar povratit ili naknaditi vrijednost kao pošten posjednik tako, da se tudjom štetom neokoristi.

Blagost ustanove §. 15. (sr. §. 33. ugar. zak., §. 6. referent. osn. k nov. ugar. zak., §. 19. austr. zak., §. 30. njem. steč. zak.) glede obveze onoga, koji je što stekio bezplatno, opravdava se promatranjem, da bi preoštrobilo, kad bi takov stecioc, koji je u vrijeme stečenja pošteno mislio i dar pošteno potrošio, bio sada obvezan, da povrati sve, što je primio i to iz svoje ine imovine, koje možda nebi trošio bio u onu svrhu (možda za kakov nepotreban užitak), u koju je dar upotrebio. S toga se pošten takov stecioc obvezuje na povratak samo u toliko u koliko u vrijeme pobijanja još posjeduje primljenu stvar ili njezinu vrijednost.

To vriedi samo glede poštena stecioca u smislu osnove, nu takovim se nesmatra stecioc:

1. ako postoje ostali uvjeti još kojega zakonskoga razloga pobijanju, naime §§. 2., 3. toč. 2., 3., 4. §. 4. ili §. 5. negledeć na to, dali je stečenje za plaću ili bez plaće, dakle ako je na pr. stecioc u vrijeme stečenja znao, da je prezaduženik to učinio u nakani da ošteti svoje vjerovnike (§. 2.), ili da je prezaduženik bio već obustavio svoja plaćanja ili da je proti njemu predan predlog stečajni (§. 5.), ili je stecioc bližim rođakom ili svojakom prezaduženikovim (§. 3. toč. 4.) i t. d., ili

2. ako je nepoštenim načinom (sr. §. 326. o. g. z.), dakle napose pošto mu je već doznanjeno pobijanje, prestao posjedovati (otudjio, potrošio, razorio) primljenu stvar ili njezinu vrijednost (§§. 952., 953. o. g. z.).

§. 16 (sr. §. 20. austr. zak., §. 8. referent. osn. nov. k ugar. zak.) hoće da ukloni svaku dvojbu o tom, da se ustanove §§. 13., 14., 15., koje slove o povratku tjelesnih stvari, primjereno imadu uporabiti u slučaju, kada je pobitnim pravnim djelom ustanovljeno ili ustupljeno koje pravo, ili se je tko odrekao svoga prava ili je obavljenu izplata ili osiguranje.

§. 17. (sr. §. 33. ugar. zak., §. 25. austr. zak., §. 31. njem. steč. zak.) slaže se sa misli, izraženom u §. 1435. o. g. z. Za slučaj uspješnoga pobijanja mora pobijani sve povratit, kao da nije ni primio (slučaj §. 3. toč. 1. neide ovamo, jer tu neima protučinitbe, o kojoj se radi u §. 17.), a po tom bi ono, što je on na temelju pobijanoga pravnoga djela dao ili učinio, u koliko je u masi stečajnoj, bilo u njoj bez pravnoga razloga, masa bi tom protučinitbom bila obogaćena. S toga pobijani može takovu u masi postojeću protučinitbu zahtievati (sr. §. 32. toč. 3. osnove novoga stečajnog zakona) kao dug stečajni, koji se neima prijaviti radi likvidacije, već se može potjerati proti upravitelju stečajnomu kao izvan stečajnoga postupka.

U koliko protučinitba nije u masi ni u naravi ni po vrijednosti, ona je u prezaduženika ili je ovaj njom razpoložio, nu prezaduženikova ovrši podvrgnuta imovina je masa stečajna, pa je opravdano, da pobijani taj osobni zahtjev, postojeći proti prezaduženiku, potjera proti upravitelju stečajnomu kao tražbinu stečajnu. Tu svoju tražbinu mora pobijani prijaviti u svrhu likvidacije i t. d. u smislu dotičnih propisih steč. zakona kao i svaku drugu stečajnu tražbinu.

Alin. 3. §. 25. austr. zakona nije nam potrebna, jer po §. 180. osnove novoga steč. zakona dobiva svaka i kasnije prijavljena tražbina stečajna pri diobi onoliko postotakah, koliko su ih već dobile pri diobah prijašnjih stečajne tražbine istoga razreda, naravno, u koliko dosiže razpoloživa za stečajne tražbine gotovina.

U §. 18. (sr. §. 34. ugar. zakona, §. 25. austr. zakona, §. 32. njem. steč. zak.) radi se o zahtjevu pobijanoga, pošto povratu predmet pobijane činitbe. Tu je dakle pobijana samo činitba (izplata), a ne dotični pravni odnošaj, koji je temeljem bio činitbi. Kada se činitba povratu, opravdano je, da se uzpostavljenom ima smatrati i tražbina pobijanoga, koja je bila utnula s te činitbe. Tu će tražbinu pobijani potjerati kao tražbinu stečajnu ako nebude imao pravo na razlučenu podmirtbu.

§. 19. (sr. §. 26. austr. zak.) je sigurno opravdan, ako se uvaži, da upravitelj stečajni nevrši prava pobijanja u ime prezaduženikovo, već u ime vjerovnikah stečajnih, prema kojim jedinim je pravno djelo bez moći (§. 1.), pa zato nemože biti ni preboja medju zahtjevom pobijača proti pobijanomu i zahtjevom pobijanoga, pristojecemu proti prezaduženiku.

U §. 20. (sr. §. 37. ugar. zak., §. 27. austr. zak., §. 34. njem. steč. zakona) je sa ugarskim zakonom postavljen rok od 6 mjesecih, koji se ukazuje s jedne strane dosta dugim u svrhu, da se razaznadu svi eventualni zahtjevi pobojni, a s druge strane opet ne predugim sa

stanovišta sigurnosti prometne i pobijanih, koje zahtieva što kraći rok. Kraći rok slaže se više i sa nastojanjem, da se što prije dovrši stečaj.

Poglavje drugo.

Pobijanje pravnih djela izvan postupka stečajnoga.

Pravo pobijanja mora se pripustiti i izvan stečaja, jer nije opravdano, da se u svrhu pobijanja vjerovnik sili na stečaj proti dužniku, po tom na veći trošak, a sudovi i stranke na veći posao. Osim toga vjerovnik inače nebi mogao u izlučnoj parnici prigovarati pobitnost tužiteljeva stečenja.

Jedini sada dozvoljeni slučaj pobijanja (§. 953. o. g. z.) nepredpolaze stečaja.

Izvan stečaja odpadaju slučajevi §. 5., koji predpolazu obustavu plaćanja ili predan predlog stečajni, jer bi inače nastajali ovakovi slučajevi: A pobija po §. 5. toč. 1. stečenje na pr. izplatu, učinjenu na korist B-a, te se namiri, nu vjerovnik C potjera A-a, jer je ovaj povriedio par *conditio omnium creditorum* (§. 5. toč. 2.), eventualno isti B, koji je prije možda prerano podmiren, a sada mu je tražbina dospjela.

U ovršnom postupku (naime izvan stečaja) ostaje valjanom ona »*prior tempore* (naime u stečenju prava zaloga) *potior jure*«.

Slučajevi §. 4. bi se istina mogli pobijati i izvan stečaja, nu osnova steže uporabu §. 4. samo na pobijanje u stečaju, jer neće da bez veće potrebe umnaža slučajeve pobijanja i jer je razsipanje imovine u smislu §. 4. i onako prema izkustvu samo pripravljanje stečaja.

Što se tiče rokovah, iztaknuti je, da pri pobijanju izvan stečaja neima roka, napomenuta u §. 20., jer je u stečaju potrebno upravitelju dati taj rok u svrhu, da se uputi, dočim to izvan stečaja nije potrebno. Tako se u stečaju mogu rokovi od 10 godina, 2 godine i 6 mjesecih

eventualno produljiti za daljnjih 6 mjeseci, nu s druge strane izmakom 6 mjeseci nakon otvorena stečaja prestaje pravo pobijanja, ma samo i neznatan dio rokovah protkao prije otvorena stečaja, dočim te stege izvan stečaja ne ima.

§. 21. (sr. §. 28. austr. zak., §. 1. njem. izvanst. zakona o pobij.) razlikuje se od odgovarajućega §. 1. u tom, što se po §. 21. pobija pravno djelo kao bez moći samo prema vjerovniku pobijaču i samo u svrhu podmirbe toga vjerovnika. (Sr. još napose §§. 28, 31. osn.).

§§. 22., 23. (sr. §§. 29., 30. austr. zak., §§. 3., 12. njem. izvanst. zak.) suglasni su sa §§. 2. i 3. samo što se u §§. 22., 23. desetgodišnji dotično dvogodišnji rok računa od sudbenoga potjerivanja prava pobijanja tužbom ili prigovorom.

Po §. 24. (sr. §. 32. austr. zak., §. 2. njem. izvanst. zak.) može se i izvan stečaja pobijati tužbom ili prigovorom, a uvjetom je pobijanju ponajprije to, da je pobijačeva tražbina protiv dužnika postala ovršivom. Kada dospje tražbina vjerovnikova, pristoji vjerovniku pravo, da ište podmirenje od dužnika, nu tek ovršivost tražbine daje mu pravo, da protiv volji dužnikovoj upotrebi pojedine predmete imovinske na svoju podmirbu. Tim više treba da je ovršivost uvjetom, kada se to pravo podmirbe vrši protiv trećemu na predmetih, jur izlučenih iz imovine dužnikove. (Iznimka od toga je u §. 27.)

Uvjetom je nadalje pobijanju, kako je već u opazkama uvodnih iztaknuto, da se vjerovnik ne može podmiriti iz imovine dužnikove, a ta se nemogućnost po nazočnom §-u dokazuje tim, da je ovrha protiv dužniku ostala bezuspješnom ili da se mora uzeti, da bi ostala bezuspješnom. Ovo potonje će biti dokazano tim, da su već druge ovrhe ostale bez uspjeha, ili tim da su premale vrijednosti imovinski predmeti dužnikovi, podvrgnuti ovrši, ili da im je vrijednost već iscrpljena zalozi, stečenimi po drugih vjerovnicih; u takovih naime slučajevih očito nebi opravdano

bilo, da se vjerovnik sili baš na molbu ovršnu ili još i na provedbu ovrhe.

Po §. 24. ne odlučuje ništa vrijeme, kada je tražbina vjerovnikova nastala, te se može pobijati i za tražbinu, koja je nastala poslije pobitnoga pravnoga djela. Vjerovnik naime zahtjeva samo podmirbu i u tu svrhu mu se daje pravo pobijanja. Tek u vrijeme preduzetoga podmirivanja vidi se, da li ga se tiče koje stečenje iz imovine dužnikove, kojemu zakon ne daje zaštite pred njegovim pravom podmirbe, a vjerovniku pristoji pravo, da se podmiri iz svih predmeta, koje zateče ovrha, bez obzira na to, da li su ti predmeti dospjeli u imovinu dužnikovu prije ili poslije nastale tražbine vjerovnikove. Nemože dakle biti dvojbe o tom, da vjerovniku valja dozvoliti pobijanje i onoga stečenja, koje je nastalo prije njegove tražbine.

§. 25. (sr. §. 31. austr. zak., §. 11. njem. izvanst. zak.) suglasan je sa §. 12.

U §. 26. (sr. §. 33. austr. zak., §. 4. njem. izvanst. zak.) daje se vjerovniku pravo, da sudbeno ili po javnom bilježniku obavijesti budućega pobijanoga o svojoj nakani pobijanja tim posliedkom, da se rok od 2 godine, naznačen u §. 23. ima računati od dana dostavljene te obavijesti, a ne od dana potjeranoga prava pobijanja. Može se naime dogoditi, da je pomenuti rok jur na izmaku, a vjerovnikova tražbina protiv dužniku još nije ovršiva ili se još nemože dokazati neutjerivost te tražbine na imovinu dužnikovu; može naime biti, da će dužnik u sporazumku sa budućim pobijanim nastojati, da otegne postupak bilo parbeni bilo ovršni, ovaj potonji napose tim, za zavarava vjerovnika izkazujući svoje imovine, koju poslije dade s uspjehom izlučiti. Protiv tomu mora se dati zaštita vjerovniku. Nu uvjetom se stavlja toj pogodnosti, da se najzad u roku od dvie godine iza obavijesti potjera pravo pobijanja, dakle da u tom roku postane tražbina ovršivom i da se osim toga mora uzeti, da već u vrijeme dostavljene pomenute obavijesti vjerovnik ne bi ovrhom na imovinu dužnikovu došao do podmirbe. Ovo potonje je

potrebno za to, jer pravo pobijanja ne može nikako nastati, dok se vjerovnik može podmiriti iz imovine dužnikove, a pomenuta ubaviest svakako predpolaze, da je to pravo uvjetno (t. j. ako se za 2 godine podnese tužba) jur nastalo. Svrhom je 2. alineji, da ukloni svaku dvojbu o tom, da produljaj roka proti komu sliedniku nastaje i onda, ako je ubaviest dostavljena samo tomu sliedniku, pa i ne bila dostavljena prvomu steciocu ili njegovu nasliedniku. Ako je naprotiv ta ubaviest dostavljena prvomu steciocu ili njegovu (universalnomu) nasliedniku, vriediti će produljaj roka i proti svakomu sliedniku, jer bi inače možda neimućan prvi stecioc ili njegov nasliednik lahko obezuspješio pobijanje tim, da nakon minulih 2 godina pobitno stećeni predmet dade trećemu, proti komu se, kada produljaj roka ne bi vriedio i proti njemu, ne bi više moglo pobijati. Iztaknuti je, da se pogodnost §. 26. daje samo u slučaju pobitnoga po §. 23. pravnoga djela, dočim to nije od potrebe u slučaju, ako se radi o pravnom djelu, pobitnu po §. 22., jer tu postoji rok od 10 godina za pobijanje.

U §. 27. (sr. §. 34. austr. zak., §. 5. njem. izvanst. zak.) je iznimka od propisa §. 24.; dozvoljuje se naime pobijanje prigovorom i prije nego tražbina vjerovnika proti dužniku postane ovršivom i to s razloga, što vjerovnik u takovu slučaju ne zahtjeva namirenja iz predmeta, na kojem mu još ne bi pristajalo nikakvo pravo, već jedino hoće da obrani od protivnikove navale pristojeće mu pravo (u pravilu pravo zaloga).

Dalnja se iznimka postavlja u slučaju diobe kupovnine, polučene ovršnom dražbom pokretnine ili nepokretnine, u kojem slučaju, sve ako tražbina i nije ovršiva, dozvoljeno je pobijanje ne samo prigovorom nego i tužbom. I tu naime vjerovnik brani već pristojeće mu pravo na stvari, nastojeć odbiti pravo prednika, koj hoće takodjer da se podmiri iz iste stvari, a kupovina ne dotiče za podmirbu obojice (sr. i §§. 19. do 22., 30. zak. od 17.

prosinca 1876. — ovršne novele — u sborn. broj 1. od godine 1877.).

Nu ne oprašta se ni u tih slučajevih od drugoga uvjeta, naznačena u §. 24., da se naime vjerovnik ne može podmiriti iz ine imovine dužnikove.

Po §. 28. (§. 35. austr. zak., §. 9. njem. izvanst. zak.) naročito je izključena tužba praejudicialna u pobijanju izvan stečaja, dočim se u stečaju može zahtjevati samo to, da je stanovito pravno djelo kao bez moći prema vjerovnikom stečajnim

Akoprem stečajni upravitelj neće u pravilu podizati tužbah praejudicialnih, — napose kada se radi o tom, da se obezkriepi pravo, koje druga stranka mora potjerati, ako hoće da se namiri iz imovine stečajne, te koje po tom stečajni upravitelj može sresti pobijanjem, kada ga potjera druga stranka, — nu ipak u stečaju može biti posebnoga razloga, da se pobija i praejudicialnom tužbom, napose kada je druga stranka pobitno stekla osobnu tražbinu, pa je neće da prijavi, dok ne mine rok, ustanovljen u §. 20. — Takova razloga nema za pobijanje izvan stečaja. Osim toga se za vjerovnike stečajne, prijavljene i neprijavljene, pobija radi celoga stećenja (§§. 1., 17.), jer se tu vjerovnici ne podmiruju izravno iz pobitnoga stećenja proti pobijanomu nego iz mase, ter pobitno stećenje mora za to prije doći u masu stečajnu, dočim se proti pobijanomu ne može ni navesti obseg ukupne tražbine vjerovnikah. S toga se dotično pravno djelo može bez dalnje stege izjaviti kao bez moći prema vjerovnikom stečajnim. Naprotiv izvan stečaja pojedini vjerovnik pobija samo u toliko, u koliko treba da se namiri njegova tražbina (§. 21.), a zato tražbinu mora naznačiti i staviti zahtjev, što treba druga stranka da učini ili trpi u svrhu podmirbe. Druga stranka se može i oslobodit od pobijanja, ako namiri tu tražbinu (§. 31.).

Taj dalnji zahtjev tužitelj glasiti će razno prema raznim slučajevom: Ako je dužnik otudjio ili u zalog dao koju stvar, te je druga stranka još posjeduje, biti će dalnji

zahtjev, da se pobijani osudi, da je dužan u svrhu podmirbe tužiteljeve tražbine trpiti ovrhu na dotičnu stvar, te će se na temelju pravomoćne osude, koja udovoljuje tomu zahtjevu, moći direktno protiv pobijanomu izvesti ovršna pljenitba te stvari; tako će biti i u slučaju, ako je ustupljena pobijanomu koja tražbina ili mu oprostena dug, a on ustupljene tražbine još nije realizirao; ako je stecioc odsvojio ili pogoršao stvar ili realizirao ustupljenu mu tražbinu, ili stečenje inače ne postoji in specie, kao u slučaju dužnikove izplate novčane, zahtjevati će pobijač platež vrijednosti ili odštete do visine svoje tražbine; pri diobi kupovnine, polučene ovršnom dražbom, zahtjevati će pobijač, da se pobijani izključi od namirenja, u koliko je to potrebno, da se namiri tražbina pobijačeva i t. d.

Prema §. 29. (sr. §. 36. austr. zak., §. 8. njem. izvanst. zak.) pobijani može svoju protučinitbu ili ponovno oživjelu tražbinu potjerati samo protiv dužniku. Protiv pobijaču ne može, jer ovaj niti ima protutražbine niti inače raspolaže imovinom dužnikovom. U stečaju je dakako drugčije (sr. §§. 17., 18.).

K §. 30. (sr. §. 37. austr. zak.) prema kojem valja u slučaju pobijanja izvan stečaja primjereno upravitelju ustanovah, danih za slučaj pobijanja u stečaju, pripomenuti je samo to, da pobijani ne ima nikad stvari povratiti u imovinu dužnikovu, kao što ju mora povratiti u masu stečajnu, već on mora dopustiti, da se vjerovnik namiri iz stvari ovrhom kao da je u imovini dužnikovoj (sr. napose §. 28.).

Po §. 31. (sr. §. 38. austr. zak.) može se pobijani osloboditi od pobijanja tim, da plati tražbinu pobijačevu protiv dužniku. Više naime od podmirbe pobijač ne može zahtijevati, pa je naravno, da njegovo pravo pobijanja prestaje, kada bude podmiren.

§. 32. (sr. §. 39. austr. zak.). Svaki vjerovnik ima pravo, da pobija dotično pobitno pravno djelo, nu obveza pobijanoga prema svim vjerovnikom je ipak samo jedna, te svaki vjerovnik mora, u koliko je pobijani tu obvezu

izpunio prema drugom vjerovniku, priznati tu izplatu i prema sebi valjanom.

Medju vjerovnici ne odlučuje ni prioritet tužbe ni prioritet osude, već prioritet zaloga (pljenitbe) na predmetu, pobitno stečenu po drugoj stranci: Vjerovnici su, kada uspiju pobijanjem, u istom položaju, kao da je taj predmet još u imovini dužnikovoj.

§§. 33. do 38. (sr. §§. 40. do 45. austr. zak., §. 13. njem. izvanst. zak.) uređuju zapletaje, koji nastaju, kada se prava pobojna pojedinih vjerovnikah otvorenim stečajem sastanu sa pravom pobožnim stečajnoga upravitelja.

§. 33. Pravom pobijanja pomaže se vjerovniku, da se namiri, proširuje se njegovo pravo ovršno, pa kako sva ovrši podvrgnuta imovina prezaduženikova služi kao masa stečajna zajedničkoj podmirbi svih vjerovnikah stečajnih (sr. §. 3. osnove steč. zakona), te prestaje pravo pojedinih vjerovnikah, da se namire bez obzira na ostale vjerovnike iz pojedinih predmetah imovine dužnikove (i pobitnim stečenjem, kada se uspije pobijanjem, postupa se kao da je imovinom dužnikovom), tako treba da prestane i pravo pobijanja pojedinoga osobnoga vjerovnika. Pravo pobijanja pojedinoga vjerovnika izčežava u pravu pobijanja svih vjerovnikah. To pravo treba da vrši upravitelj stečajni, a pobitno stečenje kao i ostala imovina, služeća podmirbi vjerovnikah, ima da se povrati u masu stečajnu — u koliko vjerovnik već nije podmiren ili osigurao (sr. §. 35.). Stečajnom upravitelju valja da pristoji to pravo, sve da su zanj minuli rokovi (§. 2. i t. d.), samo ako je pojedini vjerovnik podignućem tužbe očuvao pravo pobijanja protiv minuću rokovah.

Upravitelju stečajnomu mora se dati pravo, da i mimo jur tužbom pojedinoga vjerovnika zapodjete pobožne parnice podigne posebnu tužbu — ako nisu minuli rokovi. Pojedini vjerovnik može naime da nije valjano vodio parnice, a može da njegovim zahtjevom nije ni iscrpljena pobožna obveza pobijanoga. Već to je dovoljno, da se pojedinomu vjerovniku ne dopusti nastavak parnice za

vjerovnike stečajne, a ne može se to dozvoliti ni radi eventualnih obvezah, koje bi mogle dapače i u onom slučaju nastati na štetu vjerovnikah stečajnih, kada bi pojedini vjerovnik uspio pobijanjem. (Sr. §§. 17., 18.)

Nastavku parnice glede parbenoga troška ništa nije na putu, ako stečajni upravitelj ne stupi na mjesto pobijačevo, te je posve opravdano, da se to pravo daje svakoj stranci.

Ustanova §§. 33. ne odnosi se na prigovore, jer je prigovor sredstvom obrane, koga stečaj ne može da otme vjerovniku. Ovaj u takovu slučaju ne ide za tim, da steče pravo, već brani jur stečeno pravo (na pr. u parnici izlučnoj).

§. 34. Kao što tužbom pojedinoga vjerovnika proti minuću rokovah očuvano pravo pobijanja dolazi u prilog svim vjerovnikom stečajnim, dosljedno je, da im bude u prilog i ubaviest, koja je prema §. 26. u tom pogledu ravna tužbi.

§. 35. Da samo upravitelj stečajni može nakon otvorena stečaja zahtievati ovrhu osude, izhodjene prije otvorena stečaja, to pravilo sledi iz §. 33., nu iznimka se mora pripustiti, u koliko je vjerovnik već podmiren, jer u toliko je iscrpljena obveza pobijanoga. Isto tako ne može stečajni upravitelj zahtievati ovrhe one osude, na temelju koje je vjerovnik prije otvorena stečaja već stekao pravo zaloga, jer se u tom slučaju mora vjerovniku prema načelu, izraženu u §§. 12., 140. osnove steč. zakona priznati pravo, da nastavi ovrhu, kao da je razlučni vjerovnik. Nu ako je vjerovnik u vrieme, kada je namiren ili osiguran, jur znao, da je njegov dužnik obustavio plaćanja ili da je proti njemu predan predlog stečajni, treba da i to namirenje ili osiguranje bude po bitno po §. 5., toč. 2. kao da je posledilo iz imovine dužnikove.

§. 36. očito je opravdan, jer se u takovu slučaju pokazuje, da je dotični vjerovnik radio kao negotiorum gestor i da je ta n. g. odobrena.

§. 37. obzire se osobito na to, da je prometu vrlo štetna preduga nesigurnost: U §. 23. naznačeni rok od dvie godine može se po §. 26. produljit na daljnje 2 godine; mnogi stečaji traju po 2—3 godine, pa bi tako u slučaju tužbe, podignute prije otvorena stečaja, nesigurnost stečenja trajala oko 6 godina.

Stečajni upravitelj će i onako sigurno pobijati, gdje se je nadati uspjehu.

Osim toga je potreban obzir na pobijanoga, koji bi razdieljenom dužnikovom imovinom i dovršenim stečajem izgubio pravo, dano mu po §§. 17., 18., te bi se imao držati samo dužnika (§. 29.), kojega insolventnost je uvjetom pobijanju.

Ustanovu §. 38, zahtieva dosljednost prema §. 11. alin. 3.

Poglavje treće.

Zajedničke ustanove.

§. 39. (sr. §. 46. austr. zak. §. 13. ref. osn. k nove. ug. zak.).

Osobito je u parnicah o pobijanju opravdana bojazan, da će mnogi pobijani nastojati, da stečenu stvar odsvoji, potroši, obtereti, pogorša itd. napose onda, kada ina mu imovina ne dotiče, da naknadi vriednost stvari. Stoga se ovom ustanovom olakšava postignuće privremega sredstva osigurajnoga tim, da se zaszvedočenje pogibelji (sr. §§. 407., 427. gpp.) može nadomjestiti položenjem sigurnosti za eventualnu štetu pobijanoga. To će biti od veće važnosti kod pokretninah, dočim kod pravah, koja su predmetom gruntovnoga unosa, valja poglavito predusresti gruntovnu razpoložbu pobijanoga zabilježbom tužbe. Tomu je potreban poseban propis, jer je neosnovano tumačenje §§. 104 148, grunt. reda u našoj praksi, gdje se često zahtievaju i dozvoljuju zabilježbe tužbe, čim se tužbeni zahtjev tiče gruntovnoga kojega prava. Zabi-

lježbu dozvoljuje osnova, ako ima uvjetah privremenu sredstvu osigurajnom, što valja prosuditi i obzirom na 1. alineju. Time s jedne strane dovoljno se pazi na interes pobijačev, s druge strane predusreće se njegovoj eventualnoj šikani.

§. 40. (sr. §. 36. ugar. zak., §§. 47. do 49. austr. zak.).

U parnicah o pobijanju raditi će se o tom, dali je i prije više godina izvedeno koje fraudulozno pravno djelo, dali je prezaduženik imao nakanu, da ošteti svoje vjerovnike, dali se osiguranje ili povratak tiče miraza ili druge koje tražbine, da li je tko u prodaji kojoj morao opaziti razsipanje, da li su obustavljena plaćanja, dali je steciocu poznata bila nakana oštetna, da li mu ta nakana ili nakana pogodovna nije bila poznata, da li je tko hotomično što propustio, kolika odšteta ide pobijača itd. To su takovi predmeti dokaza, da će uz uporabu propisah našega redovitoga građanskoga postupnika od 16. rujna 1852. o dopustivosti i uvažanju dokaza često neopravdano podleći materijalna istina, koja treba da i u građanskom postupku steče uvažanja — dakako u skladu sa slobodnim razpolaganjem parbenih stranakah.

Stoga se smatra osobito važnom i nuždnom ustanova §. 40., kojom se uvadja slobodno prosudjivanje dokazah u svakom slučaju priepora o pobijanju, bio on uveden tužbom ili prigovorom. Dakako da je sa slobodnim osvjedočenjem u uzku savezu neposrednost, nu takova novost bi zahtjevala promjenu postojećih propisah bar o postupku pred našimi sbornimi sudovi u građanskih stvarih, a to pitanje nije prikladno, da se ovdje riešava. Da posrednost pako nije nespojiva sa slobodnim posudjivanjem svih okolnostih, primjerom su i §§. 43., 47, maličnoga zakona i §§. 279., 289. kazn. postupnika, po kojih se takodier na temelju spisah odlučuje po slobodnom osvjedočenju.

Osnova nadalje donekle uredjuje dokaz odlučnom prisegom, dopustiv prema propisom redovitoga građan-

skoga postupnika. U koliko se naime ne mora postupati po zakonu bagateljnomo (sr. §. 62. toga zakona), biti će dopustiva i odlučna prisega kao dokazalo i u prieporih o pobijanju, nu pošto je i znanje ili neznanje činjenicom, koja bi se direktno mogla dokazivati prisegom odlučnom, treba to izrično izključiti, ter dozvoliti to dokazalo samo glede činjenicah, od kojih se ima zaključivat na znanje ili neznanje, jer bi inače učestale prisege o znanju i neznanju, koje bi pokraj nedosežnosti toga nutarnjega stanja samo davale povoda bezuspješnim kaznenim iztragam.

Za slučaj, ako se pobija tužbom, određuje osnova postupak ustmen (protokolaran) prema propisom gradj. parb. postupnika od 16. rujna 1852., u koliko ne ima uvjetah postupku bagateljnomo: izključuje dakle pismen postupak na tužbu, a to zato, jer je potrebno, da se u parnicah poboynih i postupa brže i da se sudac slobodnije kreće. Kada se u pismenoj parnici prigovara pobitnost, taj prigovor dakako ne može više da mienja već povedena pismena postupka.

§. 41. (sr. §. 2. sl. b. gpp. §. 50. austr. zak.) hoće, da se vjerovnici bez potrebe ne zaustavljaju u provedbi parnice pobojne, pa zato naprema §. 2. sl. b) gpp. otežčava obustavu građanske parnice radi kaznenoga postupka u toliko, što se ta obustava može odrediti samo onda, ako je kazneni postupak jur u tečaju, dakle ako su jur određeni bar izvidi.

§. 42. (sr. §. 269. ugar. zak., §. 52. austr. zak.) u savezu je sa §. 247. osnove stečajnoga zakona, prema kojem oba zakona imadu zajedno stupit u život danom, što će ga naredbom opredieliti ban. Tim danom izgubiti će svoju moć svi zakonski propisi o istom predmetu, napose i §. 953. o. g. z.

Dalnji propis, da se ustanove osnove ne imaju upravljati na pravna djela izvedena prije dana, kojim one kao zakon stupe u život, sigurno je ovdje opravdan, gdje se toli oštro zasieća u područje građanskoga prava

Prilog II.

Rasprava u pravosudnom saborskom odboru.

Nakon kratke generalne razprave prihvaćena bi osnova za podlogu specijalne debate.

U specijalnoj debati zaključene su slijedeće promjene i modifikacije:

§. 3. osnove ima se razdijeliti u tri posebna paragrafa i to tako, da točka 4. sačinjava jedan §. i to po redu §. 3., koji ima glasiti ovako:

»Pobijati se mogu naplatne pogodbe prezaduženikove, uglavljene tečajem posljednjih dviju godina prije otvorena stečaja sa ženitbenim mu drugom, ili sa bližimi rođaci ili svojaci, u koliko se već samom pogodbom oštećuju vjerovnici stečajni, a druga stranka ne dokaže, da joj u vrijeme utanačene pogodbe nije bila poznata nakana prezaduženikova, da ošteti svoje vjerovnike. Bliži su rođaci dotično svojaci prezaduženikovi one osobe, koje su s njim ili sa njegovim drugom ženitbenim u rodu ili tastbini u lozi uzpravnoj ili do drugoga koljena loze po bočne (§. 41. o. g. z.)«.

Točka 1. ima sačinjavati §. 4., koji glasi:

»Pobijati se mogu bezplatne razpoložbe prezaduženikove učinjene tečajem posljednjih dviju godina prije otvorena stečaja, u koliko prezaduženik nije bio na to po zakonu obvezan, ili u koliko se ne radi o navadnih prigodnih darovih. To pobijanje dosiže i mješovite, to jest, dielom naplatne, dielom bezplatne pogodbe prezaduženikove, u koliko su bezplatne«.

Točka 2. i 3. imaju sačinjavati §. 5. ovako:

»Pobijati se mogu, ako su izvedena tečajem posljednjih dviju godina prije otvorena stečaja, slijedeća pravna djela:

1. Osiguranje miraza, uzmirazja ili udovičke plaće imovinom muževom, a tako i povratak miraza dotično

izručba uzmirazja ili udovičke plaće, u koliko muž u vrijeme osiguranja ili povratka dotično izručbe nije bio na to obvezan bilo pogodbom, utanačenom bar dvije godine prije otvorena stečaja, bilo samim zakonom;

2. Osiguranje obećana, a još nepredana miraza imovinom ženinom, ili predaja miraza obećana iz imovine ženine, u koliko žena u vrijeme osiguranja ili predaje nije bila na to obvezana bilo pogodbom, utanačenom bar dvije godine prije otvorena stečaja, bilo samim zakonom«.

§. 4. osnove ima se izostaviti.

§. 5. Osnove ima se razdijeliti u dva posebna §§. tako, da točka 1. sačinjava jedan, a točka 2. i 3. drugi paragraf. Osim toga ima se točka 1. preinačiti glede tereta dokaza po austrijskomu zakonu, a na početku izostaviti citiranje §. 219. stečajnoga zakona.

Prema tomu ima točka 1. biti slijedeći §. 6., koji glasi:

»Pobijati se mogu, ako su izvedena nakon obustave plaćanja prezaduženikovih ili nakon predana sudu predloga stečajnoga: ona pravna djela, kojimi se naplaćuje ili osigurava vjerovnik, koji toga nije mogao zahtievati u obće ili ne tako (takovu izplatu, takovo osiguranje) ili ne u to vrijeme, ako ne dokaže, da mu u vrijeme izplate ili osiguranja nije bila poznata nakana prezaduženikova, ga pogoduje pred ostalimi vjerovnici, ili ako pobijač kaže, da je vjerovnik u vrijeme izplate ili osiguranja znao, da je prezaduženik jur obustavio plaćanja, ili da je proti njemu predan predlog stečajni.

§. 7. ima glasiti:

»Pobijati se mogu, ako su izvedena nakon obustave plaćanja prezaduženikovih ili nakon predana sudu predloga stečajnoga:

1. Pravna djela, kojimi se naplaćuje ili osigurava vjerovnik, koji je u vrijeme izplate ili osiguranja znao, da su obustavljena plaćanja ili da je predan predlog stečajni;

2. pravni poslovi prezaduženikovi, ako se već njimi samimi oštećuju vjerovnici stečajni i ako je druga stranka u vrijeme uglave takova pravnoga posla znala, da su obustavljena plaćanja ili da je predan predlog stečajni.

Prema tim promjenama imaju se izpraviti brojevi paragrafa osnove.

Slijedeći §§. 6., 7., 8. sada 8. 9., 10., primljeni su bez promjene, samo je ispravljeno citiranje pojedinih §§.

U §. 9. sada 11. ima u drugom redu nakon rieči »propustu« doći točka i time taj §. završiti, a ostalo ima se izostaviti.

Primljeni su bez promjene §§. 10.—22. incl. sada §§. 12.—24. incl., samo su ispravljena citiranja pojedinih §§. prema promjenama, što ih je učinio pravosudni odbor.

§. 23. osnove, sada 25., rastavljen je u tri posebna paragrafa. Prema tomu ima biti §. 25.:

»Pobijati se mogu naplatne pogodbe dužnikove, uglavljene tečajem posljednjih dviju godina prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje sa ženitbenim mu drugom, ili sa bližimi rodjaci ili svojaci; u koliko se već samom pogodbom oštećuju vjerovnici dužnikovi, a druga stranka ne dokaže, da joj u vrijeme utanačene pogodbe nije bila poznata nakana dužnikova, da ošteti svoje vjerovnike. Bliži su rodjaci dotično svojaci dužnikovi one osobe, koje su s njim ili sa njegovim drugom ženitbenim u rodu ili tastbini u lozi uspravnoj ili do drugoga koljena loze pobočne (§. 41. o. g. z.).

§. 26. »Pobijati se mogu bezplatne razpoložbe dužnikove učinjene tečajem posljednjih dviju godina prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, u koliko dužnik nije bio na to po zakonu obvezan, ili u koliko se ne radi o navadnih prigodnih darovih. To pobijanje došije i mješovite, to jest dielom napiatne dielom bezplatne pogodbe dužnikove, u koliko su bezplatne.

§. 27. »Pobijati se mogu, ako su izvedena tečajem

posljednih dviju godina prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, slijedeća pravna djela:

1. Osiguranje miraza, uzmirazja ili udovičke plaće, u koliko muž u vrijeme osiguranja ili povratka dotično izručbe nije bio na to obvezan, bilo pogodbom, utanačenom bar dvie godine prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, bilo samim zakonom.

2. osiguranje obećana, a još nepredana miraza imovinom ženinom, ili predaja miraza obećanoga iz imovine ženine, u koliko žena u vrijeme osiguranja ili predaje nije bila na to obvezana, bilo pogodbom utanačenom bar dvije godine prije sudbenoga potjerivanja prava na pobijanje, bilo samim zakonom.

Ostali paragrafi sve do 39. incl., sada 43. incl., prihvaćeni su bez promjene, samo su izpravljeni brojevi paragrafa i citiranje.

§. 40., sada 44., ima glasiti ovako:

»U nijednom preporu o pobijanju nije sudac vezan na zakonska pravila o dopustivosti i o uvažanju dokaza, nego će na temelju savjestna izpitivanja dokazah odlučiti po slobodnom svojem osvjedočenju.

Pobija li se tužbom, valja postupati ustmeno prema propisom građanskoga parbenoga postupnika od 16. rujna 1852. (br. 190. d. z. l.) ako ne ima uvjeta postupku maličnom po zakonu od 3. listopada 1876. (sbor. br. 88.).

Odlučna prisega u smislu gradj. parb. postupnika od 16. rujna 1852. u dokaz toga, da je komu bilo što poznato ili da mu nije bilo poznato, dopustiva je samo tako, da se prisegom mogu potvrditi takove okolnosti čina, od kojih se ima zaključiti to znanje.

Slijedeći paragrafi osnove §. 41.—43. incl. sada 45.—47. incl., prihvaćeni su bez promjene.

U Zagrebu dana 30. prosinca 1895.

Dr. Aleks. Egersdorfer v. r.
predsjednik.

Dr. F. I. Spevec v. r.
izvjestitelj.

Prilog III.

Saborska rasprava od 20. siječnja 1897.

(Stenografski zapisnik CLXVI. sjednice).

Izvjestitelj dr. Franjo Spevec: Vis. sabore! Ova malena osnovica vrlo je velikoga zamašaja za naše privatno, osobito imovinsko pravo. Ona uvadja nešto, česa nije poznavalo naše dosadanje pravo; ona duboko zasieca u načela našeg obćeg građanskog zakonika, te znatno modificira ta načela, a zasieca i u neke druge grane prava, kao gruntovno pravo, te modificira njihova načela, tako princip publiciteta itd. Važan dakle mora da je razlog, ozbiljna mora da je potreba, koja iziskuje, da se stvori ovakav zakon, o kakovom se eto radi. Pa da takova potreba u istinu postoji, to se priznaje mal ne obćenito, priznaje to naš pravnički, kao što i prometni sviet.

Po današnjem našem pravu, dužnik odveć lahko izigrava vjerovnika. Vjerovnici, odnosno vjeresija u obće, uživaju pre slabu zaštitu. Obveza, kako se danas obćenito shvaća, sadržaje doduše dužnost dužnika, da daje vjerovniku ono, na što je obvezan. Dužnik jamči zato sa svojom gospodarstvenom snagom, pak ako ne može dati onoga, što duguje u prvom redu, dužan je naknaditi vjerovniku interes. Sve se to može iznuditi od dužnika pravnimi sredstvi, a nije prepušteno njegovoj samovolji. Ali pored svega toga može dužnik slobodno razpolagati sa svojom imovinom, pa tako potaknut različitim motivima, može se lišiti onih sredstava, koja su potrebita, da daje vjerovniku, što mu je dužan, odnosno, da mu naknadi interes. Vjerovnik, koji radi toga ne može dobiti namirenje za svoju tražbinu, ipak redovno ne može pobijati onih dispozicija dužnikovih, po kojima je ovomu postala nemoguće, da podmiri vjerovnika, jer kako se danas obćenito shvaća obvezno pravo, dužnik premda dužnik, ipak slobodno raspolaže sa svojom imovinom i čineći to, služi se svojim pravom.

Već rano su medjutim stali razmišljati o tom, kako da se zaštiti vjerovnik barem od stanovitih dispozicija dužnika, barem za slučaj, kada dužnik hotice zlorabi svoju slobodu razpolaganja na štetu vjerovnika. Zaštita pruža se najprije proti onakovim dispozicijam dužnikovim, što jih je učinio u nakani, da prikrati vjerovnike, a stoji ta zaštita u tom, da odgovara vjerovniku za takov slučaj ne samo dužnik kao obično, nego i onaj, u čiji je prilog dužnik razpolagao. Zaštita dakle imade u početku karakter subjektivan. Ona predpostavlja zlu nakanu dužnika, odnosno sudjelovanje trećega kod te nakane.

Takove je naravi zaštita, što je pruža vjerovnicima rimsko pravo. Ako dužnik otdudji štogodj od svoje imovine u nakani, da prikrati vjerovnika, onda onaj, u čiji je prilog to učinio, odgovara, ako znade za nakanu dužnikovu, tako, da imade povratiti sve, što je primio i ima naknaditi svaku štetu. U obće imade vjerovnika staviti u takav položaj, kao da nije ništa otdudjeno.

Ako stjecalac nije znao za zlu nakanu dužnikovu, onda odgovara, osobiti ako uglavljen lukrativni pravni posao, vjerovnicima prezaduženika u toliko, u koliko je otudjenjem obogaćen.

Dalje razvijala se zaštita prikraćenim vjerovnicima osobito u statutima talijanskih gradova. Zaštita rimskoga prava, budući izključivo subjektivne naravi, nije bila dostatna, pa je ta zaštita dobivala malo po malo i objektivni karakter.

Mogla su se pobijati ne samo ona djela, što ih je izveo dužnik u nakani da ošteti svoje vjerovnike, nego i druga djela, bez obzira na tu nakanu, osobito ako su se sbila u kratko vrieme prije otvorenja stečaja ili biega dužnikova. Pretezalo je kod toga shvaćanje, da su takova djela ništava, jer da dužnik nakon obustave plaćanja ne može više razpolagati sa svojom imovinom, a isto tako niti nekoliko danah prije te obustave.

Načela talijanskih štatuta prihvatilo je i francesko pravo, osobito trgovačko, dočim civilno pravo francezko

sliedi u suštini rimsko pravo. Već g. 1667. reglement lionskih trgovaca proglasio je obćenito kao ništava sva pravna djela trgovca, koja nisu nastala u razdoblju od bar deset dana prije nastale insolventije. Ovo je skorim postalo obćenito pravo Francezke, osobito po »Code de comerce« od g. 1807. Kasniji jedan zakon od 1838. ublažio je ovo starije pravo u toliko, što je pravne poslove sklopljene prije otvorenja stečaja, nakon obustave plaćanja, proglasio obćenito ništavima samo onda, ako je sukontraht dužnika znao, da je dužnik obustavio plaćanja. Zahtjeva dakle subjektivni moment, a ne samo objektivni, kao starije pravo. Medjutim i pored toga ima nekih pravnih djela, koja su ništava bez obzira na subjektivni momenat, ako su sklopljena nakon obustave plaćanja ili 10 dana prije toga.

Po franceskom su pravu i mnoge druge države štitele vjerovnike, a u najnovije doba osobito je u Njemačkoj uredjeno to pitanje, i to obćenito, za trgovce kao i za netrговce.

Stečajni zakon od 1877. normira pobijanje pravnih djela u stečaju, a zakon od 1879. pobijanje pravnih djela izvan stečaja.

Po primjeru toga njemačkoga zakona izradjen je 1881. ugarski zakon, a g. 1884. austrijski, a po primjeru ovih zakona izradjena je i ova naša osnova.

Potreba takove zaštite vjerovnika osjećala se više u nas i u Austriji, nego n. pr. u području t. z. obćega (pandektarnoga) prava, jer dočim obće pandektarno pravo štiti vjerovnika poznatim sredstvom »actio Pauliana« naš obći gradj. zakonik ne štiti vjerovnika tako reći ničim, osim što po §. 953. o. g. z. daje vjerovnicima pravo, da mogu pobijati darovanje.

Tako dakle, visoki sabore, prava mal ne svih evropskih država dopuštaju, da se mogu pobijati stanovita pravna djela, koja se tiču imovine prezaduženika.

Dopuštaju to i prava mnogih izvanevropskih država. Pravo pobijanja postalo je — može se reći — obćenito

vjeresijsko pravo. To pako pobijanje sastoji u tom, da vjerovnik, koji ne može dobiti namira iz imovine prezaduženikove, može pobijati stanovita pravna djela, koja se tiču dužnikove imovine, i tražiti, da se ta djela proglase, kao da ne vežu vjerovnike, kao da nemaju nikakve moći za vjerovnike, t. j. uzimlje se naprama vjerovnicima, kao da tih djela ni nema i kao da ono, što je odtudjeno iz imovine dužnikove po tom djelu, niti nije odtudjeno, tako da vjerovnik može iz toga tražiti namirenje, odnosno voditi na to ovru.

Moderno pravo pobijanja nije napereno, kao ono po rimskom pravu, samo protiv onih djela, koje je dužnik izveo u nakani, da ošteti vjerovnike svoje, već se mogu, kako je već rečeno, pobijati neka djela bez obzira na tu nakanu, pravna djela, koja objektivno sadržavaju za vjerovnike nepravo, a da se ne može dužniku spočitnuti niti zla nakana niti nevjera.

Starije je pravo za tim štitilo samo onog vjerovnika, protiv kojega je bilo napereno dotično pravno djelo dužnikovo, koji je dakle bio povriedjen po tom djelu, dakle koji je bio vjerovnik u ono vrijeme, kad je dužnik djelo izveo. Naprotiv po modernom pravu mogu pobijati takova djela i oni, koji su postali vjerovnici tek kasnije, kad je pobitno djelo već izvedeno. Moderno pravo ne štiti samo određenog pojedinog vjerovnika, nego štiti vjerovništvo u obće ili bolje kredit. Pobitno djelo nema više kao što po starom pravu, samo individualno značenje, nego ima značenje socijalno. Ono je napereno protiv socijalnih interesa, na ime kredita.

Tako dakle moderno pravo nastoji, da zaštiti interese vjeresije sad na objektivni sad na subjektivni način. Pa gdje se temelji zaštita na subjektivnom stanovištu, gdje se naime predpostavlja zla nakana dužnikova i poznavanje te nakane, tamo nastoji pravo, da procesualnim poteškoćama izbjegne s pomoću presumpcija. Ne samo, da dužnik, koji padne u stečaj, ne može više pravovaljano razpolagati sa svojom imovinom na štetu vjerovnika, nego

prikraćeni vjerovnici mogu pobijati stanovita pravna djela i prije stečaja kao što i izvan stečaja izvedena. Pa ne samo da se mogu pobijati pravna djela, što ih je izveo sam dužnik, nego i stanovita takova djela, koja nije izveo dužnik, ali se tiču njegove imovine.

Pita se sada, vis. sabore, je li ta zaštita u toj mjeri opravdana. Ima ih, koji to poriču i prigovaraju toj zaštiti koješta.

Kaže se, da vjerovnike treba od prevarnih djela dužnikovih štiti kazneno-pravnimi i policajnim sredstvi, a ova civilna pravna zaštita, da ide predaleko. Dužnik raspolažući svojom imovinom, dok se kreće u granicama prava, ne čini krivo vjerovnicima; pa ako su oni propustili, da se osiguraju onako, kako to zakon dopušta, na ime poručanstva ili založnim pravom, onda mogu biti pripravi, da će dužnik onako raspoložiti svojom imovinom, kako to za njih ne će biti koristno, ali dužnik čineći to služi se svojim pravom, jer makar je dužnik, on ipak može raspolagati svojom imovinom. To je jedan prigovor.

Ali, vis. sabore, to je baš ono, o čemu se radi. Baš radi toga, što po načelima obveznog prava može dužnik lasno izigrati vjerovnika i što to obvezno pravo ne pruža vjerovnicima dostatne zaštite, baš radi toga hoće se, da se njima zaštita pruži posebnim zakonom. Uvidja se, da se ne može ta zaštita pružiti jedino kazneno-pravnim putem.

Poručanstvo ne koristi mnogo, jer je i poruk osobni dužnik, pa i on može svojom imovinom slobodno raspolagati i lišiti se sredstava, koja bi mu bila potrebna, da namiri vjerovnike. Zaloga u mnogim slučajevima iz različitih razloga ne može dati onaj, koji treba kredita, a ipak je vriedan, da mu se pruži vjeresija.

Pa kad bi oni, koji mogu dati vjeresiju, taj kredit davali samo onima, koji zanj mogu dati zalog, bilo bi traženje i davanje vjeresije vrlo ograničeno, a po tom bi dosljedno bile ograničene one koristi, što ih ima pro-

met od vjeresije. Dok dakle postoji potreba osobnoga kredita, dotle treba taj osobni kredit zaštite i to onakove zaštite, da ona, koliko je moguće, bude uspješna. Prigovaraju pravu pobijanja i to, da odviše steže i otežava promet, jer se nitko ne će lako upuštati u sklapanje pravnih posala, kad zna, da se može naći kaki vjerovnik, koji će taj pravni posao moći pobijati.

Istina, da zakon o pobijanju nalaže svakomu veću opreznost kod sklapanja pravnih poslova, da svaki pazi na imovinske odnošaje osobito na dugove onoga, s kojim sklapa pravne poslove. Ali o tom se upravo i radi, da se slobodi dužnikove dispozicije stave takove stege, koje će ipak biti manje štetne, nego li što je štetna njegova slobodna dispozicija po vjeresiju.

I ovdje ima pravo, kao što i mnogom drugom pogledu, da izmiri interese, koji medjusobom konkuriraju: u jednu ruku interese vjerovnika i vjeresije, a u drugu ruku interese inakoga prometa sa dužnikom. Za oto zakoni o pobijanju imadu kao što i mnogi drugi zakoni karakter kompromisa. Oni nastoje u jednu ruku da zaštite vjeresiju jače nego li je to bilo prije njih, ali u drugu ruku ne proglašuju se pobitnima, a jošte manje ništovnim sva ona pravna djela, koja se tiču imovine dužnika, nego samo stanovita pravna djela, kod kojih postoje određene što objektivne a što subjektivne pretpostave za pobijanje, a i ta se djela mogu pobijati samo, ako dužnik inače ne može podmiriti vjerovnika.

Kaže se i to, da pravo pobijanja ide i u tom predaleko, što seže preko granica obveznoga prava pa poremećuje granice izmedju obveznih i stvarnih prava. Ali s obzirom na to valja uvažiti, da opreka izmedju stvarnih i obveznih prava pripada formalnoj jurističkoj tehnici, da ona nije nepromjenljiva nego se mora ublažiti eventualno i ukloniti načelna njezina oštrina ondje, gdje to potrebe života iziskuju. Jer ako se potrebama života ne može udovoljiti po strogim načelima i konsekvencijama čistoga obveznoga prava, treba poći preko tih kon-

sekvencija. A kako je poznato, imademo i mi slučajeva, gdje obvezno pravo ne djeluje samo proti onomu, koji je u obveznom odnošaju, nego i proti svakomu trećemu, gdje dakle djeluje absolutno kao i stvarno pravo.

Mnijenje vis. kr. stola sedmorice, što ga je kr. stol sedmorice dao ob osnovi, sadržaje takodjer različitih prigovora.

Na jednom mjestu zove se ova zak. osnova čudnom. (Čita): Čudnom se mora prikazati svakomu, koji je vikao pravno misliti i osjećati po načelih civilnog prava romanskoga i na njih osnovanih zakonikah, po kojih se zakonske ustanove izvadjaju iz glavnog načela po njegovih nutarnjih razlozih logičnim redom i sliedom, dočim snovani zakon proizlazi iz specijalne državne odredbe, temeljeće se na načelih građanskoga prava (izuzam neznatne iznimke) i kojeg ustanove nisu po dosadanjem načinu razvijanje jednoga načela po nutarnjih razlozih, nego se opredjeljuju po vanjskih svojevoljno stavljenih činih i okolnostih.

Ovo dakle mjesto zove predležecu osnovu čudnom. Ali meni se čini, da je bar ovo mjesto mnijenja kr. stola sedmorice takodjer veoma čudno.

Prije svega, kakova je to specijalna državna odredba, kojoj je plod ovaj zakon, to nije jasno, nego jasno je to, da je ova zak. osnova plod isto onakove državne odredbe, kakove i svaki drugi zakon. Da se ta odredba ne osniva na načelima građanskoga prava, taj prigovor može značiti samo to, da se ne osniva na načelima sadašnjega građanskoga prava. A to je i istina, o tom se i radi. Jer kad bi se po načelima postojećega građanskoga prava moglo polučiti ono, što se namjerava novim zakonom, onda jednostavnoga novoga zakona ne bi trebalo. Svako novo pravo razkršćuje se više manje sa sadašnjim pravnim načelima, inače se ne bi moglo zvati novim, pa radi toga neće nitko poricati opravdanosti novoga prava, ako takovo iziskuju potrebe života.

Ako i stoji, vis. sabore, da ovaj zakon, o kom se sada radi, spada u t. zv. singularno pravo, nije ni to ni-

kakov prikor. Singularnog prava imali smo dosele, a morat ćemo ga imati i odsele, dok to budu iziskivali posebni odnošaji života. Pak ako stoji da se singularno pravo kosi sa priznatim inače u pravu načelima i sa strogim provadjanjem tih načela, to ipak ne stoji, da je singularno pravo bez načela. I ono ima svoj princip. Bez takova principa nije niti ovaj zakon. Princip mu je, da u slučaju, kad dužnik otudjuje što iz svoje imovine u nakani, da ošteti vjerovnike, ili on odtudjuje kratko vrieme prije nego je konstatovano, da ne može platiti, u tom slučaju ne odgovara samo vjerovniku dužnik kao inače, nego odgovara pod stanovitim uvjetima i treća osoba, u čiji se je prilog sbilo otudjenje imovine. Taj princip nije nov, taj je princip poznat i rimskom pravu, stoga on ne mora iznenaditi niti onoga, koji je »vikao pravno misliti i osjećati po načelih civilnoga prava romanskoga«.

Samo što moderno pravo taj princip prema potrebam života proširuje, pak se pored subjektivnog stanovišta uvažava u nekih slučajih i objektivno stanovište, za tim moderno pravo ne štiti samo određenoga vjerovnika, već vjerovnike u obće, ili bolje kredit.

Ta okolnost, što se ovim zakonom uvadja u život-nešto, što nije bilo poznato našem dosadašnjem građanskom pravu, to je naravska stvar, hoće li se zadovoljiti onoj potrebi, kojoj se potrebi nije moglo zadovoljiti našim dosadašnjim pravom. Da to pravo nije dostatno za potrebe prometa, to je priznato obćenito. Da postoji pak potreba ovakove zaštite, kakovu hoće da pruži ovaj zakon, to mora priznati svatko, tko priznaje veliku važnost kredita.

U ostalom onakovi osjećaji, s kakovima se susreće ovaj zakon, radjaju se više ili manje kod svakoga novoga zakona; pa čim smo bliže uvedenju novoga zakona, tim nam se čini više neobičan. Nu čim se ovakov zakon udomi i asimilira sa starim pravom, tim više izčezava anormalno, singularno.

Prigovara se ovom zakonu i to, da ovaj zakon ne pogadja i ne može pogoditi nepoštena dužnika, nego samo treću osobu, koja je na pravovaljan i pošten način stekla od dužnika. No ovaj prigovor zaboravlja u jednu ruku, da se ne mogu pobijati sva stečenja od dužnika, nego samo ona stečenja, koja su se sbila na pobitni način, protiv propisa ovoga zakona, za koja se dakle ne može reći, da su se sbila pravovaljano i po zakonu.

U drugu ruku ne stoji, da ovaj zakon ne pogadja ni malo dužnika. Zakon ovaj načelno ne dira u odnošaje izmedju dužnika i treće osobe, koja je nešto stekla od dužnika, pa će dužnik prema okolnostima morati dati trećoj osobi, na što se je obvezao. (Zast. dr. Josip Frank: Jamči sa čitavim imetkom).

Kaže kr. stol sedmorice, da bi bilo najbolje, da se napose normira pobijanje za trgovačke odnošaje, a za redovne gradjanske odnošaje da se pridese načela »paulianske akcije«. No ja držim, da bi ova razlika izmedju trgovačkih i netrgovačkih odnošaja bila ovdje isto tako neopravdana, košto je neopravdana n. pr. u stečajnom zakonu. Osobito neopravdan je sistem francezki, koji načelno ograničuje stečaj na trgovce, te se taj sistem u samoj Francezkoj osudjuje i nastoji se različitim putevi obići.

To su, vis. sabore, prigovori, koje sam mislio, da sam dužan spomenuti ovdje. Ova osnova sastavljena je, kako sam već više puta rekao, poglavito po primjeru austrijskoga zakona od god. 1884. U čemu se razilazi ona od austrijskoga zakona, to kaže njezino obrazložene. Meni preostaje jedino, da razložim ovdje preinake, što ih je zaključio pravosudni odbor. Pravosudni odbor preinačio je najprije grupiranje pojedinih pravnih djela, koja se mogu pobijati. Vladina naime osnova grupira pravna djela prema vremenu, tečajem kojega mora biti izvedeno pravno djelo prije stečaja, odnosno prije izvršavanja prava pobijanja, da se u obće može pobijati. Pravosudni odbor drži, da je sgodnije, ako se ta pravna

djela grupiraju prema razlogu, radi kojega se mogu pobijati.

Pobijanje po §. 2. predpostavlja zlu nakanu dužnika, naime nakanu, da ošteti vjerovnike i poznavanje te nakane kod protivne stranke. Iste je naravi pobijanje po točki 4. §. 3. vladine osnove, samo je preokrenut teret dokaza. U jednom i drugom slučaju traži se subjektivni moment. Treba dakle da iza §. 2. ide pobijanje po točki 4. §. 3. kao poseban §. 3.

Iza toga sliede pravna djela, kojim je causa pobijanja sasvim objektivna, a to su besplatne razpoložbe, i neka pravna djela, što se tiču bračno-imovinskog prava. Tu se ne traži nikakav subjektivni momenat, nego je causa pobijanja sasvim objektivna. Prema tim načelima je razstavljen §. 3. vladine osnove u tri posebna paragrafa, §. 3. §. 4. i §. 5.

Po istim načelima je i §. 23. vladine osnove odbor razdielio u tri paragrafa, u sadašnji §. 25., §. 26. i §. 27.

A isto tako razdieljen je §. 5. vladine osnove u 2 posebna paragrafa. Jedan od tih, sadašnji §. 6., normira pobijanje t zv. gratifikacija. Ovo je samostalno i posebno načelo pobijanja, naime pobijaju se pravna djela radi toga, jer se njima pogoduje jedan od vjerovnika. Ujedno je i preinačen taj §. glede tereta dokaza tako, da će pobijani imati dokazati samo to, da mu nije bila poznata nakana prezaduženikova da ga pogoduje pred ostalim vjerovnicima. Nu ako pobijač može dokazati, da je pobijani znao, da je prezaduženik obustavio plaćanja ili da je zatraženo otvorenje stečaja, onda će biti onaj dokaz pobijanoga izključen.

Ovdje je teret dokaza ublažen u toliko, što po vladinoj osnovi morao je pobijani dokazati i to, da mu nije bila poznata nakana prezaduženikova, da mu pogoduje pred ostalim vjerovnicima, kao što i to, da mu nije bila poznata obustava plaćanja odnosno predlog stečajni.

§. 7. sadržaje točku 2. i 3. §. 5. vladine osnove, a kao razlog pobijanja jest ovdje poznavanje insolventnosti prezaduženika.

Zatim je pravosudni odbor zaključio, i to je najvažnija točka, da se §. 4. osnove briše.

Ovaj paragraf uzela je vladina osnova iz austr. zakona. Tamo je taj paragraf bio mnogo napadan; digli su se protiv njega i pravnici i prometni sviet i napadali su ga s početka s uspjehom, jer je zast. kuća bila zabacila taj paragraf. No gospodska kuća ga je uzpostavila, prema tomu ga je prihvatila i zastupnička kuća, no ne toliko radi načelne opravdanosti, koliko za to, da se ne bi radi toga paragrafa otegnuo odveć na dugo prihvrat cieloga zakona, koji su tamo jedva očekivali. Razlozi, što su se navodili u Austriji protiv ovoga paragrafa u istinu stoje.

Kaže se, da je taj paragraf odveć pogibeljan za sigurnost prometa. A ta pogibelj bilo bi po ovoj osnovi još veća, nego je u Austriji i to za to, jer po austr. zakonu §. 4. znatno je ograničen po §. 11. Naša osnova pak izpustila je §. 11. Kad bi sada prihvatili §. 4. bila bi pogibelj još veća kod nas, jer ne bi bilo stege po §. 11. U ostalom držim, vis. sabore, da čitav ovaj §. 4. ne bi imao osobite praktične vrijednosti, jer ono, što podvrgava §. 4. pobijanju, može se pobijati po ostalim ustanovam zakona o pobijanju, napose po §. 2. — Po §. 2. naime traži se za pobijanje nakana dužnika, da ošteti vjerovnike i poznavanje te nakane kod sukonahtenta. Nakana ošteti vjerovnika i poznavanje te nakane, to su unutrašnja stanja čovjeka, koja se ne mogu neposredno motriti, i ako nema izrične izjave ili priznanja, što će riedko biti, ne može se ta nakana niti dokazati drugčije, nego prisegom. No glede toga kaže §. 40. od nosno sada §. 44. (čita): »Odlučna prisega u smislu gradj. parb. postupnika od 16. rujna 1852. u dokaz toga, da je komu bilo što poznato, dopustiva je samo

tako, da se prisegom mogu potvrditi takove okolnosti čina, od kojih se ima zaključiti to znanje ili neznanje«.

To znači, da će dokaz o tom, da li je dužnik imao nakanu da ošteti vjerovnika, i da li je ta nakana bila njegovom sukonahtentu poznata, u pretežitom dielu slučajeva moći biti samo dokaz posredan, po t. zv. indicijama, po okolnostima, iz kojih se može nuždnim načinom zaključiti nakana ošteti vjerovnika, odnosno poznavanje te nakane. Ja pako držim, vis. sabore, da jedva ima jačeg indicija za nakanu ošteti vjerovnika, nego je razsipavanje imovine; jer ono predpostavlja subjektivni moment, znači laskoumno postupanje, koje se ne da gospodarski opravdati, laskoumnu nepažnju na pravu vrijednost stvari. Tko razsipava svoju imovinu, za toga će se moći reći, da je u njega nakana ošteti vjerovnika; ne mora biti namjera, jer zakon traži samo nakanu.

Isto tako se poznavanje te nakane kod sukonahtenta dužnikova jedva može bolje i sigurnije izvesti iz druge okolnosti, nego li je poznavanje onoga svojstva dotičnog pravnog djela, po kom je svojstvu to djelo štetno za vjerovnike razsipavanje imovine. I tako držim, da nema opravdanog razloga, za što bi se taj §. 4. prihvatio, te je odbor pravosudni predložio, da se taj paragraf briše. A spomenut ću samo još to, da nema slične ustanove ni u njemačkom, ni u ugarskom zakonu.

U §. 9., sada §. 11., brisane su ove rieči: »Ako radi toga propusta nastane vjerovnikom štetna pravna posljedica, koja inače ne bi bila nastala«.

Pravosudni odbor drži, da se ima reći samo obćenito, da se mogu pobijati i propusti, a to je opravdano, jer i propusti pripadaju među pravna djela. Razumijeva se samo sobom, da se mogu pobijati samo onda, ako postoje obćenite predpostavke za pobijanje, kao što i kod pozitivnih djela; a jedna takva predpostavka jest, da je pobijano pravno djelo štetno za vjerovnike, to jest, da otežčava, ograničuje ili onemogućuje namirenje vje-

rovnika. Ne treba dakle kod propusta navadjeti posebne pretpostavke za pobijanje.

Napokon je §. 40. sad §. 44. jasnije stiliziran.

Tim sam, visoki sabore, rekao, što se o ovom skroz stručnom i vrlo težkom predmetu dade obćenito kazati. Po ovom zakonu stupiti će i naša domovina u red onih kulturnih država, koje su već odavna uradile u zaštitu vjeresije ono, što mi sada radimo. Nadajmo se, da će ovaj zakon nositi dobre plodove prije svega u gospodarskom pogledu. A može djelovati dobro i etičnom i socialnom pogledu, štitići će poštenje napram nepoštenom postupku, jačati svijest o tom, da treba zadanu rieč držati i preuzetu obvezu izpuniti. U toj nadi preporučam visokom saboru ovu osnovu za podlogu specialne debate.

Predsjednik: Rieč ima presv. gospodin odjelni predstojnik za pravosudje.

Odjelni predstojnik Vjekoslav Klein: Visoki sabore! Ja nemam ništa dodati vrlo znanstvenomu obrazloženju, koje nam je sada izjavio gospodin referent ovoga zakonskoga predloga, koji stoji na stolu visoke kuće. Nego samo imam očitovati, da je i vlada već prigodom razpravljanja u pravosudnom odboru pristala na sve preinake, koje je odbor zaključio i koje je u svom predlogu sada obrazložio gospodin izvjestitelj, jer je sci- nila, da je tim postao zakon jasniji, potpuniji i da će se lakše moći u život privesti i da će se gdje koji pri- por odstraniti. Zato i ja od svoje strane preporučujem osnovu za podlogu specijalne debate.

Predsjednik: Za rieč se nije nitko prijavio, te će se pristupiti glasovanju. Pitam visoki sabor, prima li osnovu zakona glede pobijanja pravnih djela za podlogu speci- jalne debate?

(Ustaje većina).

Dakle sa svimi protiv dva glasa! Pristupa se speci- jalnoj debati. (David Starčević: Ja toga ne razumijem ni sada!) Naravski kad se ne čita.

U specijalnoj debati prihvaćena je osnova bez promjene.

SADRŽAJ.

	Strana.
Predgovor	I
Uvod.	
§. 1. Historički prijedlog	6
§. 2. Pojam i pravna narav pobijanja	12
§. 3. Općenite pretpostavke pobijanja	20
Zakon o pobijanju.	
Poglavje prvo.	
Pobijanje pravnih djela u postupku stečajnom (§§. 1—22.) ...	37
Poglavje II. Pobijanje pravnih djela izvan postupka stečajnoga (§§. 23—42.)	42
Poglavje III. Zajedničke ustanove (§§. 43—47.)	47
Prilog I. Obrazloženje vladine osnove	49
Prilog II. Rasprava u pravosudnom saborskom odboru	90
Prilog III. Saborska rasprava	94

KNJIZARA L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH)

Preporučamo

PRAVO BLIŽE RODBINE

glede odsvoja nekretnina po starom german. i slaven. pravu.

Pravnopovjestna rasprava.

Napisao **DR. FRANJO J SPEVEC.**

Ciena 1 for. 50 novč.

Romuald Hube, Wročda, swročba i pokora.

Dr. P. Muhić, O razvoju pravnih ideja.

B. Petranović, O osvetti, mirenju i vraždi.

Ocienio **Dr. F. J. Spevec.**

Ciena 80 nvč.

ŽENIDBA I DRŽAVA

Pismo Luke prijatelju Marku.

Ciena 30 nvč.

ŽENITBENO IMOVINSKO PRAVO.

Pravnopovjesna rasprava.

Napisao **Dr. F. J. SPEVEC.**

Ciena 2 for. 50 nvč.

Treba li za t. zv. tabularnu dosjelost fizični posjed?

Raspravljali u skupštini pravničkoga društva dne 31. maja 1893.

Dr. F. J. Spevec, dr. I. Ružić, dr. M. Bišćan i Dr. Mikulčić.

Ciena 30 novč.

SIROTINJSKA POVJERENSTVA U GRADOVIMA

Napisao **Dr. F. J. SPEVEC.**

Ciena 80 novč.

O PRAVU I PRAVEDNOSTI.

Predavao u skupštini pravničkoga društva dne 23. maja 1896.

Dr. F. J. SPEVEC.

Ciena 30 nvč.

Иlica 30. — ZAGREB — Иlica 30.

XII-1 28a

KNJIZARA L. HARTMANA (KUGLI I DEUTSCH)

Preporučamo iz naše naklade

Financijalna

* * **znanost**

Napisao

Dr. STJEPAN POSILOVIĆ

viećnik kr. stola sedmorice.

Knjiga obseže 216 stranica, te stoji mekano uvezana 2 for.

Financijalna je znanost važna ne samo za prav- nika i političara, i svakog onog, koji se bavi javnim poslovima, već i za šire općinstvo, jer se svakog tiču u državi javne financijalne uredbe, kad ne bi bilo iz inih obzira, a to već radi javnih tereta, koje moraju kao državljani podavati državi.

Ilica 30 — ZAGREB — Ilica 30

PUČKI PRAVNIK

ILI

PRAVNI KATEKIZAM

IZVADAK

SVIH GRADJANSKO-PRAVNIH ZAKONA

U PITANJIMA I ODGOVORIMA

PROTUMAČENIH PRAKTIČNO I RAZUMLJIVO ZA SVAKOGA

sa obrazci privatnih izprava i podnesaka.

PRAVNI PRIRUČNIK ZA SVAKOGA NEPRAVNIKA

Drugo posve preradjeno i popunjeno izdanje.

Sastavio

ADOLFO RUŠNOV

viećnik banskoga stola

CiENA u platno uvezanom 1 for. 80 nč.

KNJIZARA LAV

(KUGLI I DE

Ilica 30, — ZAGREB

PRAVNI FAKULTET
ZAGREB

600006550